



ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Δίκαιο και Ευρωπαϊκή Ενοποίηση

Κατεύθυνση Ποινικό Δίκαιο και Θεωρία του Δικαίου

Διπλωματική Εργασία

«Η Πληροφορία ως νομική έννοια»

Γεωργία Παναγιωτάκη

Υπεύθυνος Διδάσκων: Αντώνιος Χάνος

Τριμελής Επιτροπή: Ιωάννης Στράγγας

Αντώνιος Χάνος

Κωνσταντίνος Γιατράς

Αθήνα

2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....σελ.4
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ (SUMMARY).....σελ.6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....σελ.9
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....σελ.14

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΘΕΤΟ ΤΟΥ ΣΗΜΑΣΙΑΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΌΡΟΥ “ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ” ΚΑΙ Η ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ

1.1. Έννοιες της “πληροφορίας” σε διάφορους επιστημονικούς περιγύρους.....σελ. 15
1.2. Ο διαχωρισμός των εννοιών των “Δεδομένων”, - της “Γνώσης”, - της “Πληροφορίας”.....σελ. 22
2. Η μαθηματική θεωρία της πληροφορίας και η έννοιά της στις θετικές επιστήμες.....σελ. 32

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

- 2.1. Γενικές αρχές για τη δεοντολογία της πληροφορίας στο Ελληνικό Σύνταγμα.....σελ. 40
- 2.2. Η κοινωνία μας ως ' 'Κοινωνία της Πληροφορίας' 'σελ. 42
- 2.3. Πληροφορία και Μ.Μ.Ε.....σελ. 50
- 2.4. Η συνταγματικά κατοχυρωμένη ισορροπία μεταξύ πνευματικής ιδιοκτησίας και της ελευθερίας της πληροφόρησης.....σελ. 55
- 2.5. Η προσωπική πληροφορία.....σελ. 57
- 2.6. Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών.....σελ. 62
- 2.7. Η έννοια της πληροφορίας στα πλαίσια της πολιτικής δίκης.....σελ.66
- 2.8. Η πληροφορία στην επιστήμη της πληροφορικής και στο διαδίκτυο.....σελ. 70

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

- 3.1. Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα.....σελ. 77
- 3.2. Τα έγγραφα και οι εν γένει μηχανισμοί παροχής πληροφοριών στα πλαίσια της πολιτικής δίκης.....σελ. 84

3.3. Ο θεσμός της επίδειξης εγγράφων στις διάφορες έννομες τάξεις..σελ.	86
3.4. Η χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα βάσει του Ν.3448/2006.....σελ.	89
3.5. Η αντιμετώπιση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία στην αλλοδαπή έννομη τάξη.....σελ.	93
3.6. Το δικαίωμα σε ένα πλουραλιστικό σύστημα πληροφόρησης.....σελ.	96
3.7. Η διαχείριση της πληροφορίας στο σύγχρονο περιβάλλον των βιβλιοθηκών.....σελ.	98
3.7.1. Οι σύγχρονες ψηφιακές βιβλιοθήκες.....σελ.	101
3.7.2. Η πρόσβαση στην πληροφορία μέσω των βιβλιοθηκών για τα άτομα με αναπηρία.....σελ.	104
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.	108

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

I. ΟΡΩΝ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Αρ.	Άρθρο
Εδ.	Εδάφιο
ΕΔΔΑ Ανθρώπου	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Εκδ.	Εκδόσεις
Επ.	Επόμενα
ΕΣΔΑ Ανθρώπου	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Η/Υ	Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
Κλπ.	Και λοιπά
ΚΠολΔ.	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Λ.χ.	Λόγου Χάριν
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Μτφρ.	Μετάφραση
Ν.	Νόμος
Ν.δ.	Νομοθετικό Διάταγμα
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Παρ.	Παράγραφος
Περ.	Περίπτωση
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
Π.χ.	Παραδείγματος Χάριν
Σ.	Σύνταγμα
Σελ.	Σελίδα
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

II. ΤΙΤΛΩΝ

Νοβ.	Νομικό Βήμα
ΠοινΔικ.	Ποινική Δικαιοσύνη

SUMMARY

Nowdays, it is known that due to technology information is spread rapidly around the world. Undeniably, we live in a world which is bombarded by all sorts of information constantly. Thus, it is difficult to accept a unique definition concerning the word "information", as each individual defines it according to his/her scientific field he/she represents. The purpose of this project is to specify as much as it is possible the meaning of the word "information" related to law. The project consists of three chapters, an introductory paragraph and the conclusive paragraph including the final results.

The first chapter deals first of all with the term "information" and many different definitions are laid out given by scientists who tried to define the meaning of the word in the past. Secondly, we have tried to distinguish the terms: "Data", "Knowledge", "Information". Later on, we make a reference to the mathematical theory of information whose "father" is Claude Shannon and to the meaning of information in science.

The second chapter, focuses on what information means related to Constitution and generally to the laws. So, it is examined how information is related to society , personal matters, as well as computer science in general. Specifically, the chapter focuses on and analyses the European directive 95/46/EK, which was validated in Greece with the Law 2472/1997, about the lawful protection of the elaboration of personal information. In this chapter, it is also examined how this directive is applied in other European countries.

In the third chapter, the meaning of "administrative" information is pointed out. This kind of information is usually found in administrative laws where the documents can be considered as means of information.

In conclusion, the word "information" as far as Law is concerned, can be distinguished in four different kinds: Firstly, the kind of "general" information which refers to the right of everyone in information. Secondly, the kind of "personal" information which refers to the personal data of everyone. Then, the information which is related to computer science and last but not least the "administrative" information which concerns the documents and the right of citizens to take information about them. All in all, taking into consideration this project, it can be understood that the word "information" cannot be defined uniquely.

**«Ο ατελείωτος κύκλος της ιδέας και της δράσης
Αμέτρητες εφευρέσεις, αμέτρητα πειράματα
Φέρουν γνώσεις της κίνησης, αλλά όχι της ακινησίας
Γνώση του λόγου, αλλά όχι της σιωπής
Γνώση των λέξεων, αλλά όχι της λέξης
Όλη μας η γνώση μας φέρνει πιο κοντά στην άγνοιά μας
Όλη μας η άγνοια μας φέρνει πιο κοντά στο θάνατο
Πού είναι η Ζωή που χάσαμε καθώς ζούμε ;
Πού είναι η Σοφία που χάσαμε μέσα στη γνώση ;
Πού είναι η Γνώση που χάσαμε μέσα στην Πληροφορία» ;**

T.S. Eliot



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΟΥ 'ΟΡΟΥ "ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ" ΚΑΙ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ

Η "πληροφορία" είναι μία από τις πλέον πολύπλοκες και δυσχερώς οριζόμενες έννοιες, καθώς τη συναντάμε σε όλα σχεδόν τα επιστημονικά πεδία, ενώ, και στην καθημερινότητα, όλοι μας γινόμαστε δέκτες πλήθους πληροφοριών. Όμως, είναι ιδιαίτέρως δύσκολο και ενδεχομένως παρακινδυνευμένο να δοθεί ένας γενικός ορισμός που να προσδιορίζει συλλήβδην την έννοια της πληροφορίας. Και αυτό διότι, ο εν λόγω όρος αποκτά διαφορετική σημασία, ανάλογα, τόσο με το επιστημονικό πεδίο στο οποίο κάνει την εμφάνισή της, όσο και με το νόημα που της αποδίδει ο εκάστοτε δέκτης της.

Τείνει να αποβεί κοινή παραδοχή, ότι η κοινωνία μας έχει πλέον μετεξελιχθεί σε ένα νέο είδος κοινωνικής συμβίωσης που αποκαλείται "κοινωνία της πληροφορίας". Όμως, σε καμία περίπτωση, αυτό δε σημαίνει ότι η έννοια "πληροφορία" είναι πρωτόγνωρη και νεόφερτη. Αντιθέτως, έκανε την εμφάνισή της από αρχαιοτάτων χρόνων, σε κάθε είδος ανθρώπινης κοινωνίας καθώς, ο άνθρωπος – σε όποιο είδος κοινωνίας και αν ζει – έχει ανάγκη προκειμένου να επιζήσει ως κοινωνικό ον, πέραν της ανταλλαγής αγαθών και υπηρεσιών και την ανταλλαγή γνωστικών παραστάσεων και γενικά πληροφοριών που θα του επιτρέψουν να επιβιώσει, να προστατευτεί και να ανελιχθεί μέσα στο οργανωμένο κοινωνικό σύνολο. Ένας από τους βασικότερους εξάλλου παράγοντες που παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του κάθε ατόμου είναι η ανταλλαγή γνώσεων (κατά συνέπεια και πληροφοριών) μεταξύ των μελών κάθε κοινωνίας, η οποία συντελεί κατ' επέκταση στην εκμάθηση και την ορθή χρήση της γλώσσας και

της γραφής, και στη διεύρυνση του τρόπου σκέψης. Συνεπώς, η «κατοχή» πληροφοριών είναι βαρύνουσα σημασίας για την κοινωνική θέση του καθενός. Είναι βέβαιο ότι δεν μπορεί να νοηθεί κοινωνική ζωή χωρίς την ύπαρξη ροής πληροφοριών, χωρίς δηλαδή την επικοινωνία μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Όπως για την πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη μιας κοινωνίας είναι απαραίτητη η ελεύθερη διακίνηση αγαθών και υπηρεσιών, το ίδιο απαραίτητη είναι η ελεύθερη πρόσβαση στη γνώση και η παραπέρα μετάδοσή της, ήτοι η πληροφόρηση των πολιτών, κάτι που αναγνωρίζεται από κάθε δημοκρατικά οργανωμένη έννομη τάξη, και μάλιστα θεμελιώνεται και κατοχυρώνεται με νομικές διατάξεις.¹

Η έννοια "information" (=πληροφορία) (όπως τη συναντάμε σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες) έχει λατινογενείς καταβολές. Αρχικά, εντοπίζεται σε κείμενα του Ρωμαίου ρήτορα Κικέρωνα και η λατινική προέλευσή της προσδιορίζει μία "πράξη διαμόρφωσης" ή την "απόδοση μορφής". Προέρχεται από το ουσιαστικό forma,-ae που δηλώνει την εξωτερική μορφή ενός αντικειμένου. Στη Γαλλική γλώσσα χρησιμοποιείται το ρήμα "informer", προκειμένου να περιγράψει διαδικασίες διαμόρφωσης και παιδαγωγικής με αναφορές και στις έννοιες της σύνθεσης και της κατασκευής. Στη νεότερη εκδοχή του, ο όρος "πληροφορία" παραπέμπει ιστορικά στους R. V. L. Hartley και Claude Shannon, εκ των οποίων, ο πρώτος διευκρινίζοντας το περιεχόμενο του όρου, συνέδεσε την μετάδοση της πληροφορίας με την εκπομπή σημάτων, ενώ ο δεύτερος με την ανάδειξή του στην μαθηματική

¹ Αχιλλέα Κουτσουράδη: Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998, σελ.45-47.

θεωρία της πληροφορίας προσδιόρισε τα νέα πλαίσια της σχετικής εννοιολογικής αναζήτησης.²

Είναι γεγονός, ότι αντιλαμβανόμαστε και κατανοούμε την πραγματικότητα μέσω του νου και της συνείδησης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, με την παρατήρηση και τη θεωρητικοποίηση της εξελικτικής συμπεριφοράς του κόσμου μας, δημιουργούμε κοινώς αποδεκτές περιγραφές και παραστάσεις αυτών που παρατηρούν, ερμηνεύουν, επικοινωνούν και συμφωνούν. Έτσι, δημιουργείται η συλλογική αντίληψη της πραγματικότητας. Είναι χαρακτηριστική η φράση του Επίκουρου σε επιστολή του προς τον Ηρόδοτο στην οποία διατυπώνει την ιδέα των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων περί εμπειρικής αντίληψης της πραγματικότητας του φυσικού κόσμου: «...Δει δε και νομίζουν, επεισίοντις τινός από των έξωθεν τας μορφάς οράν ημάς και διανοείσθαι»... (...«επειδή κάτι από τα εξωτερικά αντικείμενα εισδύει μέσα μας, μπορούμε και βλέπουμε τις μορφές και τις σκεπτόμαστε»...). Αλλά και ο Παρμενίδης πριν από δυόμισι χιλιάδες χρόνια περίπου διατύπωσε την ίδια άποψη λέγοντας ότι: «...αυτό που "υπάρχει" είναι ταυτόσημο με την σκέψη η οποία το αναγνωρίζει...».

Η ως άνω θεώρηση, θέτει σε μία αμφισβήτηση τη σχέση που έχουν οι επιστημονικές περιγραφές της φυσικής με την αντικειμενική πραγματικότητα. Μία αντίληψη υποστηρίζει πως η περιγραφή του φυσικού κόσμου δεν αφορά την όποια "αντικειμενική" πραγματικότητα, αλλά τη γνώση μας γι' αυτήν. Η γνώση μας είναι πάντα δυνητικά διαψεύσιμη και αναθεωρήσιμη. Η πραγματικότητα που εμείς αντιλαμβανόμαστε καθημερινά είναι ουσιαστικά η εννοιολογική και σημασιολογική δημιουργία του εγκεφάλου μας, που κατά

² Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' 'Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society', Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 11.

ένα μεγάλο μέρος της είναι πιθανόν να είναι αποτέλεσμα πολιτιστικών καταβολών ή και εθιμοτυπικών δεισδαιμονιών. Με άλλα λόγια, τα αντικείμενα και οι διαδικασίες του φυσικού κόσμου είναι στην ουσία τα σύμβολα που υπογραμμίζουν την παρατήρηση και τη θεωρητικοποίηση και οικοδομούν την αντίληψή μας για την πραγματικότητα.³

Επομένως, θα λέγαμε ότι η περιγραφή της πραγματικότητας είναι ένα γενικά είτε συλλογικά αποδεκτό μοντέλο του κόσμου, μία πειστική θεώρηση των όσων παρατηρούν, ερμηνεύουν, επικοινωνούν και συμφωνούν. Σε καιρούς επαναστατικών επιστημονικών αλλαγών οι παλαιές θεωρήσεις αντικαθίστανται από νέες. Μία τέτοια επαναστατική αλλαγή στην επιστημονική – ορθολογική θεώρηση του φυσικού κόσμου συνέβη και στη στροφή του 19^{ου} προς τον 20^ο αιώνα, οπότε και έγινε η αντικατάσταση της μέχρι τότε παραδεδομένης φιλοσοφίας ή θεωρίας της γνώσεως από την λεγόμενη επιστημολογία, ήτοι από τον θετικισμό, η οποία ήταν ουσιαστικά το αποτέλεσμα της ραγδαίας εξέλιξης του ανθρώπινου πνεύματος από τον 17^ο αιώνα και εξής.

Πρόκειται για τη λεγόμενη χειραφέτηση των ειδικών (θετικών) επιστημών που πραγματοποιήθηκε διότι η φιλοσοφία, ενώ εξακολουθούσε να έχει την "κηδεμονία" των ειδικών επιστημών, δεν μπορούσε πλέον να παρακολουθεί από κοντά την πρόοδο και τις νέες γνώσεις στα εν λόγω επιστημονικά πεδία, που αποτέλεσαν πλέον αντικείμενο ειδικής ενασχόλησης καθώς, λόγω του μεγάλου αριθμού των νέων γνώσεων, ήταν αδύνατη η παράλληλη και άμεση παρακολούθηση των εξελίξεων που συντελούνταν και στο πεδίο της επιστήμης της φιλοσοφίας. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο,

³ Πάνου Α. Λιγομενίδη, "Ο Κόσμος μας ως Πληροφορία", Διάλεξη στην Ακαδημία Αθηνών, <http://www.infoacademy.gr/knowledge> (ημερομηνία πρόσβασης: 12-06-2009)

υποστηρίζεται από πολλούς ότι η πληροφορία είναι γέννημα του θετικισμού.⁴ Θα λέγαμε ότι η κλασική αναγωγική αντίληψη ενός "μηχανιστικού" σύμπαντος αντικαταστάθηκε από τη θεώρηση ενός σύμπαντος που επιδεικνύει ολιστικές ιδιότητες, μη-τοπικότητα, μη-αιτιότητα, εγγενή απροσδιοριστία και μη προβλέψιμη συμπεριφορά.

Η πληροφορία εμφανίστηκε και παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιστήμη της κυβερνητικής⁵, που βασική της ιδέα – κατά τον Wiener – είναι η μελέτη των κοινών χαρακτηριστικών των διαφόρων συστημάτων ελέγχου, ανεξάρτητα από την ύλη και την φύση του ελεγχόμενου οργανισμού. Η λειτουργία αυτών των συστημάτων ελέγχου – τα οποία μπορούν να ανήκουν σε έμβια όντα, σε μηχανές και γενικά σε ανθρώπινες κοινότητες ή κοινότητες ζώων – βασίζεται σε μία συνεχή ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ του ελεγχόμενου αντικειμένου και της μονάδας ελέγχου. Η πληροφορία λοιπόν μπορεί να είναι οτιδήποτε: ένας ήχος, μια εικόνα, ένα φως κλπ. Αυτό που ενδιαφέρει την επιστήμη της κυβερνητικής δεν είναι η μορφή ή η ύλη με την οποία έγινε ή

⁴ Ιωάννη Στράγγα: Φιλοσοφία του Δικαίου, Τόμος Ι, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1999, σελ. 44-45, 66-67

⁵ Ως **Κυβερνητική** (cybernetics) νοείται ένα υποσύνολο της επιστήμης συστημάτων το οποίο επικεντρώνεται στη μελέτη κυβερνητικών συστημάτων. Η κυβερνητική προέκυψε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο από μία μείξη της θεωρίας πληροφοριών, η οποία μελετούσε τη μαθηματική έννοια της πληροφορίας από τη σκοπιά των τηλεπικοινωνιών, και της θεωρίας ελέγχου, που μελετούσε πρακτικούς συνθετικούς μηχανισμούς ανάδρασης από τη σκοπιά των μηχανικών, αποτελώντας έτσι σημαντική πηγή ερεθισμάτων για την ανάπτυξη της σύγχρονης επιστήμης συστημάτων αλλά και κλάδων όπως η τεχνητή νοημοσύνη. Η **Πληροφορική** είναι η επιστήμη που μελετά την κωδικοποίηση, τη διαχείριση και τη μετάδοση συμβολικών αναπαραστάσεων γνώσεων και πληροφοριών, καθώς επίσης και την ανάπτυξη και εξέλιξη διατάξεων, συσκευών, υπηρεσιών και συστημάτων συλλογής, αποθήκευσης, επεξεργασίας, εξόρυξης και ανταλλαγής των ανωτέρω συμβολικών αναπαραστάσεων. Η Πληροφορική συνδέεται στενά με την επιστήμη υπολογιστών διότι η υλοποίηση των μεθόδων της βασίστηκε από την πρώτη στιγμή στα συστήματα υπολογιστών.

μεταδόθηκε η πληροφορία αλλά, η διαδικασία της μετάδοσής της, η οποία υπακούει σε ορισμένους νόμους. Βασικό χαρακτηριστικό της έννοιάς της πληροφορίας ωστόσο παραμένει το ότι με αυτήν μεταφέρεται κάποια γνώση, ότι βάζει τέλος στην άγνοιά μας για κάτι και εξαφανίζει την αβεβαιότητα.⁶

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την έννοια της πληροφορίας, ειδικότερα στον χώρο του δικαίου και μελετά της διαφορετικές υποστάσεις που μπορεί να λάβει η εν λόγω έννοια ακόμη και στον ίδιο επιστημονικό κλάδο.

Είναι διαρθρωμένη σε τρία κεφάλαια, πλην της εισαγωγής και των τελικών συμπερασμάτων. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται διεξοδικά η πολυπλοκότητα του όρου "πληροφορία" και γίνεται αναφορά στους κατά καιρούς δοθέντες ορισμούς της από τους ειδικούς σε πλήθος επιστημονικών πεδίων. Εν συνεχεία, κρίθηκε σκόπιμος ένας διαχωρισμός των όρων "δεδομένα", "πληροφορία" και "γνώση" καθόσον πρόκειται για έννοιες που συγγέονται συχνά στην καθημερινότητα. Κλείνοντας το πρώτο κεφάλαιο παραθέτουμε την μαθηματική θεωρία της πληροφορίας και τη χρησιμότητά της στις θετικές επιστήμες, στις οποίες εξάλλου, οφείλεται κατά μία άποψη και η γένεσή της.

Το δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται στην καθαρά νομική πληροφορία, εξετάζοντας την έννοιά της στο Σύνταγμα και στους νόμους, αναφερόμενο

⁶ Σπύρου Ζυγαρίδη: "Κυβερνητική και Πληροφορία – σημειώσεις σε θέματα της θεωρίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας", εκδόσεις Καστανιώτη 1977, σελ. 12-13,22.

παράλληλα και στη βαρύνουσα σημασία της εν λόγω έννοιας στην κοινωνία μας, η οποία δικαίως χαρακτηρίζεται ως Κοινωνία της Πληροφορίας. Εξετάζει τον καθοριστικό ρόλο που διαδραμάτισαν τα ΜΜΕ στη διάδοση και στην κυκλοφορία της σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και τον ρόλο των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσης, εξετάζεται η έννοια της δημόσιας και διοικητικής πληροφορίας και αναλύεται ο ρόλος των εγγράφων, ως φορέων πληροφοριών στη δική μας αλλά και σε αλλοδαπές έννομες τάξεις. Τέλος, γίνεται μία σύντομη αναφορά στο ρόλο των παραδοσιακών και των σύγχρονων βιβλιοθηκών αναφορικά με τη μετάδοση και τη διάδοση της πληροφορίας.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΘΕΤΟ ΤΟΥ ΣΗΜΑΣΙΑΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΌΡΟΥ

“ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ” ΚΑΙ Η ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΟΥ

1.1. ΈΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ “ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ” ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΟΥΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥΣ ΠΕΡΙΓΥΡΟΥΣ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η απόδοση ενός μοναδικού ορισμού της εν λόγω έννοιας καθίσταται δυσχερής καθώς, δεν προσδίδουν όλοι το ίδιο ακριβώς νόημα ή την ίδια σημασία στην κάθε πληροφορία που δέχονται. Έτσι, μπορεί κάλλιστα η ίδια πληροφορία να λάβει δύο ή περισσότερες διαφορετικές ερμηνείες. Αυτό συμβαίνει διότι σχετίζεται με τα στοιχεία που κάθε φορά μεταδίδει μία πηγή προς κάποιον δέκτη. Επιχειρώντας μία διαισθητική προσέγγιση της έννοιας της πληροφορίας, παρατηρούμε ότι γενικά παραπέμπει σε καινούρια γνώση για κάτι. Επιπλέον, αν και η

«σημαινούσα» αξία της πληροφορίας υφίσταται αναλλοίωτα, το περιεχόμενο αυτής («σημαινόμενο») μπορεί κάθε φορά να μεταβάλλεται με καθοριστικό τρόπο για την ίδια την πληροφορία.⁷ Σημειωτέον ότι η προτεινόμενη διάκριση του γλωσσικού σημείου σε δύο επίπεδα από τον Ferdinand de Saussure, του σημαίνοντος (οπτική εικόνα ή ακουστική παράσταση) και του σημαινόμενου (νοητική εικόνα, σημασία), αποτέλεσε μια ιστορική τομή στη διάκριση μορφής και νοήματος.⁸ Ο τρόπος που το «σημαινόμενο» μεταβάλλεται καθορίζεται από τρεις παράγοντες, οι οποίοι στοιχειοθετούν και δίνουν αξία στην πληροφορία: την πηγή, το δέκτη, και το μέσο διάδοσης. Συνεπώς, καταρχήν, αν μία πληροφορία υφίσταται, έχει νόημα μόνο εάν τη γνωρίσει κάποιος. Ενώ όμως η πληροφορία υφίσταται, το νόημά της (ή διαφορετικά το «σημαινόμενο» της) εξαρτάται από το πώς θα το μεταδώσει η πηγή, από το πόσο καλά θα το μεταφέρει στον δέκτη και τέλος, από το πώς θα το αντιληφθεί ο δέκτης.⁹

Αυτό συμβαίνει γιατί η πληροφορία βρίσκεται στα στοιχεία που αποτελούν κάθε φορά τον φορέα ή το μέσον μετάδοσής της. Ως φορέας της πληροφορίας νοείται κάποιο φυσικό μέσο όπως για παράδειγμα τα ηχητικά κύματα, η φωτογραφία, το σχέδιο, μία ακολουθία χαρακτήρων σε χαρτί ή μία ακολουθία ηλεκτρομαγνητικών σημάτων. Η σημαντικότητα της

⁷ <http://el.science.wikia.com> (ημερομηνία πρόσβασης:20-05-2009)

⁸ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' "Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 13.

⁹ <http://el.science.wikia.com> (ημερομηνία πρόσβασης:20-05-2009)

εκάστοτε πληροφορίας εξαρτάται από τον εκάστοτε "δέκτη" των στοιχείων που την μεταφέρουν.¹⁰

Κατά συνέπεια, δικαιολογείται απόλυτα το πλήθος των ορισμών και των προσπαθειών οριοθέτησης και προσδιορισμού της έννοιας της πληροφορίας. Είναι γεγονός, ότι συναντά κανείς διαφορετικούς ορισμούς για την "πληροφορία", ανάλογα κάθε φορά προς το γνωστικό πεδίο της έρευνάς του. Έτσι, οι ορισμοί παραλλάσσουν ανάλογα με το αν αφορούν στα μαθηματικά, στις φυσικές επιστήμες, στο δίκαιο, στις οικονομικές αναλύσεις, στην πληροφορική ή ακόμη και στην καθημερινή μας ζωή. Ειδικότερα, η πληροφορία με την μαθηματική της διάσταση συνδέεται με τις έννοιες της πιθανότητας και της αβεβαιότητας. Στη θερμοδυναμική, η πληροφορία έχει άμεση σχέση με την εντροπία, είναι ειδικότερα η εντροπία που προσδιορίζει τον πληροφοριακό υποβιβασμό του σήματος σε συνθήκες θορύβου.

Για τη σημειωτική, η πληροφορία έχει δύο βασικές έννοιες: το ποσό με το οποίο υποδηλώνεται η στατιστική ιδιότητα της πηγής εκπομπής ενός σήματος και το ακριβές ποσό των επιλεγμένων πληροφοριών που έχουν πραγματικά μεταδοθεί ή ληφθεί. Αναφορικά με την πρώτη έννοια, η πληροφορία μπορεί να βρίσκεται στη διάθεση κάποιου ή κάποιας πηγής, εφόσον ένας κώδικας την έχει προσδιορίσει στην πηγή, ενώ, αναφορικά με τη δεύτερη έννοια, η πληροφορία μπορεί να μελετηθεί ως διέλευση σημάτων που δεν έχουν μεταξύ τους κάποια συγκεκριμένη επικοινωνιακή λειτουργία, ή ως σήματα, τα οποία διέρχονται μέσα από τον δίαυλο έχοντας υποστεί κωδικοποίηση και έχοντας νοηματικό περιεχόμενο. Με την ανάπτυξη της

¹⁰ Βασιλείου Θ. Αραβαντινού: Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ. 23

σημειολογίας, ο όρος "πληροφορία" συγκρότησε την εννοιολογική της πλαισίωση μέσα από τους όρους "σήμα", "σημείο", και "σύμβολο".

Επιπλέον, και η κοινωνική ψυχολογία ενέταξε στο γλωσσικό της οπλοστάσιο την έννοια της πληροφορίας, αποδίδοντάς της κοινωνικούς προσδιορισμούς και διαμορφώνοντας έτσι τον όρο "κοινωνική πληροφορία". Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Goffman «...η πιο σχετική πληροφορία στη μελέτη του στιγματισμού έχει ορισμένες ιδιότητες. Πρόκειται για πληροφορία αναφορικά με ένα άτομο. Περιλαμβάνει λίγο-πολύ τα μόνιμα χαρακτηριστικά του ... η πληροφορία είναι αντανakλαστική και ενσωματωμένη, όπως και το σήμα μέσω του οποίου αποδίδεται. Αυτό σημαίνει ότι μεταφέρεται μέσω της έκφρασης του σώματος. Την πληροφορία που δίνουν αυτές οι ιδιότητες θα την ονομάσω κοινωνική...».¹¹

Προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητή η πολυπλοκότητα της έννοιας της πληροφορίας, μπορούμε να φέρουμε κατά νου τη φράση του Ιμμάνουελ Καντ στο έργο του "Κριτική του Καθαρού Λόγου" όπου αναφέρει χαρακτηριστικά πως αν προσπαθήσει κάποιος να δώσει έναν ορισμό για το "δίκαιο", οι ορισμοί που θα δοθούν θα είναι τόσοι, όσοι και οι συγγραφείς!¹² Κάτι ανάλογο θα λέγαμε ότι ισχύει κάλλιστα και για την έννοια της πληροφορίας.

Στο παρελθόν, ο Norbert Wiener είχε δώσει έναν «οντολογικό» ορισμό για την πληροφορία, βάσει του οποίου «*Information is information, not*

¹¹ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' "Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ.12-14.

¹² Ο παραλληλισμός έγινε από τον κ. Ιωάννη Στράγγα στα πλαίσια των παραδόσεων του μαθήματος της "Φιλοσοφίας του Δικαίου" αναφορικά με την έννοια της πληροφορίας.

matter or energy. No materialism which does not admit this can survive at the present day)» (η πληροφορία είναι πληροφορία, όχι ύλη ή ενέργεια. Κανένας υλισμός που δεν το παραδέχεται αυτό δεν μπορεί να επιβιώσει στο σήμερα), θέτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο σε ένα επίπεδο την ύλη και την ενέργεια, ενώ τοποθέτησε την πληροφορία σε ένα άλλο βάθρο, αποδίδοντάς της την ιδιότητα ενός ακόμη «βασικού μεγέθους». Ωστόσο, ιδιαίτερα κρίσιμο είναι το ερώτημα για το εάν η πληροφορία είναι κάτι αποκλειστικά το «πνευματικό – άυλο» ή μήπως είναι και κάτι το «απτό – υλικό» που μέσω των φυσικών νόμων προκαλεί κάποιες άλλες διεργασίες. Βάσει της τελευταίας άποψης, θεωρούνται στην επιστήμη της βιολογίας ως "πληροφορίες" καταγεγραμμένες στα χρωμοσώματα των γαμετών τα διάφορα βιολογικά χαρακτηριστικά και οι ιδιότητές τους, που είναι μεταβιβάσιμες στους απογόνους τους μέσω των νουκλεϊνικών οξέων στα πλαίσια της αναπαραγωγικής διαδικασίας. Καθ' όμοιον τρόπο, με βάση την τελευταία θεώρηση θα αποτελούν πληροφορίες και οι υλικές μορφές έκφρασης που συνιστούν οι μαγνητικές αλλοιώσεις που αποτυπώνονται στους δίσκους των Η/Υ, ή σε μαγνητοταινίες. Ένα άλλο ερώτημα που τίθεται σχετικά με την πληροφορία είναι το εάν αυτή θα πρέπει να είναι «αντικειμενικού» ή «υποκειμενικού» χαρακτήρα, εάν δηλαδή πρέπει να ανταποκρίνεται στην αντικειμενική κατάσταση των πραγμάτων ή αν είναι αρκετή η υποκειμενική αντίληψη του φορέα της.¹³

Όμως, και πάλι εάν γίνει δεκτή η τελευταία άποψη, ενυπάρχει ο κίνδυνος να θεωρηθεί πληροφορία και ένα διαφημιστικό μήνυμα (ασχέτως του κατά πόσον ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα) ή και δυσφημιστικές διαδόσεις. Καθίσταται επομένως σαφές πως η πληροφορία, ανάλογα με την εκάστοτε οπτική γωνία θεώρησής της, έχει να επιδείξει πλήθος παραμέτρων

¹³ Αχιλλέα Κουτσουράδη: Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998, σελ.62-64

που δυσχεραίνουν ιδιαίτερα την προσπάθεια για την εννοιολογική της οριοθέτηση.

Στην καθημερινότητά μας, γινόμαστε αποδέκτες πληροφοριών, οι οποίες προέρχονται από πλήθος πηγών (περιοδικά, εφημερίδες, Μ.Μ.Ε., βιβλιοθήκες κλπ.). Η χρησιμότητα της εκάστοτε πληροφορίας δεν είναι πάντοτε δεδομένη, ενώ, αντιθέτως, είναι δεδομένη η ανεκτίμητη αξία της πληροφορίας στη λήψη αποτελεσματικών αποφάσεων καθοριστικής σημασίας για όλες σχεδόν τις δραστηριότητες ενός ατόμου.¹⁴

Γενικά, δύο είναι οι επικρατέστερες θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί αναφορικά με τις σημασίες και τη χρήση του όρου "πληροφορία" στις διάφορες επιστήμες. Η πρώτη θεώρηση, προτείνει τη σημασία της έννοιας με αξιολόγηση του περιεχομένου της. Εδώ, ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει δηλώσεις οι οποίες εμπεριέχουν μία σειρά νοηματοδοτήσεων και σημάνσεων, με αποτέλεσμα να λειτουργούν δεσμευτικά σχετικά με τις επιλογές στην ανάλυση και την ερμηνεία τους. Τέτοιου είδους πληροφορίες εκπέμπονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση επιχειρεί τον ουδέτερο – "τεχνικό" προσδιορισμό του όρου και αναφέρεται σε μια σειρά δεδομένων τα οποία πρόκειται να υποστούν μία μορφή επεξεργασίας (ηλεκτρονική, μηχανική κλπ.).¹⁵

¹⁴ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Α' "Τηλεματική", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 15.

¹⁵ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' "Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 11-12.

Αντίστοιχα, δύο είναι και οι βασικότεροι τρόποι ερμηνείας της πληροφορίας, ο αντικειμενικός (objective) και ο υποκειμενικός (subjective). Ειδικότερα, σύμφωνα με τον αντικειμενικό τρόπο ερμηνείας της, η πληροφορία θεωρείται ως μία ουδέτερη, αυθύπαρκτη, συνεπής και αμετάβλητη οντότητα, και υπάρχει συνεπώς, ανεξαρτήτως του αποδέκτη της. Πιθανή της παρερμηνεία οφείλεται στην περίπτωση αυτή σε έλλειψη κατανόησης της πληροφορίας και είναι δυνατόν να αποφευχθεί με προσεκτικότερη εκπαίδευση του αποδέκτη στην ορθή ερμηνεία της. Οι αποδέκτες και οι χρήστες της είναι δυνατόν να τη διαχειρίζονται (μέσω ήδη καθορισμένων διαδικασιών), χωρίς ωστόσο να είναι απαραίτητο να αντιλαμβάνονται τη σημασία της. Στον υποκειμενικό τρόπο ερμηνείας της, η πληροφορία χρησιμοποιείται προκειμένου να τονισθεί η διάκριση ανάμεσα στο "πρωτογενές υλικό" (ήτοι στα δεδομένα), και τη σημασία που αποδίδεται σε αυτό από τον εκάστοτε χρήστη. Έτσι, διαφοροποιούνται και διαχωρίζονται οι έννοιες των δεδομένων και της πληροφορίας, καθώς ως "δεδομένα" ορίζονται ουσιαστικά οι απεικονίσεις γεγονότων, ιδεών, εννοιών κλπ. και ως "πληροφορία" ένα σύνολο δεδομένων που έχουν υποστεί επεξεργασία με τρόπο τέτοιο ώστε να είναι χρήσιμα στον αποδέκτη τους. Ωστόσο, και η προαναφερθείσα διάκριση των δύο όρων δεν αποκλείει το ενδεχόμενο παρερμηνείας της πληροφορίας. Και αυτό διότι, ο δότης της πληροφορίας θα πρέπει να την εκφράσει με τέτοιο τρόπο, ώστε ο αποδέκτης να μπορέσει να την ερμηνεύσει όπως ο δότης θα επιθυμούσε. Καθίσταται επομένως φανερό, ότι η πληροφορία ως οντότητα είναι σε θέση να εξελίσσεται συνεχώς, ενώ, αντίθετα τα δεδομένα είναι στατικά και αμετάβλητα.¹⁶

¹⁶ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Α' "Τηλεματική", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 15-17.

Παρατηρείται λοιπόν πόσο πολυσύνθετη είναι η έννοια της πληροφορίας και πόσο δύσκολο να την προσδιορίσει κάποιος αφού, για τον καθέναν προσλαμβάνει και διαφορετικό νόημα, ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο στο οποίο εμφανίζεται και τον τρόπο που την αντιλαμβάνεται ο εκάστοτε δέκτης της. Χαρακτηριστική είναι τέλος, και η προσπάθεια του Stonier το 1990, ο οποίος αναφέρει ότι η πληροφορία υπάρχει, χωρίς να χρειάζεται να προβλεφθεί για να υπάρξει, δεν είναι απαραίτητο να γίνει κατανοητή για να υπάρξει, δεν απαιτεί ευφυΐα για την ερμηνεύσει κάποιος, ούτε χρειάζεται να σημαίνει κάτι για να υπάρξει. Απλώς, υπάρχει. (*Information exists. It does not need to be perceived to exist...It does not need to be understood to exist. It requires no intelligence to interpret it. It does not have to have meaning to exist. It exists*)¹⁷.

1.2. Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΤΩΝ "ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ", – ΤΗΣ "ΓΝΩΣΗΣ", – ΤΗΣ "ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ"

Προτού προβούμε σε περαιτέρω εμβάθυνση της έννοιας της πληροφορίας, κρίνεται ιδιαίτερα χρήσιμος ένας διαχωρισμός των εννοιών των όρων "δεδομένα", "πληροφορία" και "γνώση" καθώς είναι έννοιες που πολύ συχνά συγχέονται μεταξύ τους. Ειδικότερα δε, οι όροι "γνώση" και "πληροφορία" χρησιμοποιούνται συχνά εναλλακτικά, παρά το γεγονός ότι οι δύο έννοιες απέχουν πολύ από το να είναι ταυτόσημες. Κατά καιρούς, έχουν γίνει πολλές προσπάθειες απόδοσης των ορισμών των εν λόγω εννοιών, χωρίς ωστόσο να έχει επικρατήσει κάποιος έως σήμερα.

¹⁷ Frank Webster: "Theories of the information society", published by Routledge in 1995, σελ. 27.

Με τον όρο "δεδομένα" (data) είθισται να χαρακτηρίζεται το σύνολο των διακριτών αντικειμενικών στοιχείων σχετικά με ένα γεγονός ή μία διαδικασία, τα οποία από μόνα τους δεν είναι καθόλου χρήσιμα εάν δεν μετατραπούν σε πληροφορίες.¹⁸ Με άλλα λόγια, τα δεδομένα (data) είναι μηνύματα, γεγονότα, κωδικοποιημένα ή μη που αποτελούν ακατέργαστο πληροφοριακό υλικό. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύνολο μη-οργανωμένων και μη-επεξεργασμένων γεγονότων σχετικά με αντικείμενα ή συμβάντα του πραγματικού κόσμου, τα οποία είναι στατικά, καθώς από τη στιγμή που θα καταγραφούν δεν αλλάζουν, αλλά που σε καμία περίπτωση δεν αποτελούν πληροφορία.¹⁹

Η "πληροφορία" (information) από την άλλη πλευρά, απαρτίζεται από ένα σύνολο δεδομένων στα οποία έχει προσδοθεί σκοπός και σχετικότητα, έχουν δηλαδή αποκτήσει νόημα και εξυπηρετούν ένα συγκεκριμένο σκοπό.²⁰ Τα δεδομένα δηλαδή που αποτελούν την πληροφορία έχουν φιλτραριστεί και έχουν μορφοποιηθεί κατάλληλα ενώ, η πληροφορία, εν αντιθέσει με αυτά έχει νόημα, σκοπό και συνάφεια, ούτως ώστε να μπορεί να ερμηνεύεται και να κάνει πιο εύκολη τη λήψη αποφάσεων.²¹ Πρόκειται συνεπώς για ένα σύνολο δεδομένων, τα οποία έχουν υποβληθεί σε κάποια επεξεργασία ώστε να γίνουν χρήσιμα, και τα οποία μας δίνουν απαντήσεις σε ερωτήματα του τύπου "ποιος", "τι", "πού", "πότε". Στη γλώσσα του υπολογιστή θα λέγαμε ότι

¹⁸ <http://www.trainmor-knowmore.eu> (ημερομηνία πρόσβασης:13-06-2009)

¹⁹ Ι. Βλαχάβα, Π. Κεφάλα, Ν.Βασιλειάδη, Φ. Κόκκορα, Η. Σακκελαρίου : «Τεχνητή Νοημοσύνη»- Β' έκδοση, <http://aibook.csd.auth.gr/include/slides/Chap08.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

²⁰ <http://www.trainmor-knowmore.eu> (ημερομηνία πρόσβασης:13-06-2009)

²¹ Ι. Βλαχάβα, Π. Κεφάλα, Ν.Βασιλειάδη, Φ. Κόκκορα, Η. Σακκελαρίου : «Τεχνητή Νοημοσύνη»- Β' έκδοση, <http://aibook.csd.auth.gr/include/slides/Chap08.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

μία σχεσιακή βάση δεδομένων σχηματίζει πληροφορίες από δεδομένα που αποθηκεύονται στο πλαίσιο της.²²

Τα δεδομένα μπορούν να μετατραπούν σε πληροφορίες μέσω πέντε (5) βασικών διαδικασιών:

i) Μέσω της συγκέντρωσης, με την οποία ορισμένα δεδομένα συνοψίζονται σε πιο περιεκτική μορφή ενώ, παράλληλα γίνεται απαλοιφή των άχρηστων λεπτομερειών.

ii) Μέσω της συσχέτισης, κατά την οποία ο σκοπός και ο λόγος για τη συλλογή των δεδομένων είναι γνωστός και κατανοητός εκ των προτέρων.

iii) Μέσω του υπολογισμού, όπου τα δεδομένα υφίστανται επεξεργασία και αθροίζονται προκειμένου να εξαχθούν κατ' αυτόν τον τρόπο χρήσιμες πληροφορίες.

iv) Μέσω της κατηγοριοποίησης, βάσει της οποίας ταξινομούνται τα δεδομένα σε συγκεκριμένους τύπους ή κατηγορίες.

v) Τέλος, μέσω της διόρθωσης, που είναι η διαδικασία εξάλειψης των σφαλμάτων.²³

Στη Μεθοδολογία Συστημάτων, η πληροφορία αναφέρεται συχνά ως "δεδομένα με νόημα" ή ως "σημαντικά δεδομένα". Εάν οι εν λόγω ορισμοί αναλυθούν λίγο τότε, συμπεραίνουμε πως για να αποκτήσει ένα νοήμον ον πληροφορία, ένα δεδομένο πρέπει να συνδεθεί λειτουργικά με ένα σχετικό ερώτημα. Μία πληροφορία συνεπώς, είναι δυνατόν να θεωρηθεί ως ένα σημασιολογικό μόριο που αποτελεί τον συνδυασμό ενός δεδομένου και ενός

²² Gene Bellinger, Durval Castro, Anthony Mills: "Data, Information, Knowledge and Wisdom", <http://www.systems-thinking.org> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

²³ <http://www.trainmor-knowmore.eu> (ημερομηνία πρόσβασης:13-06-2009)

σχετικού ερωτήματος. Ένας αριθμός για παράδειγμα, γίνεται πληροφορία μόνο στην περίπτωση που δίνει απάντηση σε ένα συγκεκριμένο ερώτημα, ειδάλλως παραμένει απλώς δεδομένο. Σημειωτέον ότι, ένα δεδομένο δεν είναι απαραίτητο να είναι η σωστή απάντηση για να μετατραπεί σε πληροφορία. Και αυτό διότι τόσο η παραπληροφόρηση, όσο και η προπαγάνδα, αποτελούν μορφές πληροφορίας, ανεξαρτήτως εάν είναι ψευδείς ή λανθασμένες.²⁴

Όσον αφορά την έννοια της "γνώσης", πρόκειται κατ' ουσίαν για ένα σύνολο πληροφοριών που αναδεικνύει τη σπουδαιότητα της πληροφορίας συσχετιζοντάς την με χρήσιμα συμπεράσματα ή αναγκαίες ενέργειες.²⁵ Με τον όρο "γνώση" δηλαδή νοείται ένας ρευστός συνδυασμός εμπειριών, αξιών και πληροφοριών, που παρέχει ένα κατάλληλο πλαίσιο ή περιβάλλον για την αξιολόγηση και την ενσωμάτωση νέων πληροφοριών και εμπειριών. Η γνώση προέρχεται και εφαρμόζεται από τον ανθρώπινο νου.²⁶ Κατά μία άποψη, με τον όρο "γνώση" νοείται η εφαρμογή στοιχείων και πληροφοριών και η απάντηση σε ερωτήματα του τύπου "πώς". Είναι δηλαδή, η διαδικασία συλλογής των κατάλληλων πληροφοριών.²⁷ Η γνώση δεν είναι μία στατική αξία που έχεις ή δεν έχεις. Δεν είναι τα βιβλία που έχουμε διαβάσει ή τα έγγραφα που γράφουν ότι γνωρίζουμε κάτι. Η γνώση είναι μία διαρκής εξέλιξη, μία διαρκής εξερεύνηση, διαρκής ερμηνεία και διαρκής αμφιβολία.

²⁴ Luciano Floridi: "Εισαγωγή στη Φιλοσοφία της Πληροφορικής", εκδ. Νήσος, Αθήνα 2008, σελ.219

²⁵ Ι. Βλαχάβα, Π. Κεφάλα, Ν.Βασιλειάδη, Φ. Κόκκορα, Η. Σακκελαρίου : «Τεχνητή Νοημοσύνη»- Β' έκδοση», <http://aibook.csd.auth.gr/include/slides/Chap08.pdf> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

²⁶ <http://www.trainmor-knowmore.eu> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

²⁷ Gene Bellinger, Durval Castro, Anthony Mills: "Data, Information, Knowledge and Wisdom", <http://www.systems-thinking.org> (ημερομηνία πρόσβασης: 13-06-2009)

Είναι ένας τρόπος ζωής, ένα εργαλείο επιβίωσης μέσα στον κόσμο μας. Την πληροφορία οφείλει κανείς να τη φιλτράρει, να την επεξεργάζεται, και να την ανασυνθέτει μέσα του. Τη γνώση πρέπει να τη δημιουργήσει κανείς στον εαυτό του.²⁸

Η πληροφορία μπορεί να γίνει γνώση μόνο εφόσον συνδέεται με την εξήγηση των λόγων για τους οποίους τα πράγματα είναι όπως λέγονται. Η γνώση δηλαδή εμπεριέχει και την κατανόηση και όχι απλώς και μόνο την κατανόηση μιας ορθής κατάστασης, καθώς και την επίγνωση. Είναι σαφές, ότι υπάρχει πολύ μεγαλύτερος αριθμός δεδομένων, απ' ότι πληροφοριών όπως επίσης και ότι το μεγαλύτερο μέρος της γνωσιακής μας ζωής βασίζεται σε αληθείς πληροφορίες και όχι σε γνώση.²⁹

Γενικά, θα λέγαμε εάν κάνουμε μία προσέγγιση της έννοιας της "γνώσης", ότι είναι το αποτέλεσμα κάθε πνευματικής διαδικασίας για την κατανόηση της αντικειμενικής πραγματικότητας είτε άμεσα, μέσω των αισθήσεων, είτε έμμεσα με την παρέμβαση του λογικού.³⁰

Είναι χαρακτηριστικό, ότι από τους ερευνητές που έκαναν απόπειρα να ορίσουν τις ανωτέρω έννοιες, ο καθένας έδωσε και έναν δικό του ορισμό, χωρίς αυτός να ομοιάζει συνήθως με κάποιον από τους ήδη δοθέντες. Χαρακτηριστικά, στην προσπάθειά τους να διαχωρίσουν την πληροφορία από την γνώση υποστηρίχθηκαν τα ακόλουθα: Σύμφωνα με τους Kogut και Zander (1992), η πληροφορία είναι η γνώση που μπορεί να διαβιβαστεί χωρίς απώλεια ακεραιότητας, θεωρώντας την έτσι ως μία μορφή γνώσης. Ο Wiig

²⁸ Λουκά Καβόπουλου: «Η πληροφορία θέλει να είναι ελεύθερη-Information wants to be free», 2005, www.antidogma.gr (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009)

²⁹ Luciano Floridi: "Εισαγωγή στη Φιλοσοφία της Πληροφορικής", εκδ. Νήσος, Αθήνα 2008, σελ.220

³⁰ <http://www.greeklanguage.gr> (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009)

(1993) υποστήριξε ότι οι πληροφορίες είναι γεγονότα που οργανώνονται προκειμένου να περιγράψουν μία κατάσταση ή κάποιες συνθήκες, και ότι η γνώση είναι ένα σύνολο πεποιθήσεων, αληθειών, προοπτικών, κρίσεων, τεχνογνωσιών και μεθοδολογιών. Οι Nonaka και Takeuchi (1995) παρουσίασαν τις πληροφορίες ως μία ροή σημαντικών μηνυμάτων, και τη γνώση ως το σύνολο των πεποιθήσεων που δημιουργήθηκαν από αυτά τα μηνύματα. Οι Srek και Srijkerket (1997) θεώρησαν τις πληροφορίες ως στοιχεία με σημασία, και τη γνώση ως την ικανότητα να προσδιορίζει κανείς αυτή τη σημασία. Ο Davenport (1997) θεωρούσε τις πληροφορίες ως στοιχεία με συνάφεια και σκοπό, και τη γνώση ως πολύτιμη πληροφορία για το ανθρώπινο μυαλό. Τέλος, οι Quigley και Debons (1999) θεωρούσαν την πληροφορία ως κείμενο που δίνει απάντηση στα ερωτήματα "πότε", "τι", "πού", και τη γνώση ως κείμενο που δίνει την απάντηση στα ερωτήματα "πώς" ή "γιατί" ενώ, οι Choo, Deltor και Tumbull (2000) θεωρούσαν τις πληροφορίες ως δεδομένα με κεκτημένη σημασία και τη γνώση ως ένα σύνολο δικαιολογημένων και αληθινών κρίσεων.³¹

Στις μέρες μας, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές μπορούν να διαχειρίζονται και να επεξεργάζονται όχι μόνο δεδομένα, αλλά και τις πλήρεις λογικές ενότητες τους, δηλαδή τις πληροφορίες. Γι' αυτό και ο όρος "επεξεργασία δεδομένων" τείνει να αντικατασταθεί από τον όρο "επεξεργασία πληροφοριών". Η πληροφορία, όπως είναι κατανοητό, αυξάνει τη γνώση και η διάθεσή της συμβάλλει στη λήψη απόφασης. Οι πληροφορίες που παίρνουμε από την επεξεργασία των δεδομένων είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ως νέα δεδομένα, και έτσι κατόπιν περαιτέρω επεξεργασίας τους να δώσουν νέες πληροφορίες.³²

³¹ Stenmark Dick : "The relationship between information and Knowledge" in Proceedings of IRIS 24, Ulvik, Norway, 11-14/08/2001.

³² <http://users.sch.gr/dedomena.htm> (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009).

Από τα παραπάνω, συνάγεται εύκολα ότι πολλά πράγματα στην καθημερινή μας ζωή συνιστούν ουσιαστικά οντότητες πληροφορίας, όπως για παράδειγμα ένα μήνυμα σε φυσική γλώσσα, ένας πίνακας μετρήσεων ή μαθηματικών αποτελεσμάτων, ένα μουσικό κομμάτι, μία εικόνα, ακόμα και το DNA ενός κυττάρου. Μία πληροφορία μπορούμε να τη διαχειριστούμε είτε αποθηκευόντάς την, είτε να την επεξεργαστούμε και εν συνεχεία να την μεταβάλλουμε, παράγοντας με τον τρόπο αυτόν μία νέα πληροφορία. Όσον αφορά την αλληλεπίδραση της πληροφορίας με τον πομπό και τον δέκτη οι C. S. Pierce και C. W. Morris πραγματοποίησαν την παρακάτω διάκρισή της σε τρία επίπεδα:

Σε συντακτικό επίπεδο (*syntactic level*) η πληροφορία έχει να κάνει με τους τυπικούς δεσμούς που υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων στοιχείων που συνθέτουν την πληροφορία, τους κανόνες που διέπουν τον κώδικα επικοινωνίας και τον σχεδιασμό συστημάτων και μεθόδων για την μετάδοση, την επεξεργασία και την αποθήκευση της πληροφορίας.

Σε σημασιολογικό επίπεδο (*semantic level*), το οποίο αφορά το πώς διαμορφώνεται η έννοια, δηλαδή το νόημα της πληροφορίας. Ειδικότερα, αναφορικά με τις πληροφορίες που δίνονται σε φυσική γλώσσα, αυτές βασίζονται σε συμφωνημένες γραπτές ή άγραφες, πολιτισμικές, ηθικές, ή απλά συμφωνημένες συμβάσεις που κάνουν μεταξύ τους τα μέλη μιας κοινωνίας. Στις περιπτώσεις των πληροφοριών που βρίσκονται σε τεχνική ή μηχανοποιημένη γλώσσα, όπως είναι οι κώδικες των υπολογιστών, το νόημα των εννοιολογικών μονάδων είναι ορισμένο βάσει των ιδιοτήτων που παρουσιάζουν και των λειτουργιών που μπορούν να εφαρμόσουν.

Αναφορικά με την περίπτωση της μουσικής, ως εννοιολογικές πληροφορίες θεωρούνται οι συναισθηματικές καταστάσεις που εμφανίζονται σε κατάλληλους αποδέκτες.

Τέλος, σε πραγματολογικό επίπεδο (pragmatic level) η πληροφορία σχετίζεται με την αξία της χρησιμότητάς της. Κατά μείζονα λόγο, το επίπεδο καθορίζεται από το υπόβαθρο του λήπτη και συνεπώς παίζουν σημαντικό ρόλο κοινωνικοί, οικονομικοί και ψυχολογικοί παράγοντες, καθώς επίσης και το χρονικό σημείο στο οποίο οι πληροφορίες φτάνουν στον λήπτη αφού, συχνά αυτό συμβαίνει με καθυστέρηση κι έτσι είναι πολύ πιθανόν μία πληροφορία που φτάνει εγκαίρως στον λήπτη να αποβεί εξαιρετικά πολύτιμη ενώ, αντίθετα, μία πληροφορία που δεν φτάνει εγκαίρως να αποδειχθεί πλέον άχρηστη.³³

Με βάση την προαναφερθείσα ιεραρχία, την οποία αντιπροσωπεύουν τα τρία επίπεδα, επιτρέπεται η διαχείριση της πληροφορίας (μεταφορά, επεξεργασία, αποθήκευση) στο συντακτικό επίπεδο, χωρίς να είναι απαραίτητη η γνώση του εννοιολογικού περιεχομένου της πληροφορίας. Επιπλέον, μπορούμε έτσι να διαχειριζόμαστε τις πληροφορίες βάσει του εννοιολογικού τους περιεχομένου χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη την πρακτική τους χρησιμότητα.

Τα αντικείμενα που στοιχειοθετούν την πληροφορία είναι συμβολικές εκφράσεις μιας δεδομένης, ανάλογα με το είδος της πληροφορίας, γλώσσας, οι οποίες φέρουν το νόημα της και την πραγματιστική της αξία. Έτσι, οι συμβολικές αυτές εκφράσεις μπορεί να αποτελούνται κατά περίπτωση, είτε από λέξεις που σχηματίζουν προτάσεις, είτε από νότες που σχηματίζουν μελωδίες, ή ακόμα και από χρωματισμένες περιοχές που σχηματίζουν εικόνες. Από τα προαναφερθέντα στοιχεία τα μικρότερα, αυτά δηλαδή που δεν υποδιαιρούνται άλλο, αποκαλούνται χαρακτήρες (characters ή tokens).

³³ <http://el.science.wikia.com> (ημερομηνία πρόσβασης: 20-05-2009).

Οι φυσικές γλώσσες αποτελούνται από ομάδες διακριτών χαρακτήρων, κάτι που όμως μοιάζει αδιανόητο για την περίπτωση της κλασικής μουσικής, η οποία κατ' ουσίαν αποτελεί μία «γλώσσα» που αποτελείται από τόνους διαφορετικών και διακριτών συχνοτήτων, εύρους και διαμορφώσεων. Γενικά στον ήχο, έχουμε μία συνεχή κλίμακα συχνοτήτων και εύρους. Οι εικόνες από την άλλη πλευρά αποτελούνται από εικονοστοιχεία (pixels), τα οποία χαρακτηρίζονται από το χρώμα και τη φωτεινότητά τους, μεγέθη που επίσης μπορούν να τοποθετηθούν σε συνεχείς κλίμακες.³⁴

Προκειμένου να γίνει διαχείριση της πληροφορίας, δηλαδή να μπορέσει να μεταδοθεί, να υποβληθεί σε επεξεργασία και να αποθηκευτεί είναι απαραίτητη η ύπαρξη ενός φορέα (carrier) της πληροφορίας και ενός μέσου (medium) που θα χρησιμοποιήσει ο φορέας. Η πληροφορία κωδικοποιείται στον φορέα αναδομώντας τον ή σχηματοποιώντας τον στον χώρο και στο χρόνο. Οι δομές των φορέων της πληροφορίας που προκύπτουν κατ' αυτόν τον τρόπο αποκαλούνται σήματα (signals). Συνεπώς, σήματα μπορούν να θεωρηθούν οι διάφορες δομές και οι χωρικοί σχηματισμοί που δημιουργούνται απ' το μελάνι στον φορέα, δηλαδή στο χαρτί, και απεικονίζουν γράμματα ή παραστάσεις. Για παράδειγμα, οι νευρώνες του εγκεφάλου αποτελούν το μέσο διάδοσης των ηλεκτρικών σημάτων που μεταφέρουν τις διάφορες διεγέρσεις που λαμβάνουν χώρα στο νευρικό σύστημα κάθε οργανισμού. Αν πάλι το φως έχει τον ρόλο του φορέα, πάνω σε έναν κυματοδηγό που έχει τον ρόλο του μέσου, τότε η πληροφορία θα κωδικοποιείται μέσω σημάτων που θα μπορούσαν να είναι μεταβολές στην ένταση του φωτός (διαμόρφωση πλάτους) ή μεταβολές στο μήκος κύματος (διαμόρφωση συχνότητας). Σίγουρα όμως δεν είναι όλοι οι φορείς το ίδιο κατάλληλοι για να πραγματοποιήσουν διάφορες λειτουργίες πάνω στην εκάστοτε πληροφορία. Έτσι, για παράδειγμα τα

³⁴ <http://el.wikipedia.org/wiki> (ημερομηνία πρόσβασης: 22-05-2009).

ηλεκτρομαγνητικά κύματα είναι πολύ κατάλληλα για να μεταφέρουν μία πληροφορία, αλλά άκρως ακατάλληλα για να την αποθηκεύσουν. Αντιθέτως, τα μαγνητικά υλικά συνιστούν ιδανική λύση για την αποθήκευση μιας πληροφορίας, αλλά δεν είναι καθόλου κατάλληλα για την μετάδοσή της.

Γενικά, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η έννοια της πληροφορίας αποδίδει κάθε φορά διαφορετικές εκφάνσεις της πραγματικότητας. Αφορά κατ' αρχάς – υπό σημασιολογική έννοια – ένα νοηματικό περιεχόμενο, ήτοι στο σημαινόμενο του εκάστοτε σημαίνοντος, όπου το σημαίνον "πληροφορία" ισούται με ένα νόημα ή ένα μήνυμα. Υπό την έννοια της διαδικασίας, εκδηλώνεται με την πράξη της πληροφόρησης που διενεργεί ένα υποκείμενο προς ένα άλλο και με την έννοια της ροής ή της ανταλλαγής των πληροφοριών από κάποιον προς κάποιον άλλο. Τέλος, υπό ένα δομικό πρίσμα, αποδίδει τη συστηματική δομή του επικοινωνιακού περιβάλλοντος, ήτοι το κύκλωμα της επικοινωνίας, μέσα στο οποίο ρέει συνεχώς και αδιάκοπα η πληροφορία.

Το μήνυμα είναι μία οργανωμένη μορφή πληροφορίας. Με την μορφή του μηνύματος, η πληροφορία συνιστά ένα από τα τρία (πομπός-μήνυμα-δέκτης) απαραίτητα συστατικά κάθε επικοινωνιακού κυκλώματος. Το μήνυμα στο επικοινωνιακό κύκλωμα μεταφέρει και μεταδίδει το νόημα. Είναι αυτό που ανταλλάσσουν μεταξύ τους αυτοί που επικοινωνούν.

Πληροφορία αποτελεί οτιδήποτε έχει κάποιο νόημα. Πρέπει δηλαδή να παρέχει κάτι νέο, μία "είδηση" σε σχέση με όσα γνωρίζαμε πριν. Όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε ο Fodor "η θεμελιώδης σκοπούμενη ιδιότητα ενός συμβόλου είναι η μεταφορά πληροφορία", ενώ κατά τους Margolis και Laurence "η πληροφορία είναι ένα ζήτημα αξιόπιστων συσχετισμών ... όπου

ένας τύπος συμβάντων αποτελεί το αξιόπιστο αίτιο ενός άλλου, ο δεύτερος λέγεται ότι μεταφέρει πληροφορίες για τον πρώτο".³⁵

2. Η ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΣ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Πέραν όμως των φιλοσοφικών ορισμών που δόθηκαν για την εν γένει έννοια της πληροφορίας από διάφορους ερευνητές, κρίνεται απαραίτητο να προσδιοριστεί η έννοια της και στα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία, ούτως ώστε να δοθεί μία όσο κατά το δυνατόν πιο σφαιρική εικόνα για τον όρο αυτό. Η έννοια της πληροφορίας άρχισε πρώτα να αναπτύσσεται στο πεδίο των μαθηματικών και των φυσικών επιστημών. Συγκεκριμένα, η καθαυτή θεωρία της πληροφορίας αναπτύχθηκε αρχικά το 1948 από τον Wiener («Θεωρία για τη διεύθυνση και επικοινωνία στη μηχανή ή στο ζώο») και εν συνεχεία από τον Shannon. Ειδικότερα, ο Αμερικανός επιστήμονας και στοχαστής Claude Shannon (1916-2001), ο οποίος δικαίως θεωρείται ως ο “πατέρας της θεωρίας της πληροφορίας”, ήταν εκείνος που θεμελίωσε την εν λόγω θεωρία και ανέδειξε την πληροφορία σε μετρήσιμο μέγεθος, θέτοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο τα θεμέλια για τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και βοηθώντας στην ανάπτυξη της σημερινής Κοινωνίας της Πληροφορίας. Το 1948 ο Shannon δημοσίευσε την μοναδική εργασία του με τον τίτλο: «Η μαθηματική θεωρία της πληροφορίας», κάνοντας για πρώτη φορά μία

³⁵ Σοφίας Καϊτατζή – Γουίπλοκ: “Η επικράτεια των πληροφοριών”, εκδόσεις Κριτική, Απρίλιος 2003, σελ. 27-29.

ολοκληρωτική μαθηματική απόπειρα θεμελίωσης της θεωρίας της πληροφορίας.³⁶

Η θεωρία της πληροφορίας αποτελεί κατ' ουσία την αφετηρία κάθε πληροφοριακού συστήματος. Συνιστά την μαθηματική εκδοχή της επικοινωνίας, θέτει ποσοτικά μεγέθη για την μέτρηση της πληροφορίας και εξειδικεύει την ανάλυση προσεγγίζοντας τη χωρητικότητα των διαφόρων μέσων για την μετάδοση ή την αποθήκευσή της.³⁷ Ένα από τα βασικότερα ερωτήματα που απασχόλησε τον Shannon στην εν λόγω θεωρία του, ήταν το πώς είναι δυνατόν να ποσοτικοποιηθεί η πληροφορία, ώστε να μπορούμε να την χειριζόμαστε σαν όλα τα φυσικά μεγέθη.

Ο Shannon, είχε ως στόχο του να μεγιστοποιήσει την μεταδιδόμενη πληροφορία μέσω ενός κλασικού καναλιού (π.χ. μιας τηλεφωνικής γραμμής). Προχώρησε λοιπόν στην μελέτη της “χωρητικότητας” των κλασικών καναλιών, αλλά, προσέγγισε το ζήτημα με έναν γενικό τρόπο, ο οποίος εφαρμόστηκε στη συνέχεια και σε άλλες επιστήμες όπως στη Βιολογία και στα Οικονομικά. Ειδικότερα, μοντελοποίησε την πληροφορία σαν μια σειρά από γεγονότα, τα οποία συμβαίνουν με συγκεκριμένες πιθανότητες, κάτι που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον τρόπο που εμείς αντιλαμβανόμαστε την πληροφορία στην καθημερινότητα μας. Σύμφωνα όμως με τη θεωρία της πληροφορίας, πληροφορία είναι αυτό που δεν γνωρίζει κάποιος. Επομένως, η πληροφορία συνδέεται με την αβεβαιότητα. Όσο μικρότερη είναι η πιθανότητα (P) να γίνει ένα γεγονός, τόσο

³⁶ www.physics4u.gr/articles/shannon.html, “Claude Shannon: Ο πατέρας της θεωρίας της πληροφορίας”, 30-04-2001 (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009).

³⁷ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' “Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society”, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 14.

περισσότερη ποσότητα πληροφορίας (I), συνοδεύει την πραγματοποίησή του. Και αντιστρόφως, αν η πιθανότητα (P) πραγματοποίησης ενός γεγονότος είναι μεγάλη, τότε η πληροφορία (I) που “μεταφέρει” το γεγονός αυτό είναι μικρή. Εάν λοιπόν ο παραλήπτης έχει ήδη την πληροφορία, δεν μπορεί να πει κανείς ότι έλαβε χώρα μετάδοση μηνύματος. Αυτό είναι μία φυσική απαίτηση, καθώς όσο πιο απίθανο είναι ένα γεγονός, τόσο περισσότερη πληροφορία παρέχει. Έτσι, η βροχή το καλοκαίρι μας παρέχει μεγαλύτερη πληροφορία ως γεγονός από τη βροχή τον χειμώνα. Προκειμένου αυτό να γίνει κατανοητό, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά του ακόλουθου παραδείγματος: Εάν λοιπόν, για παράδειγμα κάποιος ακούσει ότι “αύριο θα βρέχει στο κέντρο της Αθήνας”, το εν λόγω μήνυμα περιέχει μεγάλη πληροφορία, και αυτό γιατί είναι ένα αβέβαιο γεγονός. Εάν όμως ακούσει ότι “αύριο θα βρέχει στην Ευρώπη”, τότε, το μήνυμα αυτό περιέχει μία πολύ μικρή πληροφορία, και αυτό γιατί η πιθανότητα να βρέχει κάπου στην Ευρώπη, είναι πολύ μεγάλη και ενδεχομένως να πλησιάζει και κοντά στο 100%.³⁸

Έτσι ο Shannon συνέδεσε την πληροφορία (I) με την πιθανότητα (P) με την σχέση $I = -\log_2 P$ και έθεσε τις εξής τρεις αξιωματικές συνθήκες τις οποίες πρέπει να πληροί κάθε μέτρηση της πληροφορίας : **α)** το ποσό της πληροφορίας σε ένα γεγονός x εξαρτάται αποκλειστικά από την πιθανότητά του p, **β)** Η I(p) είναι μια συνεχής συνάρτηση του p και **γ)** ισχύει η αρχή της προσθετικότητας, με την έννοια ότι εάν έχουμε δύο ανεξάρτητα γεγονότα που το πρώτο συμβαίνει με πιθανότητα p_x και το δεύτερο με πιθανότητα p_y , τότε, η συνολική πληροφορία που μας δίνουν τα δύο γεγονότα είναι το άθροισμα των επιμέρους πληροφοριών, δηλαδή $I_{(p_x, p_y)} = I_{(p_x)} + I_{(p_y)}$.

³⁸ www.physics4u.gr/articles/shannon.html, “Claude Shannon: Ο πατέρας της θεωρίας της πληροφορίας”, 30-04-2001 (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009).

Η ανωτέρω σχέση μας δίνει τη γνωστή μονάδα ποσότητας πληροφορίας, το binary digit, που συντμήθηκε από τους επιστήμονες του χώρου αρχικά σε binit και εν συνεχεία στο γνωστό σε όλους μας σήμερα bit, και αναφέρθηκε για πρώτη φορά στη θεωρία του Shannon. Σύμφωνα με τη θεωρία της πληροφορίας, περισσότερα bits πληροφορίας παίρνει κανείς από ένα μήνυμα, αν είναι μεγαλύτερη και η αβεβαιότητα που “κουβαλάει” το μήνυμα, και αυτό γιατί – όπως ήδη αναφέρθηκε – η αβεβαιότητα είναι αντιστρόφως ανάλογη με την πιθανότητα P να συμβεί το εκάστοτε γεγονός.³⁹ Το bit δηλαδή, προσδιορίζεται σημασιολογικά στη βάση του πληροφοριακού υλικού που φέρει. Η πληροφορική ισχύς αφορά την ποιότητα της πληροφορίας και σχετίζεται με την πληροφορία που ήδη υπάρχει. Όσο πιο τυχαία είναι η ροή δεδομένων, τόσο πιο σημαντική είναι η πληροφορία που μεταφέρεται από το κάθε bit.⁴⁰

Ο Shannon έδειξε ότι υπάρχει μία μοναδική μέτρηση που ικανοποιεί τις παραπάνω συνθήκες και διατηρείται μοναδική κάτω από ξαφνικούς μετασχηματισμούς. Στο φορμαλισμό της θεωρίας της πληροφορίας το μέτρο του περιεχομένου της πληροφορίας ονομάστηκε εντροπία. Πρόκειται για την εντροπία Shannon, η οποία ορίζεται ως εξής: Αν x είναι μια τυχαία μεταβλητή σε ένα σύνολο μεταβλητών X που το καθένα συμβαίνει με πιθανότητα p_x , τότε η εντροπία Shannon του γεγονότος x είναι: $-\log_2(p_x)$.⁴¹ Η

³⁹ www.physics4u.gr/articles/shannon.html, “Claude Shannon:Ο πατέρας της θεωρίας της πληροφορίας”, 30-04-2001 (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009)

⁴⁰ Διονύσιου Αδαμόπουλου: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ’ “Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society”, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002, σελ. 14.

⁴¹ Αθανάσιος Χρ. Τζέμος (Τομέας Θεωρητικής Φυσικής): Εντροπία Shannon, www.freewebs.com/shannon, (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009)

εντροπία συνεπώς, ορίζεται ως το μέτρο της αβεβαιότητας που σχετίζεται με μια τυχαία μεταβλητή και ποσοτικοποιεί την πληροφορία που περιέχεται σε ένα μήνυμα με την μορφή των bits. Αυτό που εντυπωσιάζει στην εξίσωση του Shannon για την εντροπία της πληροφορίας είναι ότι εμφανίζει την ίδια σχέση με την εξίσωση του Boltzmann ($S=k\ln P$) για την εντροπία στη θερμοδυναμική (δεύτερος νόμος), ήτοι μία λογαριθμική σχέση. Από τους ορισμούς των Boltzmann ($S=k\ln P$) και Shannon ($I = -\log_2 P$) για την πιθανότητα, είναι εμφανής η ομοιότητα των σχέσεων ορισμού της πληροφορίας και της εντροπίας: Η εντροπία μετράει τον βαθμό της αταξίας και αυξάνει την πιθανότητα, ενώ η πληροφορία, ουσιαστικά μετράει τον βαθμό της τάξης μέσα στη δομή του μηνύματος και ελαττώνεται με την πιθανότητα.⁴² Για τον λόγο αυτό, αναφέρεται συχνά ότι $I = -S$, δηλαδή η πληροφορία ως αρνητική εντροπία. Ο Shannon αποπειράθηκε να μας δείξει πώς να ζούμε με τα παράσιτα και την αταξία, ακόμη και να τα αξιοποιούμε, χωρίς να προσπαθήσει να τα εξαλείψει. Θα μπορούσε κάποιος να χρησιμοποιήσει την εντροπία, προκειμένου να διαπιστώσει ποιο μέρος του καναλιού μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την μετάδοση χρήσιμης πληροφορίας – του σήματος.

Η εντροπία της θερμοδυναμικής συνεπάγεται τη φθορά. Εάν λάβουμε ως δεδομένο ότι το σύμπαν είναι ένα κλειστό σύστημα, τότε, κάθε φορά που συμβαίνει κάτι ολόκληρο το σύμπαν ολισθαίνει προς την αύξηση της εντροπίας. Η ζωή όμως που υπάρχει στη Γη, συνεισφέρει στην μείωση της εντροπίας ενώ, στο σύμπαν η εντροπία αυξάνεται. Κατά συνέπεια, στη θεωρία της πληροφορίας, όσο μικρότερη είναι η εντροπία, τόσο περισσότερη είναι η πληροφορία, άρα και η αβεβαιότητα.

Μέλημα της θεωρίας της πληροφορίας του Shannon είναι η εξάλειψη (υπό τεχνική έννοια) των θορύβων και των σιωπών κατά την επικοινωνία. Τα

⁴² Σαράντος Ψυχάρης: "Μοντελοποίηση-Προσομοίωση και Υπολογιστικές Επιστήμες – Μια πρώτη προσέγγιση", www.eduportal.gr, (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009)

προβλήματα κωδικοποίησης, αποκωδικοποίησης και μετάδοσης των πληροφοριών, ώστε αυτές να γίνουν κατανοητές παρά την ύπαρξη παρασίτων, ήταν η αιτία για την ανάπτυξη της θεωρίας των πληροφοριών και την μεταφορά της από εμπειρική σε θεωρητική (μαθηματική) βάση. Σύμφωνα με τον ιδρυτή της, αυτή είναι η θεωρία των ιδιοτήτων, της προέλευσης, παράλλαξης, μετάδοσης και αναγνώρισης πληροφοριών. Η πληροφορία είναι το περιεχόμενο ενός μηνύματος. Η σημασία του μηνύματος δεν ενδιαφέρει, αλλά το σημαντικό είναι η τυπική διάρθρωσή του, ενώ, η παραμόρφωση του μηνύματος που προκαλείται λόγω της εμφάνισης παρενοχλήσεων κατά την διάρκεια της επικοινωνίας αντιμετωπίζεται με την κατάλληλη κωδικοποίηση του μηνύματος. Ουσιαστικά, η θεωρία των πληροφοριών έχει το ίδιο αντικείμενο με την πληροφορική. Η διαφορά τους είναι ότι η μεν πρώτη ασχολείται με την μετάδοση και την κωδικοποίηση της πληροφοριών, ενώ η δεύτερη με την επεξεργασία τους ούτως ώστε να γίνουν χρήσιμες στον χρήστη τους.⁴³

Η θεωρία του Shannon χρησιμοποιήθηκε και σε πολλά άλλα επιστημονικά πεδία αργότερα. Συγκεκριμένα, πέντε χρόνια μετά την έκδοσή της, οι James Watson και Francis Crick αποκάλυψαν τα μυστικά του DNA στο εργαστήριο Cavendish του Cambridge, όπου διαπιστώθηκε ότι η διπλή έλικα του DNA αποτελούσε ένα πληροφοριακό σύστημα. Ο ίδιος ο Shannon, παρά το γεγονός ότι προειδοποιούσε με δημοσιεύματά του τους εργαζόμενους σε άλλα επιστημονικά πεδία να είναι επιφυλακτικοί και να μην εφαρμόζουν τη θεωρία των πληροφοριών αδιακρίτως, παραδέχθηκε ότι η θεωρία του θα μπορούσε να έχει μεγάλη σχέση με τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα γονίδια και το νευρικό σύστημα, αφήνοντας ανοιχτό το ενδεχόμενο “το ανθρώπινο ον να δρα ως ένας ιδανικός αποκωδικοποιητής”.

⁴³ Ιωάννη Δ. Ιγγλεζάκη: “Πληροφορική και Δημόσιο Δίκαιο”, εκδ. Σάκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 40-41

Είναι γεγονός, ότι η εν λόγω θεωρία αποτέλεσε και την αφετηρία της ψηφιακής επανάστασης που οδήγησε στην ανάπτυξη και την εδραίωση νέων μέσων επικοινωνίας – μεταξύ των οποίων και το Internet. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να λυθούν ορισμένα προβλήματα σε γνωστικούς τομείς όπως η πληροφορική, η γενετική μηχανική, τα νευρωνικά συστήματα, η γλωσσολογία, η ψυχολογία και τα οικονομικά, συντελώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, στο άνοιγμα νέων δρόμων στην μελέτη του Χάους, και φέρνοντας το διάστημα πιο κοντά στον άνθρωπο. Μέτα τη διατύπωση της θεωρίας του Shannon, η φύση δεν μπορεί πλέον να ιδωθεί μόνο ως ύλη και ενέργεια, αλλά πλέον στην προσπάθεια εξήγησης του κόσμου προστίθεται και η συνιστώσα της πληροφορίας.⁴⁴

Σύμφωνα με τους Wiener και Μορέν, η ουσία της ζωής συνίσταται στην ανταλλαγή πληροφοριών. *“Το να ζεις αποτελεσματικά είναι το να ζεις με πληροφοριακή επάρκεια”*. Η ζωή μας παράγεται και αναπαράγεται, συνίσταται δηλαδή ουσιαστικά σε μία διαρκή ανταλλαγή πληροφοριών. Ορισμένες από τις ανταλλαγές αυτές τις ορίζουμε, ή τις αντιλαμβανόμαστε, ενώ, άλλες δεν μπορούμε ούτε καν να τις συνειδητοποιήσουμε. Έτσι λοιπόν, ο άνθρωπος ως υποκείμενο και ως ον, ανταλλάσσει και πληροφορίες που εκπορεύονται από αυτόν με τη θέλησή του, αλλά, και πληροφορίες που εκκινούν από αυτόν ανεξάρτητα από τη θέλησή του.⁴⁵

Παρά το γεγονός ότι η μαθηματική πολυπλοκότητα των θεωριών της νέας φυσικής είναι ιδιαίτερος δυσνόητη για τους περισσότερους, οι βασικές τους ιδέες και τα νοήματα είναι απλά, παρά το ότι σε ορισμένες περιπτώσεις προβάλλουν παράξενες έννοιες που βρίσκονται σε αντίθεση με την εμπειρική

⁴⁴ www.physics4u.gr/articles/shannon.html, "Claude Shannon: Ο πατέρας της θεωρίας της πληροφορίας", 30-04-2001 (ημερομηνία πρόσβασης: 15-06-2009).

⁴⁵ Σοφίας Καϊτατζή – Γουιτλοκ: *“Η επικράτεια των πληροφοριών”*, εκδόσεις Κριτική, Απρίλιος 2003, σελ. 35.

αντίληψη, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η λεκτική τους διατύπωση. Η ίδια η έννοια της "ύπαρξης" είναι ιδιαίτερος δυσχερής στον προσδιορισμό της. Από την σκοπιά της κριτικής ορθολογικής επιστημονικής προσέγγισης, βλέπουμε ότι η "πραγματικότητα" του φυσικού μας κόσμου αντλεί την έννοια της ύπαρξης εξ' ολοκλήρου από την πληροφορία, που απορρέει από την παρατήρηση και την θεωρητικοποίηση. "Υπαρξη" δηλαδή, είναι η πληροφορία που στοιχειοθετείται στις νευροδομές του εγκεφάλου μας. Σύμφωνα με την τολμηρή εμπειρική θετικιστική άποψη «Παρατηρώ άρα υπάρχει», καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα φυσικά αντικείμενα και τα δρώμενα του φυσικού κόσμου οφείλουν την "ύπαρξή" τους στην πληροφορία, όπως αυτή στοιχειοθετείται στις νευροδομές και νευρολειτουργίες του εγκεφάλου μας, και εκφράζεται από την βιοαντίληψή μας. Η αποκάλυψη στην οποία οδηγείται κανείς κατά την έρευνα της επιστημονικής αντίληψης του κόσμου μας και ιδίως, μελετώντας την νέα φυσική του αιώνα μας, με τα εργαλεία της Επιστήμης της Πληροφορίας είναι ότι "η φυσική είναι πληροφορία" και κατ' επέκταση, αντιμετωπίζοντας την πληροφορία ως ανταλλάξιμο αγαθό επικοινωνίας και επεξεργασίας και ως μια δύναμη που επενεργεί στη διαμόρφωση και εξέλιξη του φυσικού μας κόσμου, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι "ο κόσμος μας είναι ένας τεράστιος επεξεργαστής πληροφορίας", ενώ εμείς, ως συνεργοί και δημιουργήματα αυτού του επεξεργαστή μέσω των διανοητικών και συνειδησιακών δυνατοτήτων του εγκεφάλου μας επιχειρούμε να ανακαλύψουμε και να κατανοήσουμε τους "κανόνες" της επεξεργασίας της πληροφορίας και να καλλιεργήσουμε έτσι μια γνωστική αντίληψη για τον κόσμο που μας περιβάλλει. ⁴⁶

⁴⁶ Πάνου Α. Λιγομενίδη, 'Ο Κόσμος μας ως Πληροφορία', Διάλεξη στην Ακαδημία Αθηνών, <http://www.infoacademy.gr/knowledge> (ημερομηνία πρόσβασης: 12-06-2009)

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ

2.1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Με τον όρο "δεοντολογία της πληροφορίας" νοείται κάθε ηθικό ζήτημα που αφορά την παραγωγή, αποθήκευση, πρόσβαση, μετάδοση και διάδοση μιας πληροφορίας. Καθίσταται σαφές ότι πρόκειται για ένα μάλλον αχανές ερευνητικό πεδίο, καθώς, η πληροφορία στις μέρες μας έχει ουσιαστικά μετατραπεί σε "αγαθό του αιώνα" ενώ, όπως έχει επικρατήσει να λέγεται ζούμε στην "εποχή της πληροφορίας" (the information age). Εκτός των άλλων, στη δεοντολογία της πληροφορίας εντάσσεται το σύνολο των κανόνων ηθικής συμπεριφοράς που αφορά τους επαγγελματίες της πληροφορίας σε στενή έννοια, ήτοι τους συγγραφείς, τους εκδότες, τους δημοσιογράφους, τους προγραμματιστές ηλεκτρονικών υπολογιστών και τα άλλα συναφή επαγγέλματα.

Στο Σύνταγμά μας συναντάμε τις ακόλουθες βασικές αρχές για τη δεοντολογία της πληροφορίας:

- Την αρχή της ισότητας των πολιτών (απαγόρευση διακρίσεως κατά την παροχή της υπηρεσίας της πληροφορίας)
- Την αρχή της πρόσβασης, βάσει της οποίας όλοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης στις πληροφορίες (Κοινωνία της Πληροφορίας)
- Την αρχή της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή διαφορετικά το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, που προέρχονται από την ανάγκη που δημιουργήθηκε να προστατευτεί ο πολίτης από την ηλεκτρονική

επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Υπάγονται στο άρθρο 5 του Συντάγματος και στο άρθρο 57ΑΚ (προστασία προσωπικότητας). Πρόκειται για μία από τις πιο βασικές αρχές της δεοντολογίας της πληροφορίας και περιεχόμενό της είναι ο έλεγχος όχι μόνο του ποιες πληροφορίες θα μεταδοθούν στο άτομο, αλλά και του ποιες πληροφορίες θα φτάσουν στο άτομο.

- Την αρχή προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (υποχρεώσεις τήρησης απορρήτου της επικοινωνίας και απορρήτου των πληροφοριών)

- Την αρχή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων με το νέο άρθρο (9Α Σ.) μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, με το οποίο θεσπίστηκε ένα νέο ατομικό δικαίωμα βάσει του οποίου ο καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών του δεδομένων.

- Την αρχή της ελευθερίας του λόγου και την απαγόρευση της λογοκρισίας (αρ. 14Σ.), δηλαδή την αρχή της ελευθερίας του τύπου.

- Την αρχή της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας (αρ.17 Σ.) Η δεοντολογία της πληροφορίας είναι ένα νέο ερευνητικό πεδίο, το οποίο άρχισε να αναλύεται μετά την "ψηφιακή επανάσταση" και την εισβολή των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην καθημερινότητα των πολιτών.⁴⁷

⁴⁷ Μαρίας Κανελλοπούλου – Μπότη: "Το δίκαιο της Πληροφορίας", εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ. 34-36

2.2. Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Ο όρος «Κοινωνία της Πληροφορίας», με τον οποίο πλέον χαρακτηρίζεται η κοινωνία μας, υποδηλώνει ένα πλέγμα σχέσεων που διαμορφώνονται με άξονα την πληροφορία και ειδικότερα, την ηλεκτρονική πληροφορία. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πρόκειται για ένα σύνολο κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνονται με βάση την ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών. Η Κοινωνία της Πληροφορίας εξελίσσεται και προσδιορίζεται από τις συνεχείς αλλαγές που υφίστανται η οικονομία και η διοίκηση από την είσοδο της τεχνολογίας και την ανάδειξη της πληροφορίας σε κεντρικό μέγεθος και σε αυτόνομο πολιτισμικό και οικονομικό αγαθό, καθώς η πρόσβαση κάθε πολίτη σε αυτήν, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη συμμετοχή του στον κόσμο της ψηφιακής εποχής. Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο, η Κοινωνία της Πληροφορίας θα είναι μια δημοκρατική, ελεύθερη και συμμετοχική κοινωνία με ίσες ευκαιρίες πρόσβασης για κάθε πολίτη. Αυτό ακριβώς είναι που θέλησε να επιτύχει ο αναθεωρητικός νομοθέτης το 2001 με την προσθήκη του άρθρου 5Α παρ.2 Σ., βάσει του οποίου "καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας".⁴⁸

Η Κοινωνία της Πληροφορίας είναι δηλαδή ουσιαστικά το αποτέλεσμα της βαθμιαίας διαμόρφωσης μίας κοινωνίας, ουσιαστικά κυριαρχημένης από την απεριόριστη συλλογή και εκμετάλλευση όλων των ειδών των πληροφοριών, χωρίς πλέον τα γεωγραφικά και χρονικά όρια να παίζουν κάποιο ρόλο.⁴⁹ Μία κοινωνία "δικτυωμένη" στην οποία κεντρική θέση κατέχει η

⁴⁸ Θ.Κ. Παπαχρίστου, Τ. Βιδάλη, Λ. Μήτρου, Αν. Τάκη: "Το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 9-10, 38.

⁴⁹ Λίλιαν Μήτρου: "Το δικαίο στην Κοινωνία της Πληροφορίας", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, Πρόλογος Σπ. Σημίτη, σελ. 7.

πληροφορία, η οποία θα λέγαμε ότι συνιστά τον ακρογωνιαίο της λίθο, γύρω από τον οποίο χτίζεται ο οικονομικός, κοινωνικός και λειτουργικός ιστός της νέας κοινωνίας. Η "πληροφορία" στα πλαίσια αυτού του τύπου της κοινωνίας είναι κάθε στοιχείο που έχει ενδιαφέρον και που μεταδίδεται μέσω ηλεκτρομαγνητικών μέσων επικοινωνίας, από κάποιον πομπό προς κάποιον δέκτη. Έτσι λοιπόν, από τον κεντρικό ρόλο της πληροφορίας στην κοινωνία καθίσταται εμφανής η ανάγκη πρόσβασης του ατόμου στην πληροφορία και σε αντίθετη περίπτωση η περιθωριοποίηση και ο αποκλεισμός από την κοινωνία αυτή. Αν και το ζήτημα της ελεύθερης διακίνησης της πληροφορίας απασχόλησε τις κοινωνίες σε παγκόσμιο επίπεδο στο παρελθόν, το 2001 με το νέο άρθρο 5Α παρ.2 του Συντάγματος, ο Έλληνας νομοθέτης εξέφρασε τη σαφώς τη θέση του υπέρ της ελεύθερης διακίνησης της πληροφορίας, θεσπίζοντας παράλληλα και υποχρέωση του κράτους για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, ενώ στην παρ. 1 του εν λόγω άρθρου θεσπίζεται ρητά πλέον το δικαίωμα στην πληροφόρηση.⁵⁰ Ειδικότερα, η παρ. 1 του άρθρου 5Α του Σ. αναφέρει ότι: «Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως ο νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας των δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων [πληροφοριακή αυτοδιάθεση], ενώ η δεύτερη παράγραφος αναφέρεται όπως ήδη είπαμε συγκεκριμένα στην Κοινωνία της Πληροφορίας και ειδικότερα: «καθένας έχει συμμετοχή στην κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής,

⁵⁰ Βασίλη Χατζόπουλου: "Η Κοινωνία της Πληροφορίας ως συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό: το άρθρο 5Α παρ.2 του νέου Συντάγματος" σε <http://www.utopia.duth.gr>, (ημερομηνία πρόσβασης: 18-06-2009).

ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α, και 19».⁵¹

Η περαιτέρω χρήση της δημόσιας πληροφορίας στην έννοια της ερευνητικής, ενημερωτικής, καλλιτεχνικής και ακαδημαϊκής δραστηριότητας των πολιτών, ήτοι στην ελεύθερη συμμετοχή τους στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας θεμελιώνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ. και στο άρθρο 16 παρ.1 Σ. Επιπροσθέτως, το δικαίωμα στην πληροφόρηση, κατοχυρώνεται από το άρθρο 5Α Σ. τόσο ως παθητικό, όσο και ως ενεργητικό δικαίωμα, διευρυνόμενο στην παρ. 2 ως ένα γενικότερο δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας.⁵²

Το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας εκδηλώνει την κανονιστική του δύναμη ως ένα δικαίωμα του καθενός έναντι πάντων και ιδίως του Κράτους για διασφάλιση των όρων ικανοποίησης των αιτημάτων της προσωπικής αυτονομίας, τη διασφάλιση δηλαδή της δυνατότητας να απολαμβάνει κανείς την προσωπική του αυτονομία. Η πρωταρχική μορφή αυτής της διασφάλισης είναι η κατοχύρωση συγκεκριμένων θεσμικών εγγυήσεων των πτυχών της προσωπικής αυτονομίας, θεμελιωδών δηλαδή δικαιωμάτων. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο και το άρθρο 5Α παρ.2 εδ. α Σ., όπως και το άρθρο 5 Σ. είναι κατ' εξοχήν ένα δικαίωμα για δικαιώματα, δηλαδή ένα μεταδικαίωμα. Ως μεταδικαίωμα, το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας υποχρεώνει το κράτος όχι μόνο να αναγνωρίζει και να σέβεται τις εκδηλώσεις της προσωπικής μας αυτονομίας σε κάθε επί μέρους πτυχή της νέας κοινωνικότητάς μας, αλλά και να καθιστά εφικτή τη δραστηριοποίησή μας αυτή. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η θετική

⁵¹ Π.Δ. Δαγτόγλου: Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, τ. Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005, σελ. 523-524

⁵² Βασιλείου Σωτηρόπουλου: «Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία Ν.3448/2006», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σελ. 8-9

υποχρέωση που αναλαμβάνει το κράτος έγκειται στη διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους.⁵³

Πριν την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, το δικαίωμα στην πληροφόρηση κατοχυρωνόταν από το άρθρο 14 παρ. 1 Σ., το οποίο θεσπίζει την ελευθερία της γνώμης, η οποία είναι στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία της πληροφορίας, την οποία μάλιστα σύμφωνα με πολλά διεθνή κείμενα περιλαμβάνει.⁵⁴ Είναι γεγονός ότι τόσο η ενεργητική (ελευθερία του πληροφορείν), όσο και η παθητική ελευθερία της πληροφορίας (ελευθερία του πληροφορείσθαι) σχετίζονται με την ελευθερία εκφράσεως της γνώμης. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι το άρθρο 14 παρ.1 Σ. δεν κατοχυρώνει μόνο την ελευθερία της γνώμης, αλλά και την ελευθερία του πληροφορείν και την ελευθερία του πληροφορείσθαι, υπό την έννοια της ελεύθερης πρόσβασης στις γενικώς προσιτές πηγές της πληροφορίας.⁵⁵

Η ενεργητική πλευρά της πληροφορίας, είναι η ελευθερία του πληροφορείν τους άλλους εν γένει. Βέβαια, είναι σαφές ότι δεν περιλαμβάνεται στη ελευθερία της πληροφορίας η διάδοση ψευδών και αναληθών ειδήσεων. Είναι νόμος του Κράτους (άρθρο 14 παρ.1 Σ. και αρ.191 Π.Κ.) ότι η διασπορά ψευδών ειδήσεων τιμωρείται. Σίγουρα όμως, δεν είναι πάντα ευκρινής η διαφορά των ψευδών και των αληθών ειδήσεων,

⁵³ Θ.Κ. Παπαχρίστου, Τ. Βιδάλη, Λ. Μήτρου, Αν. Τάκη: «Το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 64-65

⁵⁴ Βασίλη Χατζόπουλου: «Η Κοινωνία της Πληροφορίας ως συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό: το άρθρο 5Α παρ.2 του νέου Συντάγματος», (βλ. <http://www.utopia.duth.gr>, ημερομηνία πρόσβασης:20-06-2009)

⁵⁵ Δημήτρη Π. Σαραφιάνου: «Συνταγματική Προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινωνία της Πληροφορίας», «Το Σύνταγμα'' Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης, Τεύχος 4/2003, <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/theoria>

πόσο μάλλον όταν οφείλεται σε εσφαλμένη εκτίμηση γεγονότων και πραγματικών περιστατικών.

Από την άλλη πλευρά, η παθητική πλευρά της πληροφορίας είναι η ελευθερία του πληροφορείσθαι, δηλαδή η ελευθερία αναζητήσεως, συλλογής και λήψεως πληροφοριών, ενδεχομένως ορισμένες φορές και με σκοπό την περαιτέρω πληροφόρηση άλλων ατόμων. Δεδομένου ότι με τον όρο "πληροφορία" νοείται κάθε αντικείμενο γνώσεως, κατανοούμε ότι η ελευθερία του πληροφορείσθαι δηλώνει την απρόσκοπτη πρόσβαση σε μία γενικά προσιτή πηγή πληροφοριών, ανεξαρτήτως εάν αυτή βρίσκεται στο εξωτερικό ή στο εσωτερικό. Ως "γενικά προσιτή πηγή πληροφοριών" θεωρείται ο τύπος, τα ΜΜΕ (δηλαδή η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες, τα περιοδικά), το θέατρο, ο κινηματογράφος, οι διαλέξεις κλπ. Αντιθέτως, στις ιδιωτικές πηγές πληροφόρησης επιλέγει ο κάτοχός τους εάν και μέχρι σε ποιο σημείο αυτές θα είναι προσιτές σε άλλους. Για παράδειγμα σε μία διάλεξη, ενδέχεται να γίνονται δεκτοί μόνο όσοι έχουν προσκληθεί, ή ένα περιοδικό ή μία εφημερίδα να αποστέλλεται μόνο στα μέλη ενός συλλόγου.⁵⁶

Ωστόσο, η συνταγματική καθιέρωση της ελευθερίας της πληροφορίας δεν ήταν κάτι καινοτόμο για την χώρα μας, αφού και κατά τις ήδη ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις στην ελευθερία της γνώμης περιλαμβάνεται και η ελευθερία της πληροφορίας. Έτσι, με το άρθρο 19 παρ.2 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα – το οποίο η Ελλάδα κύρωσε με τον Ν.2472/1997 –, προστατεύεται η ελευθερία της αναζήτησης, της λήψης και της μετάδοσης κάθε είδους πληροφοριών και με κάθε μέσο, ενώ με το άρθρο 10 παρ.1 της Ε.Σ.Δ.Α. προστατεύεται η ελευθερία λήψης πληροφοριών στο πλαίσιο του δικαιώματος για ελεύθερη έκφραση.

⁵⁶ Π.Δ. Δαγτόγλου: Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α', 2^η Αναθεωρημένη έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ. 525, 529-530

Ουσιαστικά, ο νεωτερισμός που περιλαμβάνει το άρθρο 5Α Σ. αφορά στην επιφύλαξη του νόμου που περιέχει καθώς και στην καθιέρωση της επιβολής περιορισμών για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων. Ο όρος "εθνική ασφάλεια" θα πρέπει να ερμηνευτεί στενά, ούτως ώστε να πρόκειται μόνο για την περίπτωση της σοβαρής εξωτερικής απειλής για το κράτος έτσι ώστε να είναι θεμιτή η επιβολή περιορισμών στην πληροφόρηση όσον αφορά θέματα σύνθεσης, εξοπλισμού και διάταξης των ενόπλων δυνάμεων, ενώ ο όρος "καταπολέμηση του εγκλήματος" προφανώς αναφέρεται κυρίως σε σοβαρά ποινικά αδικήματα (κυρίως σε κακουργήματα), η τέλεση των οποίων θα μπορούσε να διευκολυνθεί με τη λήψη για παράδειγμα πληροφοριών για την κατασκευή χημικών ή βιολογικών όπλων.

Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 5Α Σ. καθιερώνεται το δικαίωμα συμμετοχής στις λειτουργίες του Κυβερνοχώρου. Έτσι, το κράτος υποχρεούται να ανέχεται και να διευκολύνει την πρόσβαση στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες, καθώς και τη διάδοση ή ανταλλαγή τους.⁵⁷ Η δεύτερη παράγραφος του εν λόγω άρθρου δηλαδή περιλαμβάνει δύο εδάφια. Το πρώτο αναγνωρίζει το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, ενώ το δεύτερο θεσπίζει την υποχρέωση του κράτους να διευκολύνει την πρόσβαση στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά καθώς και την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοσή τους.

Όπως προκύπτει λοιπόν και από μια απλή ανάγνωση του άρθρου 5Α Σ., αυτό θεσπίζει ένα δικαίωμα σε οποιαδήποτε πληροφόρηση, με υπόχρεους τόσο το κράτος, όσο και τους φορείς της δημόσιας εξουσίας, αλλά και τους ιδιώτες, με μοναδικούς περιορισμούς αυτούς που αναφέρονται στο ίδιο το άρθρο (ήτοι αν δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας,

⁵⁷ Κώστα Χ. Χρυσογόνου: «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 196-197

καταπολέμησης του εγκλήματος, ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων). Παράλληλα, κάνει ειδική μνεία στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες, θεσπίζοντας και την αμυντική πλευρά του δικαιώματος (καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα των προσωπικών του δεδομένων).⁵⁸

Στην Κοινωνία της Πληροφορίας, όπου έχουν αξιοποιηθεί κατά τον βέλτιστο τρόπο οι νέες τεχνολογίες, οι εφαρμογές της καλωδιακής και δορυφορικής επικοινωνίας, προσφέρεται άμεση και ασφαλής πληροφόρηση, παγκοσμίως. Τεράστιος όγκος πληροφοριών στοιχείων και δεδομένων κάθε είδους περιεχομένου (οικονομικού, κοινωνικού, πολιτικού) συλλέγονται και διαχέονται στον τελικό χρήστη σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Στις μέρες μας, η πληροφόρηση δεν γνωρίζει σύνορα και γεωγραφικές αποστάσεις, καθώς, πρωτεύων στόχος της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι η άμεση πρόσβαση των ανθρώπων στην πληροφορία. Διεξάγεται πλέον ένας "πόλεμος" για τα ηλεκτρονικά και τηλεπικοινωνιακά δίκτυα, τα οποία μεταφέρουν πληροφορίες, αφορώσες στο σύνολο σχεδόν των σύγχρονων ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Η σημασία των ως άνω δικτύων έγκειται στο ότι ουσιαστικά ο καταναλωτής που θα φτάσει πρώτος στην πληροφορία που τον αφορά αποκτά το συγκριτικό πλεονέκτημα, καθώς θα μπορεί πλέον να επωφεληθεί στον τομέα που τον ενδιαφέρει πολύ περισσότερο από κάποιους άλλους. Για παράδειγμα, ένας επιστήμονας ή ένας ερευνητής αποκτά με τα νέα δίκτυα δυνατότητα πρόσβασης σε αμέτρητες πηγές πληροφοριών, χωρίς να είναι

⁵⁸ Μαρία Κανελλοπούλου – Μπότη: «Το Δίκαιο της Πληροφορίας», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ. 33

απαραίτητες πλέον οι συχνές του μετακινήσεις, κερδίζοντας έτσι χρόνο και χρήμα. Μια βιβλιοθήκη μπορεί να ανοίξει πλέον τις ηλεκτρονικές πύλες της σ' όλο τον κόσμο. Ένα ερευνητικό ινστιτούτο ή ένα πανεπιστήμιο έχει τη δυνατότητα να διοχετεύσει τις γνώσεις, τις έρευνες και τις αναλύσεις του σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται, ανεξαρτήτως της απόστασης στην οποία βρίσκεται. Η πληροφορία δηλαδή, αποκτά πλέον νέες διαστάσεις, αναγόμενη σε ένα εμπορικό πλέον προϊόν καθώς, καθημερινά μέσω των ηλεκτρονικών δικτύων εκατομμύρια άνθρωποι διακινούν, διοχετεύουν και καταναλώνουν το πλέον σημαντικό εμπορικό προϊόν: την πληροφορία.

Σημειωτέον ότι η πληροφορία ως εμπορικό αγαθό δεν είναι εφεύρεση της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Όμως, η ανάπτυξη των τεχνολογικών και επικοινωνιακών εφαρμογών την έθεσαν σε κίνηση, απελευθερώνοντάς την από παραδοσιακές γεωγραφικές και άλλες δεσμεύσεις, και προσδίδοντας της απεριόριστη προστιθέμενη αξία. Η σημασία της πληροφορίας έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί τη βάση της γνώσης. Το ζητούμενο στην εποχή μας είναι η άμεση, ασφαλής και οικονομική πρόσβαση στην πληροφορία. Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι περισσότερο πληροφορημένος από ποτέ αφού έχει τη δυνατότητα πρόσβασης σε αμέτρητο όγκο δεδομένων και πληροφοριών, προερχόμενων απ' όλο τον κόσμο. Ωστόσο, ο τεράστιος όγκος πληροφοριών που τον κατακλύζει συνεχώς, ναι μεν τον καθιστά ενήμερο, αλλά ωστόσο όχι ουσιαστικό γνώστη της πραγματικότητας. Ζητούμενο συνεπώς της νέας εποχής, είναι η άμεση και συστηματική διαχείριση και επεξεργασία του τεράστιου όγκου πληροφοριών που βομβαρδίζουν καθημερινά το άτομο. Αντιπροσωπευτικός της σύγχρονης εποχής είναι ο στίχος του ποιητή Έλιοτ "...γνώση που χάθηκες μες στην πληροφορία".⁵⁹

⁵⁹ Παναγιώτη Σ. Αναστασιάδη: "Στον αιώνα της Πληροφορίας", εκδ. "Νέα Σύνορα", εκδ. οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα 2000, σελ. 30-34.

2.3. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.

Λόγω του ότι η εποχή την οποία διανύουμε χαρακτηρίζεται πλέον "ψηφιακή", και χαρακτηρίζεται από μία ραγδαία εξάπλωση των τεχνολογιών και των μέσων ενημέρωσης και επικοινωνίας, ο όρος "πληροφορία" τελεί αδιαμφισβήτητα σε άμεση συνάρτηση ως προς τα τελευταία. Στις μέρες μας, τα σύνορα της πληροφόρησης έχουν καταργηθεί καθώς σε όποια ήπειρο κι αν ζει κάποιος, συμμετέχει χωρίς καμία διαφοροποίηση στο παγκόσμιο δίκτυο ενημέρωσης.

Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η διεθνοποίηση, η εύκολη πρόσβαση στις πληροφορίες ακόμα και για γεγονότα που συμβαίνουν χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, συντελούν στην ελεύθερη και ολοένα και πιο γρήγορη ροή όγκου πληροφοριών μέσω των δικτύων και των τηλεπικοινωνιών. Τόσο η ποιότητα, όσο και η ποσότητα αλλά και ο χρόνος για την εξασφάλιση της πληροφορίας βελτιώνονται συνεχώς. Η ύπαρξη σύγχρονων τηλεπικοινωνιακών υποδομών, σε συνδυασμό με τις νέες τεχνολογικές εφαρμογές, κάνουν ολοένα και πιο εύκολη την πρόσβαση των δημοσιογράφων στις πηγές των πληροφοριών, με αποτέλεσμα οι τελευταίες να μην βρίσκονται πλέον σε κανέναν χρονικό ή χωροταξικό περιορισμό αφού τα τηλεφωνικά, δορυφορικά ή καλωδιακά δίκτυα έχουν εκμηδενίσει τον χρόνο και τις αποστάσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διευκόλυνση της πρόσβασης σε ένα δίκτυο διευκολύνει τον οποιονδήποτε θέλει να διαχειριστεί και να διοχετεύσει κάποια πληροφορία.

Το Ψηφιακό Δίκτυο Ενοποιημένων Υπηρεσιών (ISDN), η κινητή κυψελοειδής τηλεφωνία, το σύστημα ραδιομετάδοσης προσωπικών μηνυμάτων (paging), τα σημεία κλήσης, οι ασύρματες τηλεπικοινωνίες και οι ευρυζωνικές επικοινωνίες συνιστούν το "οπλοστάσιο" της σύγχρονης

δημοσιογραφίας, μέσω της οποίας γίνεται πλέον απτή πραγματικότητα η διάθεση και διαχείριση τεραστίου όγκου πληροφοριών για όλους.

Είναι γεγονός, ότι οι σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις και οι δυνατότητες για άμεση, πολύπλευρη και εις βάθος πληροφόρηση έχουν ενισχύσει ιδιαίτερα στην Κοινωνία της Πληροφορίας όπου ζούμε τον ρόλο των ΜΜΕ, τα οποία πλέον κυριαρχούν στη καθημερινότητά μας, όχι μόνο με την παραδοσιακή τους μορφή (εφημερίδες, περιοδικά, τηλεόραση, ραδιόφωνο) αλλά και με τις νέες τους μορφές, ήτοι την διείσδυση του διαδικτύου και τον εμπλουτισμό της κινητής τηλεφωνίας με πολυμεσικό υλικό. Όπως έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια, ιδίως η νέα γενιά πολιτών που αναζητεί πληροφορίες και ειδήσεις έχει διαφορετικές απαιτήσεις για το είδος των πληροφοριών, για τον τρόπο που θα τις αναζητήσει καθώς και για τις πηγές που θα της τις προσφέρουν. Χαρακτηριστικό είναι ότι σε έρευνα που έγινε και αφορούσε νέους ηλικίας 18-34 ετών έδειξε ότι το 44% αναζητεί ειδήσεις και πληροφορίες στο διαδίκτυο και το τελευταίο καθίσταται η αγαπημένη πηγή πληροφοριών για τους νέους, ενώ οι εφημερίδες αποτελούν πλέον πηγή πληροφοριών μόλις για το 19% της νέας γενιάς. Είναι ευνόητο ότι οι νέοι θέλουν τις ειδήσεις ενημερωμένες την ώρα που αυτοί έχουν χρόνο να τις αναζητήσουν, θέλουν να ερευνούν, να αμφισβητούν και να εκφράζουν τις απόψεις τους για τις πληροφορίες που τους διοχετεύονται με την αμφίδρομη επικοινωνία και τα "blog" τους.⁶⁰

Μία ακόμη πτυχή που συνδέεται με τον ρόλο των ΜΜΕ στη σύγχρονη εποχή είναι το κατά πόσον είναι θεμιτή η επεξεργασία προσωπικών πληροφοριών και δεδομένων από αυτά και η περαιτέρω διάθεσή τους στο ευρύ κοινό. Ο Ν. 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων αφορά και στην προστασία του από

⁶⁰ Σπύρου Κουζινόπουλου: "Προβλήματα και προοπτικές των ΜΜΕ στην ψηφιακή εποχή", Εισήγηση στο 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Σαμοθράκη 20-22/06/2008

την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται για κάποιον δημοσιογραφικό σκοπό, ειδικότερα δε στη συλλογή, αποθήκευση και διάδοση κάθε είδους στοιχείων που περιέχουν προσωπικά δεδομένα (έγγραφα, ηχογραφημένες κασέτες, βιντεοταινίες κλπ.), και η νομιμότητά τους εξετάζεται από την Αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων .

Είναι σαφές ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που πραγματοποιείται για δημοσιογραφικούς σκοπούς θα πρέπει να συνάδει με τους κανόνες που διέπουν την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης (άρθρο 9 της Οδηγίας 95/46/EK) καθώς, το άρθρο 10 της Ε.Σ.Δ.Α. κατοχυρώνει την ελευθερία της δημοσιογραφικής πληροφόρησης, ούτως ώστε τα μέσα ενημέρωσης να επιτελούν τον θεσμικό ρόλο τους σε μία δημοκρατική κοινωνία, με τρόπο που να επιτρέπει τη συνύπαρξη των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής αφενός, και της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, και της ελευθερίας της έκφρασης και στην πληροφόρηση αφετέρου, τα οποία και προστατεύονται εξίσου από το Σύνταγμα (άρθρα 2, 5, 5Α, 9, 9Α, 14, 15, 19). Από το άρθρο 14 παρ. 1 Σ. απορρέει το δικαίωμα του τύπου να ενημερώνει το κοινό και η αντίστοιχη αξίωση των πολιτών στην πληροφόρηση, το οποίο ασκούν οι δημοσιογράφοι με την πληροφόρηση και ενημέρωση του κοινού για θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Λόγω του ότι από κανένα άρθρο του Συντάγματος δεν προκύπτει *in abstracto* επικράτηση του ενός δικαιώματος έναντι του άλλου, πρέπει να γίνεται μία *in concreto* οριοθέτηση των πεδίων εφαρμογής των συγκρουόμενων δικαιωμάτων, σύμφωνα με τις αρχές της *ad hoc* στάθμισης των αντιτιθέμενων συμφερόντων και της πρακτικής αρμονίας και αναλογικής εξισορρόπησης, με παράλληλη εφαρμογή και της αρχής της αναλογικότητας, η οποία κατοχυρώνεται στο αρ.25 παρ.1 Σ., με τέτοιο τρόπο ώστε τα προστατευόμενα αγαθά (ελευθερία της πληροφόρησης και το δικαίωμα των πολιτών στην πληροφόρηση – αρ. 14 παρ.1 και 5Α Σ, και το

δικαίωμα στην προστασία του ιδιωτικού βίου και του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού) να διατηρήσουν την κανονιστική τους εμβέλεια. Η αρχή της στάθμισης γίνεται δεκτή από την πάγια νομολογία τόσο των Ελληνικών Δικαστηρίων αλλά και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), σύμφωνα με την οποία τα Μ.Μ.Ε. έχουν βάσει του αρ.10 της Ε.Σ.Δ.Α. που κυρώθηκε με το ν.δ.53/1974, καθήκον να ενημερώνουν το κοινό για θέματα και υποθέσεις δημοσίου ενδιαφέροντος και αντιστοίχως το κοινό έχει δικαίωμα να ενημερώνεται για ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος. Ειδικότερα, εάν πρόκειται για πρόσωπα της δημόσιας ζωής ή θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος η ανάγκη ενημέρωσης του κοινού γίνεται ακόμα πιο έντονη. Γι' αυτόν τον λόγο το Ε.Δ.Δ.Α. αναγνώρισε τον ρόλο των δημοσιογράφων ως "δημοσίων φρουρών" ("public watchdogs"), δηλαδή την ελεγκτική λειτουργία του Τύπου, που καλύπτει τη δυνατότητά του να στηλιτεύει τα κακώς κείμενα με τη δημοσιοποίηση και τη δημόσια κριτική τους.⁶¹

Βάσει του Ν.2472/1997, νομιμοποιητική βάση για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων για την τηλεοπτική προβολή τους συνιστούν τα άρθρα 5 παρ.2 περ. ε' και 7 παρ. 2, περ. ζ'. Ειδικότερα, θεωρείται ως υπέρτερο έννομο συμφέρον και το δικαίωμα της πληροφόρησης, συμπεριλαμβανομένων και του πληροφορείν (αρ.14 παρ.1 Σ.) και του πληροφορείσθαι (αρ. 5Α Σ.), ενώ η ανάγκη ενημέρωσης του κοινού για μείζονα θέματα λειτουργίας των θεσμών αποτελεί ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Το δικαιολογημένο ενδιαφέρον καλύπτει και εκδηλώσεις δημοσίων προσώπων, οι οποίες ανεξαρτήτως του τόπου και του χρόνου που λαμβάνουν χώρα μπορούν να θεωρηθούν ότι γίνονται μέσα στα πλαίσια της ανατεθειμένης σ' αυτούς δημόσιας λειτουργίας, η οποία λόγω της φύσεώς της υπόκειται σε δημόσιο έλεγχο και κριτική.

⁶¹ <http://www.dpa.gr> (ημερομηνία πρόσβασης:24-06-2009)

Σύμφωνα με τη διάταξη του αρ. 7 παρ.2 περ. ζ' του Ν. 2472/1997 με την οποία ρυθμίζεται η επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων για δημοσιογραφικούς σκοπούς, προκειμένου να είναι επιτρεπτή η εν λόγω επεξεργασία θα πρέπει αυτή να αφορά δεδομένα δημοσίων προσώπων, εφόσον αυτά συνδέονται με την άσκηση δημοσίου λειτουργήματος, να γίνεται αποκλειστικά για δημοσιογραφικούς σκοπούς, να έχει ληφθεί σχετική άδεια από την Αρχή, η οποία χορηγείται μόνο εφόσον η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την εξασφάλιση του δικαιώματος πληροφόρησης επί θεμάτων δημοσίου ενδιαφέροντος και εφόσον δεν παραβιάζεται το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Σημειώτεον ότι με την έννοια του Ν.2472/1997 ως δημόσια νοούνται τα πρόσωπα που κατέχουν δημόσια θέση, χρησιμοποιούν δημόσιο χρήμα, καθώς και όλοι όσοι διαδραματίζουν ρόλο σε οποιονδήποτε τομέα της δημόσιας ζωής (πολιτική, κοινωνική, οικονομική, καλλιτεχνική, θρησκευτική, αθλητική κλπ.).⁶²

Σε μία απόπειρα ορισμού και με την ευρεία έννοια του όρου θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πληροφορία είναι η οποιουδήποτε περιεχομένου, ακόμη και μη ανταποκρινόμενου στην πραγματικότητα, απλή ή επεξεργασμένη γνώση που μεταδίδεται μέσω των ανθρώπινων αισθήσεων, και είναι προσαρμοσμένη στην ικανότητα του κάθε λήπτη να την αφομοιώνει, ανεξαρτήτως του φορέα που την ενσωματώνει κάθε φορά ή του σκοπού για χάρη του οποίου γίνεται αυτή η μεταφορά. ⁶³

⁶² <http://www.dpa.gr> (ημερομηνία πρόσβασης:24-06-2009)

⁶³ Αχιλλέα Κουτσουράδη: Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998, σελ.65-66.

2.4. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΑΤΟΧΥΡΩΜΕΝΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Ιδίως μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 και την προσθήκη του άρθρου 5Α απασχόλησε πολλούς το ερώτημα εάν η συνταγματικά πλέον κατοχυρωμένη ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης θα ερχόταν σε σύγκρουση με το δικαίωμα του δημιουργού να επιτρέπει ή να απαγορεύει την αναπαραγωγή του έργου του. Ορθώς υποστηρίζεται ότι η ελευθερία του λόγου δεν περιέχει μόνο μια ενεργητική όψη (ελευθερία της έκφρασης), αλλά και μια παθητική (ελευθερία της πληροφόρησης), η οποία είναι άκρως απαραίτητη προκειμένου ο πολίτης να διαμορφώνει ελεύθερα τη γνώμη του, την οποία μπορεί να εκφέρει ελεύθερα. Το άρθρο 14 παρ. 1 Σ. κατοχυρώνει όχι μόνο την ελευθερία της γνώμης και την ελευθερία του πληροφορέιν αλλά και την ελευθερία του πληροφορείσθαι, υπό την έννοια της ελευθερίας πρόσβασης στις γενικά προσιτές πηγές πληροφορίας.

Παρά το γεγονός ότι υπό την έννοια της πληροφορίας καλύπτεται κάθε αντικείμενο γνώσης – συνεπώς και τα πνευματικά έργα – η ελευθερία της πληροφόρησης, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 14 παρ. 1 Σ. δεν μπορεί επ' ουδενί να νοηθεί ως αξίωση πρόσβασης σε κάθε είδους πληροφορία ή πηγή γνώσης, ανεξάρτητα από τη βούληση του κατόχου της πληροφορίας. Η πληροφορία δεν καθίσταται με το Σύνταγμα ένα δημόσιο αγαθό καθ' υπέρβαση των δεδομένων κοινωνικών ορίων, αλλά παραμένει ένα εμπορευματικό αγαθό και αντικείμενο εκμετάλλευσης. Επομένως, η προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας δεν συνιστά απλώς έναν περιορισμό στην ελευθερία της πληροφόρησης υπέρ της προστασίας των δικαιωμάτων τρίτων, αλλά η ίδια η ελευθερία της πληροφόρησης δεν εκτείνεται στην αξίωση ελεύθερης πρόσβασης σε κάθε είδους πληροφορία, παρά μόνο στις γενικά προσιτές.

Η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 5Α Σ., βάσει της οποίας *''καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση...''*, δεν μεταβάλλει καθόλου το περιεχόμενο του δικαιώματος σε σχέση με το άρθρο 14 παρ.1 που προαναφέρθηκε, αλλά αντιθέτως στο β' εδάφιο αναφέρεται ρητά ότι *''...περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο, εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους... προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων''*, στα οποία προδήλως συμπεριλαμβάνονται και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Από το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 5Α Σ. θα μπορούσε κάποιος να συμπεράνει ότι καθιερώνεται μία αξίωση του καθενός να έχει πρόσβαση σε κάθε διακινούμενη πληροφορία στον κυβερνοχώρο, κάτι που θα ερχόταν σε πλήρη σύγκρουση τόσο με τον θεσμό της πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και με την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου. Γι' αυτό θα πρέπει το εδάφιο αυτό να κατανοηθεί σε συνδυασμό και με το εδ. α', βάσει του οποίου *''...καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας''*. Το δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας δεν έχει ως στόχο την πρόσβαση στην ίδια την πληροφορία, αλλά στην Κοινωνία της Πληροφορίας, ήτοι στον χώρο που τελείται η ψηφιακή παραγωγή, διάδοση και ανταλλαγή πληροφοριών. Συνεπώς, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η παρ. 2 του άρθρου 5Α Σ. εντάχθηκε προκειμένου να αντιμετωπισθεί μία νέα μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, αυτή του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού, ο οποίος απειλεί ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που είτε δεν διαθέτει τα μέσα πρόσβασης στην Κοινωνία της Πληροφορίας, είτε πολύ περισσότερο στερείται της κατάλληλης εκπαίδευσης και των εξειδικευμένων εκείνων γνώσεων που του επιτρέπουν την πρόσβαση στον νέο δημόσιο χώρο που δημιουργείται, ήτοι στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση επομένως που είναι υποχρεωμένο να παρέχει το Κράτος αφορά τα μέσα για την πρόσβαση στην νέα δημόσια αγορά πληροφόρησης και όχι στην πληροφορία αυτή καθ' εαυτήν. Κατά συνέπεια,

προκύπτει από τα προαναφερθέντα ότι η ένταξη του άρθρου 5Α στο Συνταγματικό κείμενο δεν μεταβάλλει την ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας και της ελευθερίας της πληροφόρησης.

Συμπερασματικά λοιπόν, θα λέγαμε ότι η συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και η συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία πληροφόρησης δεν βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους, αλλά, αντιθέτως, συμπληρώνουν η μία την άλλη ως προς την εξυπηρέτηση του ίδιου στόχου, ήτοι της καθολικής ανάπτυξης της πολιτιστικής δημιουργίας.⁶⁴

2.5. Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

Όπως γίνεται κατανοητό και από τα προαναφερθέντα, απαραίτητη προϋπόθεση της αξιοπρεπούς υπάρξεως του ανθρώπου είναι η δυνατότητά του να έχει πρόσβαση σε ένα ελάχιστο ποσό πληροφορίας. Συνεπώς, χωρίς πληροφορία δεν μπορεί να ενεργεί ο άνθρωπος. Λογική συνέπεια αυτού είναι ότι η αποτελεσματικότητα των ενεργειών του ανθρώπου εξαρτάται και από τις πληροφορίες που αυτός διαθέτει. Επομένως, η προνομιακή ή αυθαίρετη κατοχή πληροφορίας από κάποιον είναι δυνατόν να προκαλέσει κινδύνους σε άλλους ανθρώπους. Η ιδιαιτερότητα της προσωπικής πληροφορίας έγκειται στο ότι αυτή αναφέρεται σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, το οποίο μπορεί να προσδιορισθεί (υποκείμενο των στοιχείων –

⁶⁴ Δημήτρη Π. Σαραφιάνου: «Συνταγματική Προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινωνία της Πληροφορίας», "Το Σύνταγμα" Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης, Τεύχος 4/2003, <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/theoria>

data subject) και στηρίζεται σε στοιχεία, τα οποία το πρόσωπο αυτό νομιμοποιείται να επιθυμεί την μη γνωστοποίησή τους σε τρίτους.⁶⁵

Ήδη, λόγω της διαρκούς επέμβασης των κρατικών φορέων στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα του ανθρώπου, δηλαδή σε κάθε πεδίο της δραστηριότητάς τους, κατέστην από τη δεκαετία του 1970, επιτακτική η ανάγκη θέσπισης ειδικών κανόνων διακίνησης των πληροφοριών που αφορούσαν τόσο την ιδιωτική, όσο και τη δημόσια σφαίρα των πολιτών. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι εν λόγω πληροφορίες προστατεύονταν και θεωρούνταν αναπόσπαστα συνδεδεμένες με τον άνθρωπο ως υποκείμενο δικαίου. Με τη ραγδαία ανάπτυξη και εξέλιξη της τεχνολογίας, του διαδικτύου και γενικότερα των δικτύων επικοινωνίας, η πληροφορία θεωρείται πλέον στις μέρες μας ως *sine qua non* της οικονομίας και της διοίκησης. Αυτός είναι και ο λόγος που θεσπίζονται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο τα όρια συλλογής και επεξεργασίας των ανωτέρω πληροφοριών, ενώ, τα όρια ανάμεσα στη δημόσια και την ιδιωτική σφαίρα του ατόμου ως κοινωνικού όντος γίνονται ολοένα και πιο δυσδιάκριτα.⁶⁶

Το νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων τέθηκε από τον Ν.2472/1997, ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 95/46 της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών. Αντικείμενο του νόμου αυτού είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς προστασία των

⁶⁵ Βασιλείου Θ. Αραβαντινού: Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ. 24-25

⁶⁶ Γεωργίου Νούσκαλη: "Προστασία προσωπικών δεδομένων και ποινική δίκη: Αξίες αντιφατικές ή παράλληλες;", Ποιν. Δικ. 6/2003, σελ.677.

δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής.⁶⁷

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του νόμου *“Δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή προσωπικά δεδομένα είναι κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων”*. Ειδικότερα, δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση ενός προσώπου, τις θρησκευτικές, πολιτικές ή φιλοσοφικές του πεποιθήσεις, την υγεία, την ερωτική του ζωή, καθώς και όσα σχετίζονται με ποινικές διώξεις ή καταδίκες χαρακτηρίζονται ως *“ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα”*.⁶⁸ Τα προσωπικά στοιχεία αφορούν στην υπό ευρεία έννοια προσωπικότητα του ανθρώπου και δεν καλύπτονται όλα από μυστικότητα, αλλά πολλά από αυτά *“δημοσιοποιούνται”* με διάφορους τρόπους, είτε με τη θέληση του ενδιαφερομένου, είτε κατ’ απαίτηση του νόμου ή με ηθικά, κοινωνικά και νομικά αθέμιτους τρόπους. Ήδη ωστόσο υπάρχουν ποινικές, αστικές και διοικητικές διατάξεις που αποτρέπουν την αποκάλυψη εμπιστευτικών στοιχείων της ανθρώπινης προσωπικότητας, όπως οι διατάξεις του Ποινικού Κώδικα περί δυσφημίσεως, οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί προστασίας της προσωπικότητας, και οι κανόνες του ιατρικού απορρήτου.⁶⁹

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, η προστασία των πληροφοριών αυτών καθιερώθηκε και ως συνταγματικό δικαίωμα με την

⁶⁷ Ευγενίας Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου: *«Ζητήματα από το Δίκαιο της Πληροφορικής»*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002 σελ. 24 επ.

⁶⁸ Χρήστου Δετσαρίδη: *«Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις»*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 151.

⁶⁹ Βασιλείου Θ. Αραβαντινού: *Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ. 25-26.

ψήφιση του άρθρου 9Α Σ. Με τον νόμο 2472/1997 και τη νέα συνταγματική διάταξη, θεσμοθετήθηκε άμεση και πιο αποτελεσματική προστασία του ατόμου από την επεξεργασία όλων των ανωτέρω πληροφοριών, καθώς, πλέον αποτελεί συνταγματικό δικαίωμα του καθενός να μην καθίσταται πληροφοριακό αντικείμενο, αλλά, να θέτει ο ίδιος τα όρια ως προς το ποιες από τις πληροφορίες που τον αφορούν θα καταστούν ευρέως γνωστές. Με το άρθρο 9Α κατοχυρώνεται το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή πληροφοριακού αυτοκαθορισμού από τον κίνδυνο της ανεμπόδιστης διείσδυσης της κρατικής εξουσίας στη σφαίρα της αυτονομίας του ατόμου. Το δικαίωμα αυτό συνδέεται άμεσα τόσο με το άρθρο 10 παρ. 3 Σ., όσο και με το δικαίωμα της πληροφόρησης του άρθρου 5Α Σ.⁷⁰

Φαινομενικά, διακρίνεται ένα είδος σύγκρουσης ανάμεσα στο άρθρο 9Α Σ. και στο άρθρο 5Α Σ. για το δικαίωμα στην πληροφόρηση. Από τη διατύπωση του άρθρου 9Α Σ., η προστασία των προσωπικών δεδομένων παίρνει μια νέα μορφή, καθώς πλέον η συλλογή και η επεξεργασία τους παύει να γίνεται με τους παραδοσιακούς τρόπους και λόγω των τεχνολογικών δυνατοτήτων γίνεται με τρόπο αυτοματοποιημένο, λόγω του ότι το κόστος αποθήκευσης και επεξεργασίας είναι ελάχιστο. Σημειωτέον ότι η εν λόγω αποθήκευση και επεξεργασία δεν αφορά μόνο στις κρατικές δραστηριότητες, αλλά και στις δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα, όπου εκεί η πληροφορία ως αυτόνομο και ανεξάρτητο από τον φορέα του μέγεθος, διαχέεται παντού και τυγχάνει εμπορικής εκμετάλλευσης.

Ωστόσο, και στο χώρο της ιδιωτικής οικονομίας υποβόσκει ένα είδος σύγκρουσης μεταξύ της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και του δικαιώματος στην πληροφορία, καθώς η μαζική παραγωγή και κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών έχουν οδηγήσει σε κατηγοριοποίηση του

⁷⁰ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 151-153.

καταναλωτικού κοινού και σε καταγραφή των καταναλωτικών τάσεων της αγοράς που κατά περίπτωση οδηγούν και στην ολοκλήρωση ενός πλήρους καταναλωτικού πορτραίτου κάθε ατόμου. Κατά συνέπεια, η πολυσύνθετη πληροφοριακή πραγματικότητα που δημιουργείται συνεπάγεται και την αναγκαιότητα κατοχύρωσης ενός δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων από τον συντακτικό νομοθέτη, που διέπεται αφενός μεν από αξιώσεις συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας, αφετέρου δε, από ένα δικαίωμα στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, το οποίο και έχει καταρχήν αμυντικό περιεχόμενο. Με αυτούς τους δύο πόλους, το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων αποκτά μία πολυσύνθετη διάσταση καθώς δεν μπορεί να αφορά αποκλειστικά τον ιδιωτικό βίο, αλλά κυρίως την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, εκφάνσεις της οποίας απειλούνται από την ελεύθερη ροή και επεξεργασία των πληροφοριών. Έτσι, στη συζήτηση της Ολομέλειας του Κοινοβουλίου το 2001 για την αναθεώρηση του Συντάγματος κατέστη φανερό ότι το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων μπορούσε να βρει έρεισμα στην αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας και στο δικαίωμα στη ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και λιγότερο στην προστασία του ιδιωτικού βίου.

Συμπερασματικά λοιπόν, η προστασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί πρωτίστως έκφραση της ανάπτυξης της προσωπικότητας αφού οι πληροφορίες που αφορούν στο άτομο συνδέονται άμεσα με την κοινωνική του παρουσία και τη δημόσια εικόνα του και συνεπώς με την ελευθερία του να καθορίζει ποιες από αυτές θα καταστούν γνωστές και ποιες όχι. Επιπροσθέτως, ναι μεν το δικαίωμα συμμετοχής στην οικονομική και πολιτική ζωή, ως έκφραση της ανάπτυξης της προσωπικότητας, προϋποθέτει πληροφορημένο πολίτη, αλλά, αφορά και εκείνον που εύλογα πιστεύει ότι η συμμετοχή του θα υλοποιείται κατά τον τρόπο που ο ίδιος θεωρεί κατάλληλο, ελέγχοντας ή αποτρέποντας την καταγραφή των πληροφοριών που τον

αφορούν. Η θεμελίωση επομένως στο δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας αφενός ανταποκρίνεται στον πολυδιάστατο και δυναμικό χαρακτήρα του έννομου αγαθού της προσωπικής πληροφορίας και αφετέρου εντάσσει τα δεδομένα σε ένα σύστημα περιορισμών (του αρ. 5 παρ. 1 Σ.) που επιτρέπει σταθμίσεις με συναφή συνταγματικά δικαιώματα όπως το δικαίωμα στην πληροφόρηση (αρ. 5Α παρ. 1 Σ.) και τη συμμετοχή στην Κοινωνία της Πληροφορίας (αρ. 5Α παρ. 2 Σ.). Τέλος, καθίσταται επίσης σαφές, ότι το νέο άρθρο περιλαμβάνει στο προστατευτικό του πεδίο τις συχνές απειλές που προέρχονται από τον χώρο των ιδιωτών καθώς συνεχώς αναδεικνύονται νέα πεδία (ιδίως στον χώρο των οικονομικών συναλλαγών) όπου η πληροφορία αποκτά μια αυτοτελή αξία και κάθε ιδιωτικός φορέας διεκδικεί μεγαλύτερο μερίδιο σε μια νέα αγορά πληροφοριών και δεδομένων. Εάν η προστασία περιλάμβανε μόνο το κράτος, το άτομο θα εκτίθετο σε σημαντικούς κινδύνους, προερχόμενους από ιδιωτικές έρευνες και συνδεδεμένους με γενετικές πληροφορίες και διακρίσεις βασισμένες σε αυτές.⁷¹

2.6. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή διαφορετικά, πληροφοριακού αυτοκαθορισμού ή αυτοπροσδιορισμού κατοχυρώθηκε ρητά μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001 στο άρθρο 9Α, βάσει του οποίου: *«καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως ο νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων*

⁷¹ Παναγιώτη Γ. Μαντζούφα: "Συνταγματική προστασία των δικαιωμάτων στην Κοινωνία της διακινδύνευσης", εκδ. Σάκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 252-259

διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως ο νόμος ορίζει». Είναι αδιαμφισβήτητο, ότι με τις δυνατότητες που παρέχουν στις μέρες μας οι νέες τεχνολογίες ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων και προσωπικών πληροφοριών θα μπορούσε να γίνει μία συνολική καταγραφή της προσωπικότητας του ατόμου και κατ' αυτόν τον τρόπο να υπάρξει μία ανεμπόδιστη διείσδυση της κρατικής εξουσίας στη σφαίρα της αυτονομίας του.⁷²

Το εν λόγω δικαίωμα περιλαμβάνει τη δυνατότητα του πολίτη να αποφασίζει μόνος του σχετικά με την αποκάλυψη, την μετάδοση και τη χρήση των προσωπικών του στοιχείων. Έχει διπλή όψη : Από την μία σημαίνει ότι εναπόκειται αποκλειστικά στο άτομο ως φορέα του δικαιώματος αυτού να αποφασίσει ποιες από τις πληροφορίες που το αφορούν προσωπικά, με ποιον τρόπο και πότε θα τεθούν στη διάθεση τρίτων και σε ποια όρια. Από την άλλη πλευρά, εάν η άντληση των πληροφοριών από την προσωπική σφαίρα του εκάστοτε ατόμου έχει ήδη νομική βάση, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών αποκλείει την χρησιμοποίησή τους από τρίτους για σκοπούς πέραν αυτών για τους οποίους επιτράπη η χρήση τους.⁷³ Το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή πληροφοριακού αυτοπροσδιορισμού συνιστά πρωτίστως ένα ατομικοαμυντικό δικαίωμα που καταρχάς θεμελιώνει αξίωση αποχής από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων. Με άλλα λόγια δηλαδή, με την εν λόγω διάταξη προβλέπεται το δικαίωμα του κάθε πολίτη να καθορίζει ο ίδιος, με ενεργό τρόπο τη ροή των πληροφοριών που τον αφορούν και να νομιμοποιεί την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων. Δίχως

⁷² Κώστα Χ. Χρυσογόνου: «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ. 197-198

⁷³ Αχιλλέα Κουτσουράδη: «Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις», εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998, σελ.118

αμφιβολία, η κατοχύρωση ενός τέτοιου δικαιώματος πέραν της ατομικής διαστάσεως που έχει, αναφερόμενη στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθενός, αποτελεί παράλληλα και την απαραίτητη προϋπόθεση για την δημοκρατική πληροφοριακή συγκρότηση μιας σύγχρονης πολιτείας.⁷⁴

Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών, το οποίο συνίσταται στην εξουσία του ατόμου να αποφασίζει αυτόνομα σχετικά με τη δημοσιοποίηση και τη χρήση των προσωπικών πληροφοριών που το αφορούν δεν σημαίνει ωστόσο, την απόλυτη και απεριόριστη κυριαρχία του ατόμου στα προσωπικά του στοιχεία. Και αυτό γιατί, οι πληροφορίες ακόμα κι όταν αναφέρονται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, δεν παύουν να αποτελούν απεικόνιση της κοινωνικής πραγματικότητας, η οποία δεν μπορεί να ενταχθεί αποκλειστικά και μόνο στο συγκεκριμένο άτομο στο οποίο αναφέρονται οι πληροφορίες. Στόχος του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών είναι η παρεμπόδιση της συλλογής και της επεξεργασίας των πληροφοριών, χωρίς προηγούμενη συναίνεση του ατόμου και η διασφάλιση της δυνατότητας δράσεως και συμμετοχής του πολίτη ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η επικοινωνία, που θεωρείται βασικό στοιχείο μιας ελεύθερης και δημοκρατικής κοινωνίας.⁷⁵

Προβληματισμός ανακύπτει σχετικά με το εάν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των πληροφοριών συγκρούεται με τις δικαιώμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία. Και αυτό γιατί οποιαδήποτε εργασία εφαρμόζεται σε προσωπικά δεδομένα συνιστά επεξεργασία αυτών. Ωστόσο, σύμφωνα με την πλέον κρατούσα άποψη θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διοίκηση που είναι

⁷⁴ Διονυσίου Φιλίππου: «Το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην ελληνική έννομη τάξη», 06-08-2003, <http://www.infolaw.gr/articles>

⁷⁵ Απόστολου Γέροντα: "Πληροφορική και Δίκαιο", εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1991, σελ. 251

υπεύθυνη επεξεργασίας των στοιχείων αυτών μπορεί να χορηγεί έγγραφα σε τρίτους εκτός εάν αυτά αφορούν αυστηρώς προσωπικά δεδομένα. Αυτά, μπορούν να γίνουν αντικείμενο πρόσβασης μόνο από ιδιώτη εφόσον αυτός αποδείξει ότι έχει ειδικό έννομο συμφέρον προς τούτο και πάντοτε σύμφωνα με τις επιφυλάξεις του νόμου. Έτσι, γίνεται κατανοητό ότι τα δύο δικαιώματα έχουν παράλληλη σχέση. Μάλιστα, είναι χαρακτηριστική νομολογία του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, η οποία δέχεται ότι η χορήγηση αντιγράφων από το αρχείο Ν.Π.Δ.Δ. στα πλαίσια της άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης του πολίτη στα διοικητικά στοιχεία, δεν παραβιάζει τον Ν.2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων είναι αναπόφευκτη. Ωστόσο, το δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης δεν μπορεί να περιοριστεί με κανέναν τρόπο παρά μόνο για αυστηρούς λόγους υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος και μάλιστα, οι λόγοι πρέπει να προβλέπονται ρητά στη σχετική νομοθετική ρύθμιση. Είναι ευδιάκριτη η θέση που παίρνει ο νομοθέτης στην περίπτωση της σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων υπέρ του δικαιώματος της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, απαγορεύοντας την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε στοιχεία που αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου. Αυτό βέβαια δικαιολογείται καθώς οι πληροφορίες αυτές άπτονται της αρχής της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η οποία δεν μπορεί να σταθμιστεί με άλλη αρχή ή άλλα έννομα αγαθά.

Αδιαμφισβήτητα, σύμφωνα με το κείμενο του Συντάγματος, το δικαίωμα στην πληροφόρηση, το δικαίωμα στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση και το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία αποτελούν συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα που για την υπερίσχυση του ενός έναντι των άλλων θα πρέπει να γίνεται η αναγκαία στάθμιση των συμφερόντων, βάσει αφενός

μεν της αξίας και της αξιοπρέπειας των ατόμων, αφετέρου δε, της αρχής του κράτους δικαίου.⁷⁶

2.7. Η ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

Το πολιτικό δικαστήριο, που καλείται να επιλύσει μία διαφορά μεταξύ ιδιωτών, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα σύστημα άντλησης και επεξεργασίας πληροφοριών. Η ροή των πληροφοριών κατά κύριο λόγο ανάμεσα στα υποκείμενα της δίκης αποσκοπεί στη γενικότερη εξυπηρέτηση των σκοπών της.

Ειδικότερα, στα πλαίσια της δίκης συλλέγονται πληροφορίες που αφορούν είτε σε κανόνες δικαίου, είτε σε ήδη υπάρχουσα νομολογία, σε διδάγματα της κοινής πείρας, και γενικά, σε πραγματικά περιστατικά και γεγονότα. Η δικαστική απόφαση που κρίνει τελεσίδικα κάποια διαφορά προκύπτει κατόπιν επεξεργασίας όλων των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν από το Δικαστήριο και αφορούν στο νομικό (μείζων πρόταση) και στο πραγματικό (ελάσσων πρόταση) του κανόνα δικαίου πληροφοριακό υλικό, το οποίο συνελέγη από τα υποκείμενα της δίκης σύμφωνα με τους κανόνες του δικονομικού δικαίου.

Ωστόσο, ο εκάστοτε Δικαστής που αποφαινεται για την κρινόμενη κάθε φορά υπόθεση δεν πρέπει να αρκεστεί στις πληροφορίες που του παράσχουν κάθε φορά οι διάδικοι αλλά, ενεργώντας και με δική του πρωτοβουλία να

⁷⁶ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 156-158.

προβεί σε απόκτηση γνώσεων σχετικών με την υπό κρίση υπόθεση, προκειμένου εν συνεχεία να σχηματίσει τη δικανική του πεποίθηση. Ο Δικαστής, έχει καθήκον να εκτιμήσει τα περιστατικά που κάθε φορά έχουν λάβει χώρα έχοντας ως βάση του νομικά κριτήρια. Για τα νομικά ζητήματα της εκάστοτε υπόθεσης στη χώρα μας αποφασίζει το Δικαστήριο, χωρίς να συνιστά πρωτοβουλία των διαδίκων το να προσκομίσουν τις σχετικές πληροφορίες, κάτι για το οποίο δεν τους υποχρεώνει ο νόμος, και χωρίς ο Δικαστής να δεσμεύεται από τυχόν εκφρασθείσες απόψεις τους. Κατά συνέπεια, η υποχρέωση άντλησης νομικών πληροφοριών βαρύνει κατ' αποκλειστικότητα τον Δικαστή. Επιπλέον, με το δικαίωμα του δικαστή να υποβάλλει ερωτήσεις αφενός μειώνεται το πληροφοριακό βάρος των διαδίκων και αφετέρου επαυξάνεται η υποχρέωση του δικαστή για συνεισφορά πληροφοριών στη δίκη (αρ. 236 και 245 ΚΠολΔ.).

Πληροφορίες όμως στη δίκη εισάγουν σε μικρότερο βαθμό και οι διάδικοι, αλλά και τρίτα πρόσωπα. Από την πλευρά των διαδίκων, πληροφορίες εισάγονται με τους ισχυρισμούς που προβάλλουν, ενώ από τρίτα πρόσωπα κυρίως κατά το στάδιο της αποδεικτικής διαδικασίας, με τις μαρτυρικές καταθέσεις, ή με τυχόν εκθέσεις αυτοψίας ή πραγματογνωμοσύνης. Τα στοιχεία που παρέχονται έτσι στον Δικαστή τον βοηθούν στον σχηματισμό της δικανικής του πεποίθησεως αναφορικά με τους ισχυρισμούς των διαδίκων.⁷⁷

Ειδικότερα, όσον αφορά τους διαδίκους, κατά τη διάταξη του αρ. 245 ΚΠολΔ., το δικαστήριο είτε αυτεπάγγελτα, είτε κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων είναι δυνατό να διατάξει την αυτοπρόσωπη εμφάνισή τους, στο ακροατήριο, προκειμένου να τους υποβάλει ερωτήσεις προς παροχή διευκρινήσεων και διασαφηνίσεων σχετικά με την υπό κρίση υπόθεση. Η ως άνω πληροφοριακή

⁷⁷ Αχιλλέα Κουτσουράδη: Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998, σελ. 229-237.

εξέταση των διαδίκων έχει ως στόχο της την ορθή εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης, τη διασαφήνιση τυχόν κενών ή ελλείψεων και τη διαφώτιση του Δικαστηρίου σχετικά με την εκδικαζόμενη υπόθεση και συνιστά μέσο διεξαγωγής της δίκης. Η αυτοπρόσωπη παρουσία των διαδίκων σκοπεύει στο να δώσουν αυτοί όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και διευκρινήσεις που τυχόν θα τους ζητηθούν από το Δικαστήριο ούτως ώστε ο Δικαστής να μπορέσει να αποκτήσει μία όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα των εκατέρωθεν ισχυρισμών των διαδίκων και όχι στην απόδειξη της αλήθειας των πραγματικών γεγονότων.⁷⁸ Η ως άνω πληροφοριακή εξέταση των διαδίκων διαφέρει από την εξέταση τους ως αποδεικτικό μέσο, η οποία προβλέπεται στα άρθρα 415 επ. ΚΠολΔ. και διατάσσεται μόνο εάν τα πραγματικά γεγονότα δεν αποδείχτηκαν ή αποδείχτηκαν ατελώς με τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα, ενώ, εάν το Δικαστήριο σχημάτισε πλήρη δικανική πεποίθηση, δεν συντρέχει ανάγκη εξέτασης τους.⁷⁹

Η εξέταση των διαδίκων ως αυτοτελές αποδεικτικό μέσο, είναι χρονικά αρκετά παλιός ως θεσμός και έχει τις ρίζες του στο Αγγλικό δίκαιο. Στην Αγγλία η εξέταση των διαδίκων ως μαρτύρων καθιερώθηκε με νομοθετική ρύθμιση το 1851, και ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τις έως τότε ισχύουσες νομοθετικές ρυθμίσεις, καθώς, έως το 1831 οποιοδήποτε πρόσωπο αντλούσε έστω και ελάχιστο συμφέρον από την εκάστοτε διαφορά, δεν μπορούσε να εξετασθεί ως μάρτυρας. Πλέον όμως, στο ισχύον Αγγλικό δικονομικό δίκαιο, ο θεσμός της εξέτασης των διαδίκων εμπίπτει στις αποδεικτικές διατάξεις για τους μάρτυρες, οι διάδικοι μπορούν να εξετασθούν ως μάρτυρες και μάλιστα, το Δικαστήριο έχει δικαίωμα κατ' αρχήν και να τους υποχρεώσει να καταθέσουν.

⁷⁸ Κωνσταντίνου Ι. Κουτουρίση: "Η πληροφοριακή εξέταση των διαδίκων κατ' αρθρ.245 ΚΠολΔ.", Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Τιμητικός τόμος Γ. Γ. Μητσόπουλου II, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 723-727.

⁷⁹ Πελαγίας Γέσιου – Φαλτσή: "Δίκαιο Αποδείξεως", έκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 240-242.

Σημειωτέον ότι, ο εν λόγω θεσμός μεταφέρθηκε από την Αγγλία αρχικά στην Αυστρία, και στη συνέχεια στη Γερμανία.

Στη Γαλλική έννομη τάξη, η εξέταση των διαδίκων ως μαρτύρων προβλεπόταν ως αυτοτελές αποδεικτικό μέσο από το 1806 οπότε και συμπεριελήφθη και στον παλαιό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Ωστόσο, εμφανίζεται διχογνωμία αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα καθώς στη Γαλλία η εξέταση των διαδίκων ως αυτοτελές αποδεικτικό μέσο δεν εμπίπτει κατ' αρχήν στις αποδεικτικές διατάξεις για τους μάρτυρες. Ο Γάλλος Δικαστής δικαιούται (βάσει του αρ. 184 του Νέου Γαλλικού ΚΠολΔ.) να διατάξει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση και εξέταση των διαδίκων αλλά, αυτό δε σημαίνει ότι εξετάζονται και ως μάρτυρες, χωρίς ωστόσο και κάτι τέτοιο να αποκλείεται. Σύμφωνα πάντως με τη διατύπωση του αρ. 205 του Νέου Γαλλικού ΚΠολΔ. κατά το οποίο *“καθένας μπορεί να ακουστεί ως μάρτυρας, με εξαίρεση τα άτομα που δεν είναι ικανά να καταθέσουν ως μάρτυρες ενώπιον της δικαιοσύνης”*, συνάγεται ότι ο διάδικος μπορεί να καταθέσει ως μάρτυρας για την αλήθεια των πραγματικών γεγονότων. Σημειωτέον ότι και στη Γαλλική έννομη τάξη ισχύει ανάλογη με τη δική μας διάκριση ανάμεσα στην πληροφοριακή ακρόαση των διαδίκων (αρ. 8 Νέου Γαλλικού ΚΠολΔ.) και την αυτοπρόσωπη εμφάνιση και εξέτασή τους (αρ. 184 επ. Νέου Γαλλικού ΚΠολΔ.).⁸⁰

⁸⁰ Γιάννη Δεληκωστόπουλου: «Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων από τον δικαστή στην πολιτική δίκη», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004, σελ. 151-154.

2.8. Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Με την εξέλιξη που παρουσιάζει η τεχνολογία τις τελευταίες δεκαετίες η πληροφορία έχει αποκτήσει τεράστια οικονομική και πολιτιστική αξία, καθώς η διάδοση και διάχυση των πληροφοριών στην κοινωνία μας, θέτει σε κίνδυνο συνταγματικά δικαιώματα των πολιτών και τα οικονομικά συμφέροντα που διαπλέκονται και αφορούν τη συλλογή, επεξεργασία και τη μετάδοση πληροφοριών και τη διάθεση των προϊόντων της τεχνολογίας της επεξεργασίας πληροφοριών. Έτσι, δημιουργήθηκε και η ανάγκη δημιουργίας ενός νέου κλάδου του δικαίου, του οποίου αντικείμενο θα ήταν η πληροφορία. Η επιστήμη των πληροφοριών (information science) ή πληροφορική (informatique) ασχολείται με τη λογική επεξεργασία πληροφοριών, ιδίως με αυτόματες μηχανές και με τη διαχείριση πληροφοριακών διαδικασιών και προβλημάτων. Ως πληροφορική δηλαδή νοείται ο επιστημονικός κλάδος που μελετά την αυτοματική μεταχείριση της πληροφορίας και ειδικότερα τις διαδικασίες που κατευθύνονται στην λήψη, απεικόνιση, επεξεργασία και διάδοση της πληροφορίας μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών.⁸¹ Το αντικείμενο της είναι η παραγωγή, μεταφορά και εγγραφή πληροφοριών, στο βαθμό που αυτές είναι αναγκαίες για την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου για πληροφόρηση. Η πληροφορική δηλαδή, ερευνά σε πιο θεωρητικό, αφαιρετικό επίπεδο τους γενικούς κανόνες που είναι θεμελιώδεις για την επεξεργασία πληροφοριών, εμπλουτιζόμενη και με άλλες παρεμφερείς θεωρίες που έχουν ως αντικείμενό

⁸¹ Ιωάννη Στράγγα: "Η σχέση μεταξύ της πληροφορικής και των μελημάτων της φιλοσοφίας του δικαίου" ("Il rapporto tra l'informatica ed i compiti della filosofia del diritto"), μετάφραση από τη δημοσίευση του εν λόγω άρθρου στο περιοδικό "Rivista internazionale di filosofia del diritto" 1990.

τους την πληροφορία, όπως είναι η κυβερνητική, η θεωρία των πληροφοριών του Shannon και η θεωρία των μοντέλων.⁸²

Η ανησυχία για την κατάχρηση των πληροφοριών αντιστοιχεί στα πλαίσια του δικαίου της πληροφορικής, στην τάση για περιορισμό και έλεγχο της διάθεσης των πληροφοριών, η οποία εκδηλώνεται με την προστασία της ελεύθερης πληροφόρησης του πολίτη και το δικαίωμά του για πρόσβαση σε κρατικά και ιδιωτικά αρχεία, καθώς και με την επιβολή περιορισμών της ελεύθερης διασυνοριακής ροής προσωπικών δεδομένων που τίθενται για την αποτελεσματικότερη προστασία δεδομένων. Το δίκαιο της πληροφορικής διαπερνά όλους τους τομείς του δικαίου και πρωτίστως σχετίζεται με την προστασία δεδομένων, δηλαδή την προστασία του δικαιώματος του ατόμου στον ιδιωτικό βίο έναντι της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας προσωπικών πληροφοριών που το αφορούν.⁸³ Είναι γνωστό σε όλους μας ότι ο σημαντικότερος φορέας διακίνησης και μετάδοσης των πληροφοριών παγκοσμίως είναι το διαδίκτυο (Internet), μέσω του οποίου πραγματοποιείται με ολοένα και αυξανόμενους ρυθμούς τα τελευταία χρόνια ταχύτερη μετάδοση και ανταλλαγή πληροφοριών σε όλη την υφήλιο και πλήθος συναλλαγών.

Το διαδίκτυο (ίντερνετ) είναι ένας μεταφορέας πληροφοριών, ο οποίος συνίσταται σε ένα παγκόσμιο πλέγμα δικτύων υπολογιστών, και αποτελεί μέρος της ινφόσφαιρας, του παγκοσμίου συστήματος πληροφοριών που περιλαμβάνει επίσης πολλά άλλα κανάλια επικοινωνίας και διάδοσης πληροφορίας, όπως βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία, ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά δίκτυα και δίκτυα εφημερίδων. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του

⁸² Ιωάννη Δ. Ιγγλεζάκη: "Πληροφορική και Δημόσιο Δίκαιο", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ.33,38

⁸³ Ιωάννη Δ. Ιγγλεζάκη: "Πληροφορική και Δημόσιο Δίκαιο", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ.36

διαδικτύου είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένα συντονιστικό κέντρο, πράγμα που σημαίνει ότι σε περίπτωση που καταστραφεί κάποιο τμήμα του, οι πληροφορίες ακολουθούν άλλη δίοδο, η οποία παρακάμπτει το κατεστραμμένο τμήμα, και επιτυγχάνεται κατ' αυτόν τον τρόπο η συνεχής ροή δεδομένων εντός του συστήματος, δίνοντας έτσι την εντύπωση ενός ενιαίου πλέγματος.

Πιο συγκεκριμένα, όλοι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές που είναι συνδεδεμένοι με το διαδίκτυο συνεργάζονται για να μεταφέρουν πληροφορίες προς διάφορες κατευθύνσεις σε όλο τον κόσμο. Με την αποστολή μιας τέτοιας ηλεκτρονικής πληροφορίας αυτή χωρίζεται από το TCP (Transmission Control Protocol) και το IP (Internet Protocol) σε μικρότερα κομμάτια που ονομάζονται πακέτα (packets) και το καθένα αποκτά τη δική του ταυτότητα, ενώ το κάθε μικρότερο κομμάτι της πληροφορίας (πακέτο) ακολουθεί διαφορετικό δρόμο, για να φτάσει στον προορισμό του. Όταν η ηλεκτρονική πληροφορία φτάσει στον προορισμό της, τότε όλα τα διασπασμένα κομμάτια (πακέτα) της πληροφορίας ενώνονται ξανά και υπεύθυνο για την ασφαλή και ορθή επανένωση αυτή είναι το TCP (Transmission Control Protocol) και το IP (Internet Protocol). Την κυκλοφορία μέσω του διαδικτύου διευθύνει ένας ειδικός υπολογιστής που ονομάζεται Router. Ένα πακέτο μπορεί να περάσει από πολλούς Routers έως ότου να φτάσει στον προορισμό του.⁸⁴

Το είδος της πληροφορίας που διαδίδεται μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών έχει επικρατήσει να είναι γνωστό με τον όρο "ψηφιακή πληροφορία". Για την επιστήμη της Κυβερνητικής η πληροφορία είναι ένα τρίτο μέγεθος, πέραν της ύλης και της ενέργειας και περιλαμβάνει κάθε είδηση που μεταβάλει σημαντικά τις αντιλήψεις και επηρεάζει το περιεχόμενο

⁸⁴ Ιωάννη Καράκωστα : "Δίκαιο και Ίντερνετ – Νομικά ζητήματα του διαδικτύου", εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2009, σελ. 3-4.

των αποφάσεων του αποδέκτη της. Η ψηφιακή πληροφορία, εκτός των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών που διαθέτει, διαφέρει ως προς το ότι αυτή παράγεται και διακινείται με ψηφιακό τρόπο. "Δημιουργείται" και "ζει" δηλαδή στο περιβάλλον των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου, και δεν δημιουργεί σχέσεις ιδιοκτησίας – εκμετάλλευσης, αλλά, σχέσεις πρόσβασης και δίκτυα διακίνησης, καταλαμβάνοντας κυρίως χρόνο και όχι χώρο, μέσω της δυνατότητας διάδοσής της σε πολλά άτομα ταυτόχρονα. Αυτή η ψηφιοποίηση της πληροφορίας συντελεί στην επιτάχυνση της αυτονόμησής της από το πρόσωπο που αφορά, αποτελώντας ξεχωριστό αντικείμενο συναλλαγών και σχέσεων στην εποχή του διαδικτύου.

Τα νέα δεδομένα της ψηφιακής πληροφορίας, η οποία σταδιακά εξελίχθηκε στο σημαντικότερο αντικείμενο συναλλαγής, άρχισαν να γίνονται από νωρίς αντιληπτά στο χώρο του δικαίου, με αποτέλεσμα τόσο το Ελληνικό, όσο και το Διεθνές δίκαιο να επιδιώκουν να τη ρυθμίσουν.⁸⁵ Όσον αφορά τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η νομοθεσία κάθε κράτους που ρυθμίζει τη ροή των πληροφοριών στο διαδίκτυο βασίζεται στην Οδηγία 95/46/ΕΚ, για *"την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και την ελεύθερη κυκλοφορία αυτών"*, η οποία δημοσιεύτηκε στις 24-10-1995 και παρείχε στα κράτη-μέλη προθεσμία τριών ετών για να την εναρμονίσουν στην εθνική τους νομοθεσία. Η ως άνω Οδηγία συμπληρώνεται από την Οδηγία 97/66/ΕΚ για την προστασία δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, ενώ υπάρχει και η Οδηγία 97/7/ΕΚ για την προστασία των καταναλωτών στις εξ αποστάσεως συμβάσεις, ενώ σε γενικές γραμμές εφαρμόζεται και στην ηλεκτρονική και στη χειροκίνητη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων όταν αυτά αποτελούν αρχείο (αρ.3),

⁸⁵ Μαρίας Καϊάφα – Γκμπάντι & Γεωργίου Νούσκαλη: "Προκλήσεις της Ψηφιακής εποχής", <http://www.intellectum.org/articles>

χωρίς ωστόσο να καλύπτεται η περίπτωση των δεδομένων που είναι διάσπαρτα στο ίντερνετ και μόνο εάν συνδυαστούν μπορούν να αποτελέσουν αρχείο. Τέλος, η Οδηγία 2000/31/EK αφορά ορισμένες νομικές πτυχές της Κοινωνίας της Πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, εισάγοντας μία σειρά ρυθμίσεων για την ευθύνη και τις υποχρεώσεις των μεσαζόντων κατά την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου που επηρεάζουν και το ίντερνετ, ενώ από το 2001 υπέγραψε και η χώρα μας τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το έγκλημα στον Κυβερνοχώρο.

Στην Ελληνική νομοθεσία το διαδίκτυο (internet) ρυθμίζεται από ένα σύνολο διατάξεων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου. Συγκεκριμένα, διέπεται από τις συνταγματικές διατάξεις που ήδη έχουν αναφερθεί και αφορούν στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5 Σ.), από το νέο δικαίωμα του αρ. 5Α παρ. 2Σ. με το οποίο κατοχυρώνεται η συμμετοχή των πολιτών στην Κοινωνία της Πληροφορίας, από το αρ. 9 Σ. για την προστασία του ιδιωτικού βίου, και από το νέο αρ. 9Α περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, από το αρ. 14 Σ. για την ελευθερία της έκφρασης και από το αρ. 19 Σ. για το απόρρητο των ανταποκρίσεων. Επιπλέον, παρέχεται προστασία και από γενικές και ειδικές διατάξεις του Ποινικού Κώδικα (βλ. αρ. 13Γ' για τα ηλεκτρονικά έγγραφα, αρ. 370Γ' παρ. 2 ΠΚ την παράνομη χρήση και πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και το αρ. 386Α για την απάτη με ηλεκτρονικό υπολογιστή), αλλά και από την νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία.⁸⁶

Επιπροσθέτως, ο Ν. 2472/1997 (με τις τροποποιήσεις του από τον Ν.2819/2000 και τον Ν.2915/2001) εγκαθιδρύει την Ανεξάρτητη Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία και επιβλέπει την εφαρμογή του, και εφαρμόζει την Οδηγία 95/46, ενώ ο Ν. 2774/1999 που

⁸⁶ Γεωργίου Ν. Γιαννόπουλου: "Ροή των πληροφοριών στο διαδίκτυο", εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2002, σελ. 46-47

αφορά στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα εφαρμόζει την Οδηγία 97/66.

Στη Γερμανική νομοθεσία, η Οδηγία 95/46/EK εναρμονίστηκε με τον Ομοσπονδιακό νόμο (Bundesdatenschutzgesetz-BDSG) που ισχύει από τις 23-05-2001, ενώ κάθε ομόσπονδο κράτος έχει ειδική νομοθεσία και Αρχές. Ο ομοσπονδιακός νόμος προβλέπει ανεξάρτητο Ομοσπονδιακό Επίτροπο Προστασίας Δεδομένων, που εκλέγεται από τη Βουλή και είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο όλων των ομοσπονδιακών αρχών, των τηλεπικοινωνιακών και ταχυδρομικών υπηρεσιών. Ειδικότερα, η διασυνοριακή ροή πληροφοριών ρυθμίζεται στο άρθρο 4b BDSG, ενώ αρκετοί τοπικοί Επίτροποι έχουν εκδώσει ειδικές κατευθυντήριες Οδηγίες για τη διασυνοριακή διαβίβαση δεδομένων σε χώρες που δεν παρέχουν ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας. Η Γερμανική νομοθεσία συμπληρώνεται από πλέγμα διατάξεων που αφορούν ειδικά στα μέσα ενημέρωσης, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των εξ αποστάσεως υπηρεσιών, την εκκλησία και τις θρησκευτικές οργανώσεις.

Για πρώτη φορά στη Γερμανία αναφέρεται ειδική διάταξη για την προστασία των δεδομένων στο Internet. Με το άρθρο 2 παρ.4 του ομοσπονδιακού νόμου για τα Πολυμέσα της 22ας-07-1997 επιβλήθηκε υποχρέωση των Παρόχων Υπηρεσιών Internet να προσφέρουν στους χρήστες τη δυνατότητα ανώνυμης πρόσβασης και πληρωμής (με τη χρήση ψευδωνύμων) όταν αυτό είναι *“εύλογο και τεχνικά επιτεύξιμο”*, ενώ απαγορεύεται να μεταβιβασθούν σε τρίτους τα στοιχεία του χρήστη χωρίς τη συγκατάθεσή του ή να χρησιμοποιηθούν για εμπορικούς σκοπούς, για δημοσκοπήσεις καταναλωτών. Δεδομένα χρηστών εκτός των όσων απαιτούνται για να επιτευχθεί η σύνδεση επιτρέπεται να τηρηθούν μόνο για την τιμολόγηση των υπηρεσιών και μόνο για χρονικό διάστημα 80 ημερών. Επιπλέον, προβλέπεται και δικαίωμα πρόσβασης του χρήστη στα ανωτέρω

δεδομένα με απευθείας σύνδεση (on line). Υπεύθυνος για την τήρηση του νόμου είναι ο Ομοσπονδιακός επίτροπος προστασίας δεδομένων.

Στην Αυστρία, η Οδηγία 95/46 εφαρμόζεται από τον Ομοσπονδιακό νόμο του 2000, που τέθηκε σε ισχύ από την 01/01/2000. Η Επιτροπή που προβλέπεται είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή του νόμου και την αδειοδότηση της διασυνοριακής ροής δεδομένων, ενώ, προβλέπεται και Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων (αρ.35).

Στο Βέλγιο, τα σχετικά δικαιώματα προβλέπονται στα άρθρα 22 και 23 του Βελγικού Συντάγματος. Ο προηγούμενος Βελγικός νόμος του 1992, τροποποιήθηκε το 1998 οπότε και ενσωμάτωσε την Οδηγία 95/46 και τέθηκε σε ισχύ την 01/09/2001. Οι διατάξεις της Οδηγίας για τη διασυνοριακή ροή πληροφοριών μεταφέρθηκαν στα άρθρα 20 και 21 του νόμου.

Στη Δανία, ο νόμος που εναρμονίστηκε με την Οδηγία 95/46 τέθηκε σε ισχύ την 1/7/2000. Η αντίστοιχη με της χώρας μας Αρχή Προστασίας Δεδομένων είναι ανεξάρτητη διοικητική αρχή υπό την αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης και επιβλέπει την εφαρμογή του νόμου. Η διασυνοριακή ροή πληροφοριών ρυθμίζεται κατά τις διατάξεις της Οδηγίας στο άρθρο 27 του νόμου.

Στη Γαλλία, - η οποία δεν συμμορφώθηκε με τις διατάξεις της Οδηγίας 95/46 ΕΕ - μέχρι το 2002 εξακολουθούσε να ισχύει ο Νόμος 78/17 της 6ης – 01 – 1978 για την πληροφορική, τα αρχεία και τις ατομικές ελευθερίες, ενώ τον Ιανουάριο του 2002 εστάλη για πρώτη συζήτηση στη Βουλή ένα σχέδιο νόμου που εφήρμοζε τις διατάξεις της Οδηγίας. Ο έως τότε Γαλλικός νόμος καθιέρωνε ένα κεντρικό σύστημα καταχώρισης που επιβλεπόταν από ανεξάρτητη διοικητική αρχή τη CNIL (Commission Nationale de l' Informatique et des Libertes), η οποία είχε υποχρέωση να πληροφορεί και να ενημερώνει τους πολίτες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο νόμος

και να προτείνει τροποποιήσεις του ενόψει των τεχνολογικών εξελίξεων. Εκτός των άλλων, η CNIL δικαιούται σύμφωνα με τα αρ. 19 και 24 να εκδίδει γνωμοδοτήσεις και να υποβάλει σε προληπτικό έλεγχο τη διαβίβαση πληροφοριών στο εξωτερικό.⁸⁷

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

3.1. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Στις συνθήκες της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην οποία ζούμε, το δημόσιο πληροφοριακό κεφάλαιο που έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία για τον πολιτισμό και την οικονομία. Η δυνατότητα της περαιτέρω χρήσης της δημόσιας πληροφορίας, την ανήγαγε σε ένα αυτοτελές έννομο αγαθό, που ο νομοθέτης οφείλει να το προστατεύσει και παράλληλα να το αναδιανείμει ισομερώς στους πολίτες, σεβόμενος τα ατομικά δικαιώματα και τους κανόνες του θεμιτού ανταγωνισμού.⁸⁸

Τόσο στο άρθρο 10 Σ., όσο και στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας καθιερώνεται το δικαίωμα των πολιτών να έχουν πρόσβαση στα έγγραφα και θεσπίζεται η αντίστοιχη υποχρέωση της αρμόδιας αρχής για άμεση ανταπόκριση στα αιτήματά τους.

⁸⁷ Γεωργίου Ν. Γιαννόπουλου: "Ροή των πληροφοριών στο διαδίκτυο", εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2002, σελ. 74-79.

⁸⁸ Βασιλείου Σωτηρόπουλου: «Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία του Ν. 3448/2006», εκδ. Σάκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 5.

Ειδικότερα, ως γνωστόν, στοιχείο του κράτους δικαίου είναι η τήρηση της αρχής της νομιμότητας από τα όργανα της διοίκησης. Χαρακτηριστικό της νομιμότητας είναι η φανερή δράση των διοικητικών οργάνων (δημοσιότητα), και η διαφάνεια της δράσης τους, η οποία ικανοποιείται με το δικαίωμα γνώσης του τρόπου δράσης τους, που επιτρέπει και τον έλεγχο τήρησης της αρχής της νομιμότητας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ικανοποιείται το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνική ζωή και η προστασία των ατομικών συμφερόντων των πολιτών.⁸⁹ Εξάλλου, η αρχή της διαφάνειας περιλαμβάνει την υποχρέωση της διοίκησης να εξασφαλίσει τη δημοσιότητα των αποφάσεών και των ενεργειών της αλλά, παράλληλα, και το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων και αρχείων. Στο άρθρο 10 παρ. 1 Σ. ορίζεται ότι η αίτηση παροχής πληροφοριών συνεπάγεται υποχρέωση της αρμόδιας αρχής για απάντηση, εφόσον αυτό προβλέπεται στον νόμο. Θα μπορούσε να ειπωθεί δηλαδή, ότι με την ανωτέρω διάταξη καθιερώνεται η υποχρέωση της διοίκησης να χορηγεί στοιχεία και να παρέχει πληροφορίες.⁹⁰

Στο παρελθόν, στο Σύνταγμα του 1975, το άρθρο 10 παρ. 3 καθιέρωνε υποχρέωση της διοίκησης να απαντά σε αιτήσεις για παροχή πληροφοριών, εφόσον αυτό προβλεπόταν από τον νόμο. Μετά την αναθεώρηση του 2001, η παρ. 3 του άρθρου 10 τροποποιήθηκε και πλέον η υποχρέωση της διοίκησης να παρέχει πληροφορίες κατόπιν σχετικής αιτήσεως των διοικουμένων επιβάλλεται με γενικό τρόπο, χωρίς να εξαρτάται από την ύπαρξη σχετικής νομοθετικής πρόβλεψης. Με τη διάταξη αυτή, θεσπίζεται άμεση υποχρέωση της διοίκησης να απαντάει στα αιτήματα περί χορηγήσεως εγγράφων μέσα σε ρητή προθεσμία 60 ημερών, καθιερώνοντας έτσι - συνδυαζόμενη και με το γενικότερο δικαίωμα στην πληροφόρηση του άρθρου 5Α αλλά και με το αρ.

⁸⁹ Αθανασίου Κονταξή: "Αναζήτηση εγγράφων από τη διοίκηση", Ποιν.Δικ. 3/2007, σελ. 292

⁹⁰ Πάνου Δ. Κουρνούτου: «Η συμμετοχή του πολίτη στη διοικητική διαδικασία», Αρχείο Νομολογίας, τεύχος ΝΕ', έτος 2004, σελ. 51.

9Α Σ. για την προστασία των προσωπικών δεδομένων – το δικαίωμα των πολιτών για πλήρη γνώση των διοικητικών στοιχείων. Ο συνδυασμός των προαναφερθέντων άρθρων συνεπάγεται ένα γενικότερο δικαίωμα στην πληροφόρηση, ήτοι δικαίωμα του κάθε πολίτη στην πληροφορία καθώς και παροχή εξουσίας στον καθένα να αποφασίζει ο ίδιος αναφορικά με τη χρήση των προσωπικών πληροφοριών που τον αφορούν.⁹¹

Το δικαίωμα των πολιτών να λαμβάνουν γνώση των εγγράφων της διοίκησης επιτρέπει και εγγυάται την πληροφόρηση των πολιτών για τις δραστηριότητές της, δίνοντας τους τη δυνατότητα να την αμφισβητήσουν ούτως ώστε να υπερασπιστούν αποτελεσματικά τα εν γένει συμφέροντά τους ατομικά και συλλογικά.⁹² Πρόκειται δηλαδή για ένα πολιτικό (καθόσον συνδέεται με τον έλεγχο της διοίκησης από τους πολίτες), αλλά, παράλληλα και ατομικό δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα, αναγόμενο κατ' αυτόν τον τρόπο σε αυτοσκοπό της έννομης τάξης. Η πρόσβαση στην πληροφορία του δημοσίου τομέα συνιστά έναν συνταγματικό αυτοσκοπό, ανεξάρτητα απ' το εάν ο πολίτης θέλει απλώς να λάβει γνώση του εγγράφου ή εάν το χρειάζεται για την ικανοποίηση κάποιου άλλου έννομου συμφέροντος, γι' αυτό και δεν είναι απαραίτητο να αιτιολογεί το αίτημά του. ⁹³

Σύμφωνα με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου, *“...η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων*

⁹¹ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 18-24.

⁹² Αθανασίου Κονταξή: “Αναζήτηση εγγράφων από τη διοίκηση”, Ποιν.Δικ. 3/2007, σελ. 292

⁹³ Βασιλείου Σωτηρόπουλου: «Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία του Ν. 3448/2006», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 3-4.

μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως ο νόμος ορίζει, ενώ σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνηση, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και εννόμων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα". Βάσει της εν λόγω διατύπωσης θεμελιώνεται και η άποψη ότι το συγκεκριμένο άρθρο καθιερώνει ατομικό και πολιτικό δικαίωμα για τους Έλληνες πολίτες, καθώς συνδέεται με τον έλεγχο της διοίκησης από τους πολίτες. Καθίσταται δηλαδή κατ' αυτόν τον τρόπο δυνατή η πληρέστερη απόλαυση του δικαιώματος του αναφέρεσθαι προς τις διοικητικές αρχές γιατί επιτρέπεται η κίνηση εκ μέρους του διοικούμενου και ο προληπτικός έλεγχος της διοικητικής δράσης. Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων αρχικά καθιερώθηκε με το άρθρο 16 του Ν. 1599/86 και εν συνεχεία με το άρθρο 5 του Ν. 2690/99 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας).⁹⁴

Κατά το άρθρο 16 Ν.1599/1986 "κάθε πολίτης, με τις επιφυλάξεις της παρ.3, έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων". Εν συνεχεία, θεσπίστηκε το άρθρο 5 Ν.2690/1999, το οποίο διαφοροποιείται από το προηγούμενο, καθώς με την παρ. 2 προβλέπεται η πρόσβαση όχι μόνο στα διοικητικά έγγραφα, αλλά, και στα ιδιωτικά που φυλάσσονται από τις διοικητικές αρχές. Ως προς τα διοικητικά έγγραφα, εξακολουθεί να ισχύει ό,τι ισχυε και με το αρ.16 Ν.1599/1986, δηλαδή, το δικαίωμα λήψης γνώσης τους ισχύει χωρίς την ανάγκη επίκλησης και απόδειξης έννομου συμφέροντος, ενώ, αναφορικά με τα ιδιωτικά έγγραφα, απαιτείται η ύπαρξη ειδικού έννομου συμφέροντος, ήτοι, θα πρέπει τα έγγραφα αυτά να σχετίζονται με την υπόθεση του ενδιαφερόμενου εκκρεμή ή περαιωμένη. Βάσει του άρθρου 1 του Κ.Δ.Δ. μένει εκτός του πεδίου εφαρμογής του ο ευρύτερος δημόσιος τομέας

⁹⁴ Πάνου Δ. Κουρνούτου: «Η συμμετοχή του πολίτη στη διοικητική διαδικασία», Αρχείο Νομολογίας, τεύχος ΝΕ', έτος 2004, σελ. 51.

για τον οποίο εξακολουθεί να ισχύει το αρ.16 Ν.1599/1986, το οποίο δεν καταργήθηκε με τη θέσπιση του αρ.5 Κ.Δ.Δ., καθώς το τελευταίο, επαναλαμβάνει μεν τη ρύθμισή του, χωρίς όμως να συμπίπτει μαζί του. Και τα δύο ωστόσο αναγνωρίζουν ρητά το δικαίωμα γνώσης με επέκταση μάλιστα – κατά το αρ.5 Κ.Δ.Δ. – και στα ιδιωτικά έγγραφα.⁹⁵

Ως διοικητικά έγγραφα, θεωρούνται όλα εκείνα που συντάσσονται από όργανα του δημοσίου τομέα, και ιδίως εκθέσεις, γνωμοδοτήσεις, αποφάσεις, εγκύκλιοι, πρακτικά, καθώς και όλα εκείνα που έχουν συνταχθεί από ιδιώτες και έχουν υποβληθεί προς τη Διοίκηση (αιτήσεις, αναφορές, δικαιολογητικά). Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, ο όρος “διοικητικό έγγραφο” δεν περιλαμβάνει μόνο τα έγγραφα με τη στενή έννοια του όρου, αλλά οτιδήποτε υπάρχει μέσα στα αρχεία της διοίκησης. Συνεπώς, θεωρούνται ως έγγραφα και οι φωτογραφικές ή κινηματογραφικές παραστάσεις, οι φωνοληψίες, καθώς και κάθε άλλη μηχανική απεικόνιση. Επιπροσθέτως, στον Π.Κ. (άρθρο 13) ως έγγραφο ορίζεται κάθε γραπτό που προορίζεται ή είναι ικανό να αποδείξει γεγονός που έχει έννομη σημασία καθώς και κάθε μέσο που χρησιμοποιείται από υπολογιστή, ή άλλο υλικό, στο οποίο εγγράφεται οποιαδήποτε πληροφορία, εικόνα ή ήχος. Σημειωτέον ότι, σε κάθε περίπτωση, ως έγγραφα ή διοικητικά στοιχεία, πρέπει να θεωρηθούν μόνο εκείνα των οποίων έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία της έκδοσης ή της κατάρτισης τους και όχι εκείνα τα οποία βρίσκονται ακόμη σε στάδιο επεξεργασίας.⁹⁶ Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι τα ιδιωτικά έγγραφα, όταν πρωτοκολληθούν στην υπηρεσία αποκτούν χαρακτήρα δημοσίου εγγράφου (αρ. 12,16 Κ.Δ.Δ.) και μάλιστα, για

⁹⁵ Αθανασίου Κονταξή: “Αναζήτηση εγγράφων από τη διοίκηση”, Ποιν.Δικ. 3/2007, σελ. 293

⁹⁶ Αναστασίου Τάχου: «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο», 8^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ.743-744.

τα συγκεκριμένα έγγραφα είναι αδιάφορο εάν αφορούν άλλο πρόσωπο από τον αιτούντα.⁹⁷

Ωστόσο, το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων υποβάλλεται σε ορισμένους περιορισμούς, και συγκεκριμένα στην παρ. 3 του αρ.5 Κ.Δ.Δ. προβλέπονται δύο κατηγορίες εξαιρέσεων, οι απόλυτες και οι σχετικές. Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται σε έγγραφα που αφορούν την οικογενειακή και ιδιωτική ζωή τρίτων (απόλυτη απαγόρευση-αρ.9 παρ.1 Σ.), και προσωπικά δεδομένα (αρ. 9Α Σ., Ν.2472/97). Εν προκειμένω, ο διοικούμενος δεν δικαιούται να λάβει γνώση των συγκεκριμένων στοιχείων και αντίστοιχα, η διοίκηση έχει υποχρέωση να μην επιτρέψει τη λήψη γνώσης, με μόνη εξαίρεση την περίπτωση που τα ανωτέρω έγγραφα αφορούν αποκλειστικά τον ίδιο τον αιτούντα.⁹⁸ Κατ' αυτόν τον τρόπο, διευθετείται και η σύγκρουση που θα προέκυπτε ανάμεσα στο δικαίωμα του πολίτη να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων και στο δικαίωμα του ατόμου να μην παραβιάζεται η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του. Είναι προφανές, ότι με τις προαναφερθείσες διατάξεις ο νομοθέτης θέλει να προστατεύσει τους τρίτους από τη διαρροή πληροφοριών που αφορούν αποκλειστικά την ιδιωτική ή οικογενειακή του ζωή και να επιτύχει μια εξισορρόπηση αφενός του δικαιώματος ενός πολίτη να έχει πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα και αφετέρου του δικαιώματος του άλλου για διατήρηση του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής.⁹⁹ Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει επίσης και στοιχεία που η γνώση τους από τον ενδιαφερόμενο θα είχε ως αποτέλεσμα να παραβλάπτεται το απόρρητο που προστατεύεται από ειδικές διατάξεις, ήτοι το ιατρικό, εμπορικό, τραπεζικό ή και το φορολογικό απόρρητο. Στο άρθρο 16 Ν.1599/86 διευκρινίζεται ρητώς ότι

⁹⁷ Αθανασίου Κονταξή: 'Αναζήτηση εγγράφων από τη διοίκηση', Ποιν.Δικ. 3/2007, σελ. 293

⁹⁸ Αναστασίου Τάχου: «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο», 8^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ.743-744.

⁹⁹ Δημητρίου Σολδάτου: «Κ.Δ.Δ. Ν.2690/99», εκδ. Μ. Δημοπούλου, Θεσ/κη 2000, σελ. 57-58.

προκειμένου να θεμελιωθεί άρνηση της διοίκησης, απαιτείται ο χαρακτηρισμός εγγράφου ως απορρήτου "ευθέως".¹⁰⁰ Όμως, δεν εμπίπτουν στην ως άνω εξαίρεση, έγγραφα που επικαλείται ο ιδιώτης προκειμένου να προκαλέσει την έκδοση ευμενούς γι' αυτόν και δυσμενούς για τρίτον διοικητικής πράξεως (λ.χ. πιστοποιητικό αναπηρίας ενώπιον διοικητικής επιτροπής για πρόσληψη στο δημόσιο), αλλά ούτε έγγραφα που το απόρρητο περιεχόμενό τους αφορά αποκλειστικά τον αιτούντα (άρθρο 16 Κ.Δ.Δ.).

Στη δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται έγγραφα συνεδριάσεων του υπουργικού συμβουλίου και έγγραφα που η γνώση τους μπορεί να δυσχεράνει την έρευνα των αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. Η πρώτη κατηγορία εξαιρέσεων απαγορεύει ρητώς την άσκησή του, ενώ, η δεύτερη το περιορίζει, δίνοντας στη διοίκηση τη διακριτική ευχέρεια να αρνηθεί την ικανοποίησή του.¹⁰¹

Σε κάθε περίπτωση πάντως, τυχόν άρνηση της διοίκησης να γνωστοποιήσει διοικητικό έγγραφο πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να γνωστοποιείται εγγράφως τουλάχιστον εντός ενός μηνός από την υποβολή της αίτησης.¹⁰²

¹⁰⁰ Αναστασίου Τάχου: «Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο», 8^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ.744-745.

¹⁰¹ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 34.

¹⁰² Πάνου Δ. Κουρνούτου: «Η συμμετοχή του πολίτη στη διοικητική διαδικασία», Αρχείο Νομολογίας, τεύχος ΝΕ', έτος 2004, σελ. 51.

3.2. ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΗΣ

Οι απαραίτητες προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα έγγραφο για να αναπτύξει την αποδεικτική του δύναμη ως επώνυμο αποδεικτικό μέσο ορίζονται στο άρθρο 432 ΚΠολΔ., βάσει του οποίου θα πρέπει να έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, ήτοι να έχουν τηρηθεί οι προβλεπόμενες εκ του νόμου διατυπώσεις, να είναι αναγνώσιμο και να υπάρχουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία που διασφαλίζουν το κύρος του.¹⁰³

Τα έγγραφα διακρίνονται σε δημόσια και ιδιωτικά. Ως δημόσιο χαρακτηρίζεται κάθε έγγραφο που συντάσσεται από δημόσιο υπάλληλο, δημόσιο λειτουργό ή πρόσωπο που ασκεί δημόσια υπηρεσία, που είναι καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιο, στο πλαίσιο άσκησης των καθηκόντων του και σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους. Η γνησιότητα των δημοσίων εγγράφων είναι αυταπόδεικτη, ανατρέπονται δηλαδή όχι με απλή ανταπόδειξη αλλά, μόνο με την προβολή και την απόδειξη της πλαστότητάς τους. Ιδιωτικά είναι όλα τα έγγραφα που δεν είναι δημόσια, αλλά αυτά δεν έχουν αυταπόδεικτη γνησιότητα.¹⁰⁴ Σημειωτέον ότι βάσει του αρ. 444 παρ. 3 ΚΠολΔ. εξομοιώνονται με τα ιδιωτικά έγγραφα και οι εν γένει μηχανικές απεικονίσεις, επιτρέποντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αποδεικτική αξιοποίηση και των ηλεκτρονικών εγγράφων στις δικαστικές διενέξεις.¹⁰⁵

¹⁰³ Γεωργίου Χρ. Νικολόπουλου: «Το δίκαιο της αποδείξεως», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ. 226-227.

¹⁰⁴ Πελαγίας Γέσιου – Φαλτσή: «Δίκαιο Αποδείξεως», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 277-282.

¹⁰⁵ Νικολέττας Χ. Παισίδου: «Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 107

Σε πολλές έννομες τάξεις έχει καθιερωθεί η επίδειξη των εγγράφων ως ένα αποδεικτικό μέσο στα πλαίσια της πολιτικής δίκης, καθώς τα έγγραφα συνιστούν φορείς πληροφοριών. Η παροχή πληροφοριών στον δικαιοσύνη κλάδο είναι η διαδικασία με την οποία ο κάτοχος των πληροφοριών καθιστά καθ' οιονδήποτε νομικά παραδεκτό τρόπο τον λήπτη τους, κατόπιν σχετικού αιτήματος του τελευταίου, κοινών των νοητικών του παραστάσεων για πρόσωπα, πράγματα και γεγονότα, και οι οποίες αφορούν είτε τον κάτοχο των πληροφοριών, είτε τον λήπτη τους, είτε κάποιον τρίτο, και οι οποίες είναι κυρίως επωφελείς.

Στη χώρα μας, δεν υπάρχει κάποιος θεμελιακός κανόνας που να καθιερώνει μια γενική υποχρέωση παροχής πληροφοριών. Ωστόσο, σε διάφορα κεφάλαια του Α.Κ. (αρ. 304, 456, 519, 654, 718, 734, 1445, 1880, 1964) γίνεται λόγος για δικαίωμα, αξίωση ή υποχρέωση παροχής πληροφοριών. Επιπλέον, το άρθρο 116 ΚΠολΔ., το οποίο καθιερώνει την αρχή της καλόπιστης διεξαγωγής της δίκης θα μπορούσε να θεμελιώσει μια γενικότερη υποχρέωση παροχής πληροφοριών, στο στάδιο της αποδεικτικής διαδικασίας, στο πλαίσιο συνεργασίας όλων των παραγόντων της δίκης κατά την αναζήτηση της αλήθειας, υπό τον όρο πάντοτε των σταθμίσεων όλων των αντιτιθέμενων συμφερόντων και ιδίως της προστασίας της ιδιωτικής σφαιρας.

Η άντληση πληροφοριών μέσω των μηχανισμών του ουσιαστικού δικαίου υπηρετεί την ευδόκιμη πραγμάτωση της δικαστικά επιδιωκόμενης ουσιαστικής αξίωσης. Οι μηχανισμοί άντλησης πληροφοριών του ουσιαστικού δικαίου είτε προετοιμάζουν τη δικαστική επιδίωξη κάποιου δικαιώματος (π.χ. αρ. 456, 718, 902 ΑΚ), είτε αποβλέπουν σε κάποιο άλλο σκοπό (π.χ. αρ. 519 ΑΚ).

Στο πεδίο του δικονομικού δικαίου, περιλαμβάνονται οι μηχανισμοί άντλησης πληροφοριών κυρίως μετά την έναρξη της εκκρεμοδικίας, ή και πριν από αυτή μέσω της συντηρητικής απόδειξης ή λήψεως ασφαλιστικών μέτρων

για την επίδειξη αποδεικτικού εγγράφου. Όπως ήδη έχει αναφερθεί εξάλλου, η άντληση των νομικών πληροφοριών αποτελεί αποκλειστικά δικαστικό καθήκον. Ωστόσο, υπό το ισχύον συζητητικό σύστημα το πραγματικό πληροφοριακό υλικό διοχετεύεται βάσει των κανόνων του βάρους απόδειξης από τους διαδίκους, ενώ, ο δικαστής έχει καθήκον καθοδήγησης τους προς διευκρίνιση και διασαφήνιση των ισχυρισμών τους. Σε κάθε περίπτωση βέβαια, δε θα πρέπει να λησμονηθεί και η εισροή πληροφοριών στη δίκη από τρίτα πρόσωπα (μάρτυρες, πραγματογνώμονες, ή τρίτους που προσκομίζουν έγγραφα) που και αυτοί εισφέρουν αποδεικτικές πληροφορίες. Τέλος, η απόφαση του δικαστή που εκδίδεται μετά το τέλος της αποδεικτικής διαδικασίας, συνιστά το εξαγόμενο από την επεξεργασία και την αξιολόγηση του συνόλου των πληροφοριών που τίθεται στη διάθεση του δικαστή.¹⁰⁶

3.3. Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΔΕΙΞΗΣ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΈΝΝΟΜΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Από τον συνδυασμό των άρθρων 232, 237, 270 και 450 επ. ΚΠολΔ. που αφορούν στο θεσμό της επίδειξης εγγράφων, διαφαίνεται ως βασικός τους στόχος η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού και η διασαφήνιση των πραγματικών γεγονότων και στοιχείων πριν από την έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο και παράλληλα ο εξαναγκασμός του εκάστοτε διαδίκου ή τρίτου προσώπου να εισφέρει στη δίκη όλα τα απαραίτητα έγγραφα που έχει στην κατοχή του και είναι απαραίτητα για την απόδειξη των πραγματικών τους ισχυρισμών.

¹⁰⁶ Νικολέττας Χ. Παισίδου: "Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 80-84.

Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι γίνεται μια προσπάθεια συγκέντρωσης του πληροφοριακού – αποδεικτικού υλικού σε προδικαστικό στάδιο ούτως ώστε να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν καλύτερη προετοιμασία της συζήτησης στο ακροατήριο και συμβάλλουν στη ροή των πληροφοριών σε εξώδικο αλλά και σε δικαστικό στάδιο. Οι εν λόγω διατάξεις παραπέμπουν στο θεσμό της “discovery” που ισχύει στο αμερικανικό και στο αγγλικό δίκαιο.

Στις Η.Π.Α. καθιερώθηκε ο θεσμός της “discovery” του αγγλικού δικαίου από το 1970 που στόχος της είναι η εξασφάλιση αποδείξεων που κινδυνεύουν να χαθούν μέχρι την έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο και η πλήρης ενημέρωση των διαδικών μερών για το εκατέρωθεν υπάρχον αποδεικτικό υλικό που επιτρέπει και μια ασφαλή πρόβλεψη του αποτελέσματος της δίκης.

Ο θεσμός της pre-trial discovery αρχίζει με την άρνηση της αγωγής από πλευράς του εναγόμενου και αφορά στην προδικαστική έρευνα για άντληση πληροφοριών από πλευράς των δύο διαδικών πλευρών.¹⁰⁷ Σε αυτή την περίπτωση το Δικαστήριο παρεμβαίνει σε δύο περιπτώσεις στη ροή πληροφοριών μεταξύ των διαδικών: είτε για να εκδώσει “protective order” όταν το πρόσωπο από το οποίο αιτούνται οι πληροφορίες τις θεωρεί επαχθείς και εξαιρετές για να έχει δικαίωμα να αρνηθεί, είτε για να εκδώσει διαταγή συμμόρφωσης – κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου – κατά εκείνου που αρνείται χωρίς λόγο την παροχή πληροφοριών, οπότε και έχει τη διακριτική ευχέρεια να επιβάλλει σε βάρος του τα δικαστικά έξοδα ή τις ποινές για προσβολή του Δικαστηρίου.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Νικολέττας Χ. Παισίδου: “Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη”, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 24-26, 28.

¹⁰⁸ Αχιλλέα Γ. Κουτσουράδη: «Η ροή πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις», εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 255.

Στην Αγγλία, μετά την κατάθεση της αγωγής υπάρχει το στάδιο των pleadings, όπου γίνεται η καταγραφή των πραγματικών ισχυρισμών των διαδίκων πλευρών και η συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού. Ο θεσμός της "discovery" του Αγγλικού δικαίου αφορά μόνο σε έγγραφα και αναφέρεται στην υποχρέωση των διαδίκων να ανταλλάξουν μεταξύ τους τα έγγραφα που έχουν στην κατοχή τους και αφορούν το αντικείμενο της υπό κρίση διαφοράς. Και στο Αμερικανικό και στο Αγγλικό δίκαιο υπάρχει κατηγορία εγγράφων που εξαιρούνται από το θεσμό της "discovery" ως προνομίουχα, αλλά τα κριτήρια του εν λόγω χαρακτηρισμού είναι πολύ αυστηρότερα στο Αγγλικό απ' ότι στο Αμερικανικό δίκαιο. Κατά συνέπεια, το τελευταίο, με τις πιο ελαστικές ρυθμίσεις που διαθέτει διανοίγει ευρύτερους πληροφοριακούς ορίζοντες στο στάδιο της προδικασίας.

Στη Γερμανική έννομη τάξη, η δικονομική μεταρρύθμιση του 2001 απένειμε στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να υποχρεώνει και αυτεπάγγελτα τους διαδίκους ή και τρίτα πρόσωπα που δεν μετέχουν στη δίκη, να επιδεικνύουν τα έγγραφα που έχουν στην κατοχή τους και τα έχει επικαλεστεί κάποιος διάδικος. Τρίτα πρόσωπα μπορούν να αρνηθούν μόνο για σπουδαίο λόγο που αφορά ιδίως στην προστασία της ιδιωτικής σφαιράς.

Στο Ιταλικό δίκαιο, η νομοθετική ρύθμιση για την επίδειξη των εγγράφων μοιάζει με τη δική μας. Προηγείται πάντοτε σχετική αίτηση του διαδίκου ενώ, αυτεπάγγελτη ενέργεια του Δικαστηρίου προβλέπεται μόνο σε ρητώς προβλεπόμενες περιπτώσεις. Ωστόσο, παρέχεται το δικαίωμα στο Δικαστή να ζητά αυτεπάγγελτα από τη διοίκηση έγγραφες πληροφορίες που είναι καταχωρημένες σε επίσημα έγγραφα και είναι χρήσιμες για την υπό κρίση διαφορά ούτως ώστε να αποφεύγεται η έξοδος των ίδιων των επίσημων

εγγράφων από τα αρχεία. Στο Ιταλικό δίκαιο απαγορεύεται η άντληση πληροφοριών μέσα από διαδικασίες ανάλογες της ‘discovery’.¹⁰⁹

3.4. Η ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ Ν.3448/2006

Είναι πασιφανές ότι ο δημόσιος τομέας αποτελεί ουσιαστικά το μεγαλύτερο σε όγκο σύνολο πληροφοριών, γεγονός που γίνεται εύκολα αντιληπτό, ιδίως αν λάβει κανείς υπόψη ότι η κρατική δραστηριότητα έχει σημείο αναφοράς περισσότερο τη διαχείριση πληροφοριών, απ’ ότι την εκτέλεση υλικών ενεργειών.

Η συλλογή και η αποθήκευση πληροφοριών από μέρους των δημοσίων φορέων εκτείνεται σε ένα τεράστιο φάσμα, το οποίο καλύπτει το σύνολο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Το κράτος συλλέγει στοιχεία, που δεν ανήκουν αυστηρά στην σφαίρα της δημόσιας δράσης των πολιτών, αλλά είναι πιθανόν να αντανakλούν και πιο εσωτερικές πτυχές της προσωπικότητάς τους, όπως λ.χ. τα ιατρικά δεδομένα που τηρούνται στα αρχεία των δημόσιων νοσοκομείων, και στους ασφαλιστικούς φορείς, ή ακόμη και τις δικαστικές αποφάσεις ιδίως αυτές που αφορούν ζητήματα οικογενειακού δικαίου που βρίσκονται στις γραμματείες των Δικαστηρίων.

Το δημόσιο πληροφοριακό κεφάλαιο αποτελείται δηλαδή από τα προσωπικά δεδομένα μέχρι τις στατιστικές και οικονομικές πληροφορίες, από

¹⁰⁹ Νικολέττας Χ. Παισίδου: ‘Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη’, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 26-27, 30-32.

το σύνολο της νομοθεσίας, από τα κανονιστικά έγγραφα, τα έργα που φυλάσσονται στις δημόσιες βιβλιοθήκες και γενικά τα αρχεία του κράτους.

Οι πληροφορίες του δημοσίου τομέα ταξινομούνται σε διάφορες κατηγορίες, αναλόγως κάθε φορά των κριτηρίων που λαμβάνονται υπόψη. Έτσι, μία πρώτη διάκρισή τους είναι σε διοικητικές και μη διοικητικές πληροφορίες, εκ των οποίων οι πρώτες αναφέρονται σε δεδομένα που παράγονται και τυγχάνουν επεξεργασίας και αρχειοθέτησης για τη λειτουργία των πολιτειακών και διοικητικών οργάνων (κυβέρνηση, διοίκηση, κοινοβούλιο, δικαιοσύνη) και οι δεύτερες σε δεδομένα που αφορούν τον "εξωτερικό κόσμο" και συλλέγονται στο πλαίσιο της εκτέλεσης των καθηκόντων των δημοσίων αρχών (λ.χ. στατιστικές, μετεωρολογικές, γεωγραφικές πληροφορίες). Περαιτέρω, οι διοικητικές πληροφορίες διακρίνονται σε αυτές που έχουν θεμελιώδη σημασία για τη λειτουργία της δημοκρατίας (νομοθεσία, νομολογία, κανονιστικές πράξεις) και σε αυτές που δεν έχουν τόσο θεμελιώδη χαρακτήρα (εσωτερικές ανακοινώσεις, ενημερωτικές εγκύκλιοι).

Μια άλλη διάκριση των δημοσίων πληροφοριών είναι σε αυτές που έχουν σημασία για όλους (λ.χ. κοινοβουλευτικές ειδήσεις), και σε εκείνες που ενδιαφέρουν περιορισμένο κύκλο προσώπων (π.χ. πολεοδομικές αποφάσεις).

Οι πληροφορίες του δημοσίου τομέα καθίστανται αυτοτελές έννομο αγαθό, για το οποίο ο νομοθέτης λαμβάνει ειδική μέριμνα και αυτό γιατί αυτές είναι δυνατόν να σωρευθούν από παντού, όπως για παράδειγμα από πλήθος υπουργείων και οργανισμών του δημοσίου τομέα που συλλέγουν επιχειρηματικές πληροφορίες, από δημόσια αρχεία και δημόσια ερευνητικά ιδρύματα, τα οποία συλλέγουν πληροφορίες επιστημονικού, πολιτιστικού, ιατρικού χαρακτήρα.

Οι συνταγματικές διατάξεις που θα λέγαμε ότι συγκροτούν ουσιαστικά το "πληροφοριακό σύνταγμα" είναι τα άρθρα 5Α, 9Α, 10 παρ. 3, 14, 15, 16

παρ. 1 και 19Σ, οι οποίες ρυθμίζουν το αυτοτελές έννομο αγαθό της πρόσληψης της πληροφορίας.

Όπως ήδη προαναφέρθηκε εξάλλου, το δικαίωμα στην πληροφόρηση κατοχυρώνεται στο άρθρο 5Α Σ., όχι μόνο ως παθητικό, αλλά, και ως ενεργητικό, διευρυνόμενο με τη δεύτερη παράγραφο του εν λόγω άρθρου, σε ένα γενικότερο δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Κεντρικό σημείο αυτού του δικαιώματος αποτελεί η υποχρέωση του κράτους για διευκόλυνση της λήψης, της ανταλλαγής και της διάδοσης των ηλεκτρονικά διακινούμενων πληροφοριών.¹¹⁰

Επιπροσθέτως, το 2003 εξεδόθη η Οδηγία 2003/98 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα, η οποία κατά τα αναφερόμενα στο άρθρο 12 θα έπρεπε να ενσωματωθεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών-μελών της ΕΕ μέχρι τις 15-07-2005. Η Ελλάδα, ενσωμάτωσε τις ρυθμίσεις της ανωτέρω Οδηγίας στην εσωτερική της έννομη τάξη με τον Νόμο 3448/2006. Η εισαγωγή του νέου θεσμικού πλαισίου προκάλεσε μία ανησυχία μήπως περιορίσει το δικαίωμα των πολιτών για πρόσβαση στα έγγραφα. Ωστόσο, στο άρθρο 1 εδ. β' του νέου Νόμου προβλέπεται ρητά ότι «...οι κείμενες διατάξεις για την πρόσβαση στα παραπάνω έγγραφα εξακολουθούν να ισχύουν, με την επιφύλαξη των ρυθμίσεων αυτού του νόμου». Συνεπώς, η σχέση των δύο νομοθεσιών για την πρόσβαση και την περαιτέρω χρήση δεν είναι σχέση αλληλοαποκλεισμού, αλλά, σχέση συστοιχίας.

¹¹⁰ Βασιλείου Σωτηρόπουλου: «Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία του Ν. 3448/2006», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 5-9.

Το δίκαιο της περαιτέρω χρήσης των πληροφοριών του δημοσίου τομέα δεν "αγγίζει" το πεδίο εφαρμογής της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Συγκεκριμένα, στην παρ.2 του άρθρου 3 του Νόμου προβλέπεται ότι *"...Η περαιτέρω χρήση εγγράφων γίνεται πάντοτε με την επιφύλαξη τήρησης των διατάξεων για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Ν.2472/1997), όπως αυτές κάθε φορά ισχύουν, και, σε κάθε περίπτωση, ύστερα από ειδική επεξεργασία, προκειμένου να απαλειφθούν τα παραπάνω στοιχεία"*, διατύπωση αντίστοιχη με εκείνη της διάταξης του άρθρου 1 παρ.4 της Οδηγίας. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την παραπάνω διάταξη η περαιτέρω χρήση των εγγράφων του δημοσίου τομέα πρέπει να γίνεται πάντοτε με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν στην προστασία των προσωπικών δεδομένων. Σημειωτέον ότι, με την εν λόγω διάταξη, εισήχθη για πρώτη φορά στο Ελληνικό Δίκαιο, ο κανόνας της μερικής χορήγησης εγγράφου, κατόπιν απάλειψης των στοιχείων που προστατεύονται από ειδική νομοθεσία. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εναρμονίζεται ουσιαστικά το δικαίωμα πρόσβασης και περαιτέρω χρήσης εγγράφων δημοσίων φορέων, με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων. Έτσι, όταν ο σκοπός της περαιτέρω χρήσης είναι δυνατόν να ικανοποιηθεί με τη χορήγηση ανωνυμοποιημένων εγγράφων (κατά τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να μην μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα του υποκειμένου), θα πρέπει να αποκλείεται η περαιτέρω χρήση εγγράφων που περιλαμβάνουν προσωπικά δεδομένα.¹¹¹

¹¹¹ Βασιλείου Σωτηρόπουλου: «Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία του Ν. 3448/2006», εκδ. Σάκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 23-27, 73-76.

3.5. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΈΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή του στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, στη σουηδική έννομη τάξη μέσω των διατάξεων για την ελευθερία του τύπου το 1766. Εν συνεχεία, καθιερώθηκε στο Σύνταγμα η αρχή της δημοσιότητας των διοικητικών εγγράφων και το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα που αφορούν τον διοικούμενο. Η δημοσιότητα καθιερώθηκε στο σουηδικό δίκαιο ως γενική αρχή και ίσχυε τεκμήριο υπέρ της δημοσιότητας των διοικητικών στοιχείων, με εξαιρέσεις σε περιπτώσεις που αφορούσαν τις εξωτερικές σχέσεις, που βρίσκονταν ενώπιον των ποινικών αρχών, ή αφορούσαν μυστικά της διπλωματίας και του στρατού.

Στις Η.Π.Α. υιοθετήθηκε η αρχή με σειρά νόμων που ρύθμιζαν το δικαίωμα στη γνώση, στο απόρρητο και την πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία με βάση το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής. Από το 1977, η αρχή της δημοσιότητας της διοίκησης καθιερώθηκε και στο δίκαιο του Καναδά. Επίσης, σχετικό νόμο για το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στα διοικητικά έγγραφα θέσπισε η Φιλανδία το 1951 με νόμο για τη διοικητική πληροφόρηση (83/9-2-1951), η Νορβηγία το 1966, η Δανία το 1971, η Ολλανδία το 1978, η Αυστραλία το 1982 με τον νόμο για ελευθερία στην πληροφόρηση, η Αυστρία το 1987, η Ιταλία το 1990, η Ισπανία το 1992, η Πορτογαλία το 1993 και το Βέλγιο το 1994.¹¹²

¹¹² Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 67-68.

Στο Γερμανικό δίκαιο, ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας θεσπίστηκε το 1976 και στο άρθρο 29 προβλέπεται ότι η διοικητική αρχή υποχρεούται να παρέχει τα διοικητικά έγγραφα που ζητούνται, υπό τον όρο ότι η γνώση τους είναι απαραίτητη για τον διοικούμενο, προκειμένου να υπερασπιστεί τα συμφέροντά του. Θέτει δηλαδή, ως αναγκαία προϋπόθεση για την άσκησή του, η γνώση των στοιχείων να είναι απαραίτητη για την υπεράσπιση των συμφερόντων του συμμετέχοντος στη διοικητική διαδικασία. Επιπροσθέτως, στο δεύτερο εδάφιο του αρ. 29 ο Γερμανικός Κ.Δ.Δ. αναφέρει ρητά μόνο διοικητικά στοιχεία τα οποία έχουν ολοκληρωθεί, αποκλεισμένων έτσι των σχεδίων και των άλλων εγγράφων που βρίσκονται στο στάδιο της επεξεργασίας, κάτι που δέχεται και το Γαλλικό δίκαιο.

Στη Γαλλία, το δικαίωμα πρόσβασης στα στοιχεία της διοίκησης θεσπίστηκε μέσα από τέσσερις βασικούς νόμους, οι οποίοι ψηφίστηκαν σε διάστημα ενός έτους και αφορούσαν την πληροφορική, τα διοικητικά έγγραφα, την ενημέρωση και τα αρχεία. Οι τέσσερις αυτοί νόμοι εισήγαγαν ως καινοτομία το δικαίωμα του πολίτη να πληροφορείται, να ενημερώνεται, να του γνωστοποιούνται τα διοικητικά έγγραφα και γενικά το δικαίωμα της γνώσης. Μάλιστα, ο νόμος 79-758/11-07-1979 σχετικά με το δικαίωμα στην ενημέρωση αναφέρει χαρακτηριστικά ότι το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία αποτελεί εγγυημένο ατομικό δικαίωμα. Με τον νόμο 78-17/06-01-1978 θεσπίστηκε για πρώτη φορά το δικαίωμα πρόσβασης, ως νέο δικαίωμα και αναφέρεται στην επεξεργασία στοιχείων με ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Φορέας αυτού του δικαιώματος μπορεί να είναι μόνο φυσικό πρόσωπο και όχι νομικό, το οποίο μπορεί και λαμβάνει γνώση των πληροφοριών σε απλή γλώσσα, προκειμένου να πετύχει τη διόρθωση ή συμπλήρωση της πληροφορίας που το αφορά. Στη συνέχεια, ψηφίστηκε ο νόμος 78-753/17-07-1978 που προβλέπει ρητά το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στα διοικητικά στοιχεία, (π.χ. πρακτικά συνεδριάσεων συλλογικών οργάνων ΟΤΑ, διορισμοί δημοσίων υπαλλήλων κλπ.) και ο νόμος 79-758/11-

07-1979 που θεωρεί κάθε έγγραφο ως διοικητικό στοιχείο στο οποίο έχει πρόσβαση ο πολίτης.¹¹³

Στο Γαλλικό δίκαιο, υποκείμενο του δικαιώματος λήψης γνώσης των διοικητικών εγγράφων είναι ο κάθε πολίτης, υπό τον όρο ότι η αίτηση για γνώση των στοιχείων γίνεται από άτομο που δεν είναι ο κάτοχος της πληροφορίας. Διακρίνονται δύο κατηγορίες εγγράφων και διοικητικών στοιχείων: τα "ονομαστικά διοικητικά στοιχεία", στα οποία επιτρέπεται η πρόσβαση εφόσον υπάρχει ειδικό έννομο συμφέρον και τα "μη ονομαστικά διοικητικά στοιχεία", στα οποία η πρόσβαση είναι δυνατή ανεξαρτήτως εάν υπάρχει ή όχι έννομο συμφέρον. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα στοιχεία που αφορούν τον ίδιο τον αιτούντα, και η πρόσβαση σε αυτά είναι δυνατή υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι μελέτες, εισηγήσεις, πρακτικά, οδηγίες, εγκύκλιοι και άλλα θέματα από τα οποία λείπει το στοιχείο του ονομαστικού. Επιπλέον, στη Γαλλία υπάρχει υποχρέωση της διοίκησης να ενημερώνει τους πολίτες με εγκυκλίους και ανακοινώσεις, προκειμένου να καθίσταται δυνατός ο εντοπισμός του αναζητούμενου διοικητικού στοιχείου. Η διοίκηση έχει δικαίωμα να αρνηθεί τη χορήγηση των αιτούμενων εγγράφων μόνο στην περίπτωση που συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος. Τέλος, είναι δυνατή και η πρόσβαση σε στοιχεία που αφορούν τρίτα πρόσωπα, αλλά αυτά χορηγούνται με απόκρυψη των επωνύμων στοιχείων.¹¹⁴

¹¹³ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 69-72.

¹¹⁴ Χρήστου Δετσαρίδη: «Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις», εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2006, σελ. 75-76, 78-79.

3.6. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΕ ΈΝΑ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Ο γενικός όρος “δικαίωμα για πληροφόρηση” περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης και λήψης πληροφοριών και ιδεών, το δικαίωμα για πλουραλιστική πληροφόρηση νοούμενο ως δικαίωμα σε ένα πλουραλιστικό σύστημα πηγών πληροφόρησης, αλλά και το δικαίωμα για αντικειμενική, αμερόληπτη και πλήρη πληροφόρηση που διασφαλίζει τον “εσωτερικό” πλουραλισμό της πληροφόρησης στο επίπεδο κάθε μεμονωμένου μέσου πληροφόρησης, το οποίο ισχύει κυρίως έναντι των ηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας. Είναι σαφές, ότι τον κεντρικό άξονα γύρω από τον οποίο περιστρέφονται τα υπόλοιπα δικαιώματα πληροφόρησης των πολιτών, αποτελεί το δικαίωμα για πλουραλιστική πληροφόρηση, το οποίο και έχει ως αντικείμενο τη δομή του πληροφοριακού συστήματος τόσο στο σύνολό του, όσο και στους επιμέρους τομείς (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τύπος) και εμπεριέχει την απαίτηση για διασφάλιση της δυνατότητας του κάθε πολίτη να επιλέγει μεταξύ πολυάριθμων πηγών πληροφόρησης σε τοπικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, που να καλύπτουν κάθε είδους πληροφόρηση (ειδήσεις, ψυχαγωγία, εκπαίδευση, πολιτισμό) και να εκφράζουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό απόψεων και ιδεολογικών, πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών τάσεων που εκδηλώνονται μέσα σε μια κοινωνία.

Επιπροσθέτως, το δικαίωμα σε ένα πλουραλιστικό σύστημα πληροφόρησης συνδέεται και με τον τρόπο λειτουργίας του δημοκρατικού

συστήματος καθώς εμποδίζει – εφόσον εφαρμόζεται αποτελεσματικά – την μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή άσκηση της ελευθερίας της πληροφόρησης.¹¹⁵

Το δικαίωμα των πολιτών για πλουραλιστική πληροφόρηση κατοχυρώνεται καταρχήν στο άρθρο 14 παρ. 1 Σ., βασικός στόχος του οποίου είναι η διασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας ιδεών και πληροφοριών. Είναι δε σαφές, ότι όσο περισσότερες και πιο ανταγωνιστικές είναι μεταξύ τους οι πηγές πληροφόρησης, τόσο πιο αποτελεσματικά πραγματοποιείται η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των πληροφοριών.

Το δικαίωμα σε ένα πλουραλιστικό σύστημα πληροφόρησης, νοούμενο ως αποτελεσματική δυνατότητα επιλογής από μέρους των πολιτών, μεταξύ πολλών και ανταγωνιστικών μεταξύ τους πηγών πληροφόρησης, πραγματώνει την πλήρη αποτελεσματικότητα της ελευθερίας λήψης πληροφοριών και ιδεών, η οποία συνιστά ένα συναγόμενο ερμηνευτικά δικαίωμα από το αρ. 14 παρ. 1 Σ. και ρητώς εξάλλου κατοχυρωμένο στο αρ. 10 Ε.Σ.Δ.Α.

Επιπροσθέτως, η αρχή του πλουραλισμού των πηγών πληροφόρησης θεμελιώνεται και στις ειδικότερες συνταγματικές διατάξεις για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και συγκεκριμένα στα άρθρα 14 παρ. 2 και 15 παρ. 2, στα οποία κατοχυρώνεται η ελευθερία του τύπου και η αρχή της αντικειμενικότητας και της ισοτιμίας της ραδιοτηλεοπτικής πληροφόρησης. Τα προαναφερθέντα άρθρα έχουν έναν θεσμικό χαρακτήρα καθόσον η συνταγματική εγγύησή τους ανταποκρίνεται όχι μόνο στο συμφέρον των φορέων τους (δημοσιογράφων και επιχειρηματιών) αλλά και στο γενικό

¹¹⁵ Λαζαράκος Γρηγόριος: «Το δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία: ανοιχτή διοίκηση και Κοινωνία της Πληροφορίας», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ.12-13

συμφέρον, ήτοι στο συμφέρον των χρηστών των μέσων μαζικής επικοινωνίας.¹¹⁶

Ωστόσο, το εν γένει δικαίωμα στην πλουραλιστική πληροφόρηση κατοχυρώνεται τόσο στα προαναφερθέντα άρθρα, αλλά και από όλο το συνταγματικό κείμενο, καθώς προϋποτίθεται και στα άρθρα 1 παρ. 1-3 Σ. (δημοκρατική αρχή και αρχή λαϊκής κυριαρχίας) και στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ. (αρχή της συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας) ως αναγκαία συνθήκη για τη συνειδητή και αποτελεσματική συμμετοχή των πολιτών στην δημοκρατική διαδικασία.

Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι η συνταγματική προστασία του δικαιώματος στην πλουραλιστική πληροφόρηση αποβλέπει και στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων που επιτρέπουν την ανεξαρτησία του ατόμου στις πολιτικές του επιλογές, άρα και στη διαμόρφωση μιας "ελεύθερης κοινής γνώμης" για τις δημόσιες υποθέσεις, στην οποία και στηρίζεται η σύγχρονη αντιπροσωπευτική δημοκρατία.¹¹⁷

3.7. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

Αδιαμφισβήτητα, στην κοινωνία της γνώσης στην οποία ζούμε η πληροφορία έχει αποκτήσει ιδιαίτερα μεγάλη αξία. Συνεπώς, οφείλουμε να αναπτύσσουμε διαρκώς τις ικανότητες και τις δυνατότητες για χρήση της

¹¹⁶ Χαράλαμπου Θ. Ανθόπουλου: "Νέες διαστάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων", εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 21-22.

¹¹⁷ Λαζαράκος Γρηγόριος: «Το δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία: ανοιχτή διοίκηση και Κοινωνία της Πληροφορίας», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2006, σελ. 17-25

πληροφορίας ανάλογα με τους κοινωνικούς, προσωπικούς ή οικογενειακούς σκοπούς αλλά πάντοτε κάτω από συνθήκες διαπολιτισμικού σεβασμού. Οι βιβλιοθήκες, λειτουργώντας ουσιαστικά ως τοπικά κέντρα πληροφόρησης, συμβάλλουν στην πολιτιστική και πολιτισμική ανάπτυξη κάθε είδους κοινωνίας με την πλούσια δράση τους, παρέχοντας τις υπηρεσίες τους σε όλες τις κατηγορίες των πολιτών (παιδιά, εφήβους, ενήλικες, άτομα μεγάλης ηλικίας και άτομα με ειδικές ανάγκες) παρέχοντάς τους έτσι ίσες δυνατότητες πρόσβασης σε κάθε είδους πληροφορία.

Τόσο στις παραδοσιακές, όσο και στις σύγχρονες ψηφιακές βιβλιοθήκες οι επισκέπτες μαθαίνουν να αναζητούν τις πληροφορίες που κάθε φορά επιθυμούν στις μεν παραδοσιακές βιβλιοθήκες μέσω των βιβλίων, στις δε ψηφιακές μέσω του διαδικτύου, το οποίο στην περίπτωση αυτή αντικαθιστά το βιβλίο και αποτελεί το βασικό εργαλείο αναζήτησης.¹¹⁸ Οι βιβλιοθήκες, συνιστούν για τους επισκέπτες τους ένα περιβάλλον ελευθερίας, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να γνωρίσουν το πληροφοριακό τους υλικό, διασφαλίζοντας παράλληλα ένα χώρο στον οποίο μπορεί κάποιος να μελετήσει και να κάνει έρευνα, χωρίς να τον παρακολουθεί ή να τον κρίνει κάποιος. Οφείλουν όμως σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να εξασφαλίσουν για τους χρήστες τους περιβάλλον ελεύθερης πνευματικής αναζήτησης, να σέβονται και να προστατεύουν δύο βασικά δικαιώματα: αφενός, το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση, μη θέτοντας χωρίς λόγο περιορισμούς στο γνωστικό υλικό, αλλά αντιθέτως να διαχειρίζονται τη γνώση με τρόπο που να διευκολύνει την ελεύθερη πρόσβαση του χρήστη σε αυτή και αφετέρου, το δικαίωμα ιδιωτικότητας του χρήστη, με την έννοια να λαμβάνουν τα αναγκαία εκείνα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι η αναζήτηση του χρήστη στο πληροφοριακό υλικό της βιβλιοθήκης δεν αποτελεί αντικείμενο επεξεργασίας ή καταγραφής.

¹¹⁸ www.e-yliko.gr (ημερομηνία πρόσβασης:03-09-2009)

Σημειωτέον ότι ο σεβασμός των ως άνω δικαιωμάτων δεν συνιστά μόνο δεοντολογική, αλλά και νομική υποχρέωση των βιβλιοθηκών και των βιβλιοθηκονόμων. Ειδικότερα, όπως ήδη έχει αναφερθεί, το δικαίωμα στην πληροφόρηση κατοχυρώνεται στο άρθρο 5Α παρ. 1 Σ. Είναι το δικαίωμα αναζήτησης, λήψης, και συλλογής πληροφοριών, καθώς και το δικαίωμα πρόσβασης σε ένα πλουραλιστικό σύστημα πηγών πληροφόρησης, το οποίο μπορεί να περιοριστεί – βάσει του άρθρου 5Α παρ. 1 εδ. β' Σ. – για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας συμφερόντων και δικαιωμάτων τρίτων. Αυτό κατ' επέκταση σημαίνει ότι ο επιστήμονας της πληροφόρησης δεν μπορεί να θέσει αδικαιολογήτως περιορισμούς στο δικαίωμα του χρήστη να έχει πρόσβαση στο πληροφοριακό υλικό μιας βιβλιοθήκης. Η υποχρέωση των βιβλιοθηκών να εξασφαλίζουν στους χρήστες την πρόσβαση σε κάθε είδους γνώση και πληροφορία εξειδικεύεται στον «Κανονισμό Λειτουργίας Βιβλιοθηκών» (Υπουργική Απόφαση: 8300/2003, ΦΕΚ Β', 1173). Επιπλέον, η πρόσβαση στις πληροφορίες της βιβλιοθήκης κατοχυρώνεται και στο άρθρο 16 Σ., το οποίο κατοχυρώνει την ελευθερία της επιστήμης και ιδίως την ελευθερία της πρόσβασης στα πορίσματα των ερευνών και γενικώς στα δημοσίως προσιτά ερευνητικά στοιχεία.

Όσον αφορά το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων από την πλευρά των επιστημόνων της πληροφόρησης, κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 9Α' Σ., σύμφωνα με το οποίο «*καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως ο νόμος ορίζει*». Παράλληλα, ο νόμος 2472/1997 περιέχει σειρά αρχών και κανόνων που υποχρεούνται να εφαρμόζουν οι "υπεύθυνοι επεξεργασίας" προσωπικών δεδομένων. Χωρίς αμφιβολία, το θέμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ελευθερία της πληροφόρησης και αυτό γιατί δεν είναι δυνατόν να αναζητεί κανείς τη γνώση εάν πιστεύει ότι η πνευματική του

δραστηριότητα παρακολουθείται ή καταγράφεται. Συνεπώς, η προστασία της ιδιωτικότητας διασφαλίζει και την ελευθερία της πληροφόρησης.¹¹⁹

3.7.1. ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Η ραγδαία ανάπτυξη των τεχνολογικών επιτευγμάτων και ιδιαίτερα του διαδικτύου έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην σταδιακή αλλαγή της μορφής των βιβλιοθηκών από συμβατικές σε ψηφιακές. Στις συμβατικές βιβλιοθήκες είναι απαραίτητη η συλλογή και αρχειοθέτηση προσωπικών στοιχείων των χρηστών για την υποστήριξη υπηρεσιών όπως ο δανεισμός, ο διαδανεισμός και η επιλεκτική διάχυση πληροφοριών. Με την είσοδο των νέων τεχνολογιών αυξήθηκαν οι δυνατότητες συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, καθώς η πρόσβαση στους ηλεκτρονικούς πόρους απαιτεί τον προσδιορισμό της ταυτότητας των χρηστών. Στο σύγχρονο ψηφιακό περιβάλλον πληροφόρησης οι καταγραφές των πράξεων και των κινήσεων αυξάνονται συνεχώς, με αποτέλεσμα να υπάρχει ολοένα ευρύτερη και ευκολότερη πρόσβαση στα αρχεία απ' ό,τι στο συμβατικό περιβάλλον.

Από μία έρευνα που διεξήχθη στις Ελληνικές βιβλιοθήκες προέκυψε ότι όλες όσες έλαβαν μέρος (περίπου 50 πανεπιστημιακές) δημιουργούσαν ηλεκτρονικά αρχεία με προσωπικά δεδομένα των χρηστών, ιδίως στοιχείων χρηστών και προσωπικού, που σχετίζονταν με τη διευκόλυνση λειτουργιών και διαδικασιών της κυκλοφορίας του υλικού, του διαδανεισμού κλπ. Ωστόσο, η συλλογή και αποθήκευση τόσο μεγάλου όγκου πληροφοριών που αφορούν

¹¹⁹ Άννας – Μαρίας Πισκοπάνη, Βασιλικής Στακαντούνα, Λίλιαν Μήτρου: «Η σημασία των δικαιικών και δεοντολογικών κανόνων στη διαχείριση της πληροφορίας στο σύγχρονο περιβάλλον των υπηρεσιών πληροφόρησης», Αθήνα 2005 – 14^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

πρόσωπα και τις γνωστικές επιλογές τους εσωκλείει σοβαρούς κινδύνους, οι οποίοι προέρχονται τόσο από την επεξεργασία των αρχείων προσωπικών δεδομένων που διατηρούν και δημιουργούν οι βιβλιοθήκες, όσο και από τη δυνατότητα επεξεργασίας των αρχείων που δημιουργούνται από την πρόσβαση των χρηστών στις προσφερόμενες υπηρεσίες του διαδικτύου. Ο πιο σοβαρός κίνδυνος είναι να χρησιμοποιηθούν τα δεδομένα αυτά για διαφορετικό σκοπό, από αυτόν για τον οποίο συλλέχθηκαν. Παρατηρείται λοιπόν, ότι είναι δυνατόν η συλλογή και επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στις βιβλιοθήκες να προσβάλλει το δικαίωμα των υποκειμένων των δεδομένων να καθορίσουν ποιες από τις πληροφορίες που τα αφορούν θα περιέχονται σε γνώση τρίτων και ποιοι θα είναι οι αποδέκτες αυτής της πληροφόρησης. Ρόλος επομένως, των βιβλιοθηκών και των επιστημόνων της πληροφόρησης είναι να αποτρέψουν αυτούς τους κινδύνους που μπορούν να αλλοιώσουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα των βιβλιοθηκών, λαμβάνοντας ειδικά μέτρα περί προστασίας της ιδιωτικότητας.¹²⁰

Στην Κοινωνία της Πληροφορίας όπου ζούμε, με το πλήθος των τεχνολογικών εξελίξεων που διαδραματίζονται καθημερινά, προς διευκόλυνση της πρόσβασης του κοινού στην πληροφόρηση, έχουν δημιουργηθεί και αναπτύσσονται ολοένα και περισσότερο, πέραν των παραδοσιακών βιβλιοθηκών και ψηφιακές βιβλιοθήκες. Οι τεχνολογίες του διαδικτύου ευνοούν την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία και αντίστροφα, η ελεύθερη πρόσβαση μέσω του διαδικτύου δημιουργεί απαιτήσεις που προηγουμένως δεν υπήρχαν, είτε γιατί θα είχαν μεγάλο κόστος (αρχειοθέτηση, αναζήτηση

¹²⁰ Άννας – Μαρίας Πισκοπάνη, Βασιλικής Στακαντούνα, Λίλιαν Μήτρου: «Η σημασία των δικαιικών και δεοντολογικών κανόνων στη διαχείριση της πληροφορίας στο σύγχρονο περιβάλλον των υπηρεσιών πληροφόρησης», Αθήνα 2005 – 14^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

αντιτύπων βιβλίων, φωτοτυπίες κλπ.), είτε γιατί θα έπρεπε να πάει κανείς στον τόπο διάθεσης της πληροφορίας.¹²¹

Ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι η βιβλιοθήκη που παρέχει στους χρήστες της όλο της το υλικό σε ψηφιοποιημένη μορφή μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή. Είναι πιθανό οι ψηφιακές βιβλιοθήκες να μην στεγάζονται σε κάποιο κτίριο, αλλά να λειτουργούν μόνο ηλεκτρονικά, μέσω του διαδικτύου. Γι' αυτό ονομάζονται και εικονικές ή βιβλιοθήκες χωρίς σύνορα. Παρέχουν στον χρήστη εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στη γνώση, από οποιαδήποτε σημείο του πλανήτη και αν βρίσκονται, χωρίς να απαιτείται και η φυσική του παρουσία. Η πληροφορία είναι πάντα διαθέσιμη, επί εικοσιτετραώρου βάσεως και παρέχεται στους χρήστες πολλαπλή πρόσβαση καθώς, την ίδια πηγή μπορούν να χρησιμοποιούν ταυτόχρονα πολλά άτομα. Επιπλέον, η ανανέωση των πληροφοριών πραγματοποιείται μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα εν αντιθέσει με τις έντυπες, όπου τόσο ο χρόνος ανατύπωσης όσο και η όλη διαδικασία αναπαραγωγής είναι εξαιρετικά δαπανηρή και χρονοβόρα.¹²² Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες δεν είναι απλώς συλλογές ψηφιακών εγγράφων και αντικειμένων αλλά και εφαρμογές που προσφέρουν εκτός από το περιεχόμενο και τα απαραίτητα εργαλεία για την οργάνωση, την επεξεργασία, τη δόμηση και την προσπέλαση της αποθηκευμένης πληροφορίας από τους χρήστες.¹²³

¹²¹ <http://tilaphos.blogspot.com>, "Τρόποι πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία", ημερομηνία πρόσβασης: 03-09-2009.

¹²² <http://el.wikipedia.org/wiki> (ημερομηνία πρόσβασης: 28-10-2009).

¹²³ Μαρίας – Δάφνης Παπαδοπούλου: "Η προστασία του ηθικού δικαιώματος στις ψηφιακές βιβλιοθήκες", Συνέδριο "Αρχαία, Βιβλιοθήκες και Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας", Αθήνα 2-3/2/2006, <http://www.eae.org.gr/congress>, (ημερομηνία πρόσβασης: 28-10-2009).

3.7.2. Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Ο νομοθέτης έχει ως αποστολή τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των πολιτών. Κατά συνέπεια, και για τα άτομα με αναπηρία πρέπει να διασφαλίζεται η ίση και ελεύθερη πρόσβαση τους στην πληροφορία, όπως ακριβώς συμβαίνει και για τους υπόλοιπους πολίτες. Το Σύνταγμά μας, εμπεριέχει ένα πλέγμα νομοθετικών διατάξεων, βάσει των οποίων υποστηρίζεται η ίση και ελεύθερη πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην πληροφορία. Ειδικότερα, καθιερώνει στο αρ. 4 με την αρχή της ισότητας την ίση μεταχείριση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, όσο αυτό είναι δυνατό, απαγορεύοντας την έκδηλη άνιση μεταχείρισή τους και την αδικαιολόγητη διάκριση εναντίον τους για λόγους που οφείλονται στην αναπηρία τους. Επιπλέον, τα άτομα αυτά έχουν – όπως όλοι οι πολίτες – δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους (αρ. 5), ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση (αρ. 5Α παρ. 1) και στις ηλεκτρονικά διακινούμενες πληροφορίες (αρ. 5Α παρ. 2). Τέλος, κατά το άρθρο 21 παρ. 6 Σ. τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν ειδικών μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία τους, και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, κάτι που είναι αδύνατον να συμβεί εάν δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης στην πληροφορία. Ειδική διάταξη περί ίσης και ελεύθερης πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία για όλους – και άρα και για τα άτομα με αναπηρία – περιέχει ο Ν.2690/1999.

Ρητή αναφορά για την ίση και ελεύθερη πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην πληροφορία εμπεριέχει ο Κανονισμός Λειτουργίας Βιβλιοθηκών (Υ.Α. 830/2003), όπου στο άρθρο 1 διευκρινίζεται ότι η βιβλιοθήκη παρέχει ειδικές υπηρεσίες και υλικό στους χρήστες που δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν το υλικό της βιβλιοθήκης όπως οι άλλοι, ενώ στο αρ.4 παρ.

8 προβλέπει την ισότιμη παροχή υπηρεσιών στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, προβλέπεται και η εξασφάλιση ψηφιακού υλικού προσβάσιμου σε τυφλούς αναγνώστες. Έως σήμερα, στη χώρα μας ειδική υποδομή για άτομα με αναπηρία διαθέτουν η βιβλιοθήκη Πληροφορικής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η βιβλιοθήκη του Παντείου Πανεπιστημίου και η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης.¹²⁴

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΥΠΟΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΈΝΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ανακεφαλαιώνοντας, από τα ανωτέρω εκτεθέντα, καθίσταται σαφές ότι η πληροφορία είναι ένας όρος εξαιρετικά πολύπλοκος και πολυσύνθετος, για τον οποίο είναι ιδιαίτερος δύσκολο να βρεθεί ένας ακριβής και πλήρης ορισμός ώστε να τον αποδώσει. Πέραν του γεγονότος ότι η πληροφορία προσλαμβάνει διαφορετική ερμηνεία κάθε φορά, ανάλογα με το επιστημονικό πεδίο που κάνει την εμφάνισή της, πολλές φορές, ακόμη και στον ίδιο επιστημονικό χώρο παρουσιάζονται δυσκολίες για απόδοση ενός και μοναδικού ορισμού για την εν λόγω έννοια.

Ειδικότερα, στον χώρο του δικαίου, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε, – σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν – ότι διακρίνουμε τέσσερα (4) είδη πληροφορίας, τα οποία παρά το γεγονός ότι αλληλοσυσχετίζονται και αλληλοσυμπληρώνονται, εν τούτοις, διατηρούν την αυτοτέλειά τους: Κατ' αρχάς, συναντάμε ένα είδος "γενικής" πληροφορίας, το οποίο αφορά στο εν

¹²⁴ Μαρίας Κανελλοπούλου – Μπότη, "Η πρόσβαση στην πληροφορία για τα άτομα με αναπηρία", Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 12-12-2006, <http://www.disabled.gr/lib> (ημερομηνία πρόσβασης:14-04-2009).

γίνει δικαίωμα του κάθε πολίτη στην πληροφόρηση που συναντάται στο αρ. 5Α Σ. όπου κατοχυρώνεται η ελεύθερη διακίνηση της πληροφορίας και ειδικότερα στην Κοινωνία της Πληροφορίας στην οποία ζούμε, και το οποίο εμφανίζεται στην ενεργητική (ελευθερία του πληροφορείν) και στην παθητική μορφή του (ελευθερία του πληροφορείσθαι).

Επίσης, στο δίκαιο συναντάμε την "προσωπική" πληροφορία, η οποία αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο – το οποίο καλείται υποκείμενο των στοιχείων – και βασίζεται σε στοιχεία που το πρόσωπο αυτό έχει δικαίωμα να μην επιθυμεί τη διάδοσή τους σε τρίτα πρόσωπα. Πρόκειται δηλαδή για ένα σύνολο δεδομένων τα οποία αναφέρονται αποκλειστικά στην υπό στενή έννοια προσωπικότητα ενός ατόμου. Η έννοια της προσωπικής πληροφορίας αναλύεται στον Ν. 2472/1997 που αναφέρεται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και ο οποίος ενσωμάτωσε την Οδηγία 95/46/EK για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και στο αρ. 9Α Σ. που αφορά στο δικαίωμα της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης ή του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Οι ανωτέρω διατάξεις συνιστούν ένα πλέγμα αποτελεσματικής προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του πληροφοριών αλλά και από τη διείσδυση της κρατικής εξουσίας στον χώρο της προσωπικής του αυτονομίας.

Ένα άλλο είδος πληροφορίας που συναντάμε στον χώρο του δικαίου και το οποίο σχετίζεται με τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις των τελευταίων ετών και τη διείσδυση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην καθημερινότητά μας, είναι η λεγόμενη "ψηφιακή" (ηλεκτρονική) πληροφορία. Αυτού του είδους η πληροφορία, είναι διάσπαρτη σε διατάξεις του δημοσίου και του ιδιωτικού δικαίου, οι οποίες ρυθμίζουν κυρίως το διαδίκτυο (ιντερνέτ). Τη συναντάμε στο αρ. 5Α παρ. 2 Σ. που αναφέρεται στη συμμετοχή των πολιτών στην Κοινωνία της Πληροφορίας, στο αρ. 9Α Σ. που αναφέρεται στην προστασία των

προσωπικών δεδομένων, αλλά και στον Π.Κ. σε διατάξεις όπως το αρ. 13 Γ' για τα ηλεκτρονικά έγγραφα, το 370Γ' παρ. 2 για την παράνομη χρήση και πρόσβαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή και το αρ. 386 Α' για την απάτη με ηλεκτρονικό υπολογιστή. Επίσης, και σε ορισμένες διατάξεις του Ν. 2472/1997 που αναφέρονται στην ηλεκτρονική επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αλλά και στον Ν. 2774/1999 που αναφέρεται στην προστασία προσωπικών δεδομένων στον τηλεπικοινωνιακό τομέα.

Τέλος, διακρίνουμε το είδος της "διοικητικής" πληροφορίας. Πρόκειται για το είδος της πληροφορίας που απαντάται κυρίως στο χώρο του διοικητικού και του δικονομικού δικαίου και ειδικότερα σε διατάξεις του Κ.Δ.Δ., στο αρ. 10 παρ. 3 Σ., αλλά και στον ΚΠολΔ. Η πλειοψηφία των διατάξεων αυτών αφορούν σε πληροφορίες που διοχετεύονται μέσω των εγγράφων (διοικητικών και άλλων) – τα οποία συνιστούν φορείς πληροφοριών –, στο δικαίωμα των πολιτών να λαμβάνουν γνώση αυτών και στην αντίστοιχη υποχρέωση της διοίκησης να τους ενημερώνει.

Εν κατακλείδι, από την παρούσα εργασία, καθίσταται σαφής η ιδιαιτερότητα και η πολυπλοκότητα του όρου "πληροφορία", ενός όρου που συναντάμε πολλάκις στην καθημερινότητά μας, χωρίς ωστόσο να έχει καταστεί εφικτό για κάποιον έως σήμερα να αποδώσει την ακριβή του ερμηνεία με μία μόνο φράση, που να μπορεί να καλύψει όλες του τις εκφάνσεις σε όλα τα επιστημονικά πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ευελπιστώ όμως, να απέδωσα με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη σαφήνεια τις διαστάσεις που μπορεί να λάβει η ανωτέρω έννοια ειδικότερα στο χώρο του δικαίου, όπου πάλι ανάλογα με τον κλάδο που αφορά, η ερμηνεία της μπορεί να αποδοθεί με πλέον του ενός ορισμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α.ΕΛΛΗΝΙΚΗ:

• ΣΥΓΓΡΑΜΑΤΑ – ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΆΡΘΡΑ:

1. Αδαμόπουλος Διονύσιος: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Α' "Τηλεματική", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002
2. Αδαμόπουλος Διονύσιος: Θεματική Ενότητα: Τηλεματική, Διαδίκτυο, Κοινωνία, Τόμος: Γ' "Υπολογιστές και Κοινωνία, Information Society", Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Πρόγραμμα Σπουδών: Πληροφορική, Πάτρα 2002
3. Αλεξανδροπούλου – Αιγυπτιάδου Ευγενία: Ζητήματα από το δίκαιο της πληροφορικής, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002
4. Αναστασιάδης Παναγιώτης: Στον αιώνα της πληροφορίας, εκδ. Νέα Σύνορα, εκδ. οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα 2000
5. Ανθόπουλος Χαράλαμπος: Νέες διαστάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2001
6. Αραβαντινός Βασίλειος: Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1997
7. Βλαχάβας Ι., Κεφάλας Π., Βασιλειάδης Ν., Κόκκορα Φ., Σακκελαρίου Η.: Τεχνητή Νοημοσύνη - Β' έκδοση
8. Γέροντας Απόστολος: Πληροφορική και Δίκαιο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1991
9. Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία: Δίκαιο Αποδείξεως, έκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 1986
10. Γιαννόπουλος Γεώργιος: Ροή των πληροφοριών στο διαδίκτυο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2002

11. Δαγτόγλου Π.Δ.: Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, τ. Α', εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2005
12. Δεληκωστόπουλος Γιάννης: Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων από τον δικαστή στην πολιτική δίκη, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα 2004
13. Δετσαρίδης Χρήστος: Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων σύμφωνα με τις νεότερες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006
14. Ζυγαρίδης Σπύρος: Κυβερνητική και Πληροφορία – σημειώσεις σε θέματα της θεωρίας της πληροφορίας και της επικοινωνίας, εκδ. Καστανιώτη 1977
15. Ιγγλεζάκης Ιωάννης: Πληροφορική και Δημόσιο Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2000
16. Καβόπουλος Λουκάς: Η πληροφορία θέλει να είναι ελεύθερη – Information wants to be free, 2005 (www.antidogma.gr)
17. Καϊάφα – Γκμπάντι Μαρία & Νούσκαλης Γεώργιος: Προκλήσεις της ψηφιακής εποχής <http://www.intellectum.org/articles>
18. Καϊτατζή – Γουίτλοκ Σοφία: Η επικράτεια των πληροφοριών, εκδ. Κριτική, Απρίλιος 2003
19. Κανελλοπούλου – Μπότη Μαρία: Η πρόσβαση στην πληροφορία για τα άτομα με αναπηρία, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, 12-12-2006, <http://www.disabled.gr/lib>
20. Κανελλοπούλου – Μπότη Μαρία: Το δικαίωμα της πληροφορίας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2004
21. Καράκωστας Ιωάννης: Δίκαιο και Ίντερνετ – Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλα Αθήνα 2009
22. Κονταξής Αθανάσιος: Αναζήτηση εγγράφων από τη διοίκηση, ΠοινΔικ 3/2007, σελ.292-296
23. Κουζινόπουλος Σπύρος: Προβλήματα και προοπτικές των ΜΜΕ στην ψηφιακή εποχή, Εισήγηση στο 16^ο Πανελλήνιο Συνέδριο, Σαμοθράκη 20-22/06/2008

- 24.** Κουρνούτος Πάνος: Η συμμετοχή του πολίτη στη διοικητική διαδικασία, Αρχείο Νομολογίας, τεύχος ΝΕ, έτος 2004, σελ.50-55
- 25.** Κουτουρίσης Κωνσταντίνος: Η πληροφοριακή εξέταση των διαδικών κατ' αρθρ.245 ΚΠολΔ., Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων, Τιμητικός τόμος Γ. Γ. Μητσόπουλου ΙΙ, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή 1993 σελ. 723-735
- 26.** Κουτσουράδης Αχιλλέας: Η ροή των πληροφοριών στις αστικές έννομες σχέσεις, εκδ. Σάκκουλα Θεσσαλονίκη, 1998.
- 27.** Λαζαράκος Γρηγόριος: Το δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία: ανοιχτή διοίκηση και Κοινωνία της Πληροφορίας, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2006
- 28.** Λιγομενίδης Πάνος: Ο Κόσμος μας ως Πληροφορία, Διάλεξη στην Ακαδημία Αθηνών
- 29.** Μαντζούφας Παναγιώτης: Συνταγματική προστασία των δικαιωμάτων στην Κοινωνία της διακινδύνευσης, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006
- 30.** Μήτρου Λίλιαν: Το δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002
- 31.** Νικολόπουλος Γεώργιος: Το δίκαιο της αποδείξεως, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005
- 32.** Νούσκαλης Γεώργιος: Προστασία προσωπικών δεδομένων και ποινική δίκη: Αξίες αντιφατικές ή παράλληλες;, ΠοινΔικ 6/2003, σελ.675-678.
- 33.** Παισίδου Νικολέττα: Η επίδειξη εγγράφων στην πολιτική δίκη, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006
- 34.** Παπαδοπούλου Δάφνη - Μαρία: Η προστασία του ηθικού δικαιώματος στις ψηφιακές βιβλιοθήκες, Συνέδριο "Αρχεία, Βιβλιοθήκες και Δίκαιο στην Κοινωνία της Πληροφορίας", Αθήνα 2-3/2/2006, <http://www.eae.org.gr/congress>,

- 35.** Παπαχρίστου Θ.Κ., Βιδάλη Τ., Μήτρου Λ., Τάκης Αν.: Το δικαίωμα συμμετοχής στην κοινωνία της πληροφορίας, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2006
- 36.** Πισκοπάνη Άννα - Μαρία, Στακαντούνα Βασιλική, Μήτρου Λίλιαν: Η σημασία των δικαιικών και δεοντολογικών κανόνων στη διαχείριση της πληροφορίας στο σύγχρονο περιβάλλον των υπηρεσιών πληροφόρησης, Αθήνα 2005 – 14^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
- 37.** Σαραφιάνος Δημήτρης: Συνταγματική Προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και Κοινωνία της Πληροφορίας, "Το Σύνταγμα" Διμηνιαία Επιθεώρηση Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης, Τεύχος 4/2003, <http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/theoria>
- 38.** Σολδάτος Δημήτριος: Κ.Δ.Δ. Ν. 2690/1999, εκδ. Μ. Δημοπούλου, Θεσσαλονίκη 2000
- 39.** Στράγγας Ιωάννης: Φιλοσοφία του Δικαίου, Τόμος Ι, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1999
- 40.** Σωτηρόπουλος Βασίλειος: Περαιτέρω χρήση των πληροφοριών του δημοσίου τομέα: Ερμηνεία του Ν. 3448/2006, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2007
- 41.** Τάχος Αναστάσιος: Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, 8^η έκδοση, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005
- 42.** Τζέμος Αθανάσιος: Εντροπία Shannon (Τομέας Θεωρητικής Φυσικής) www.freewebs.com/shannon
- 43.** Φιλίππου Διονύσιος: Το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην ελληνική έννομη τάξη, 06/08/2003 <http://www.infolaw.gr/articles>
- 44.** Χατζόπουλος Βασίλειος: Η Κοινωνία της Πληροφορίας ως συνταγματικά προστατευόμενο αγαθό: το αρ. 5Α παρ. 2 του νέου Συντάγματος, <http://www.utopia.duth.gr>

45. Χρυσογόνος Κώστας: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 2002
46. Ψυχάρης Σαράντος: Μοντελοποίηση – Προσομοίωση και Υπολογιστικές Επιστήμες – Μια πρώτη προσέγγιση, www.eduportal.gr

• **ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ:**

1. Luciano Floridi: Εισαγωγή στη φιλοσοφία της πληροφορικής, μτφρ. Χρήστος Γεμελιάρης, Γιώργος Καράμπελας, εκδ. Νήσος, Αθήνα 2008
2. Ιωάννη Στράγγα: "Η σχέση μεταξύ της πληροφορικής και των μελημάτων της φιλοσοφίας του δικαίου" ("Il rapporto tra l'informatica ed i compiti della filosofia del diritto"), μετάφραση από τη δημοσίευση του εν λόγω άρθρου στο περιοδικό "Rivista internazionale di filosofia del diritto" 1990

Β.ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

1. Bellinger G., Castro D., Mills A.: Data, Information, Knowledge and Wisdom (<http://www.systems-thinking.org>)
2. Dick S.: "The relationship between information and knowledge" in Proceedings of IRIS 24, Ulvik, Norway, 11-14/08/2001
3. Webster Frank: Theories of the Information society, published by Routledge in 1995

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΥΛΕΣ (WEB-SITES):

- <http://el.science.wikia.com>
- <http://www.trainmor-knowmore.eu>
- <http://www.greeklanguage.gr>
- <http://users.sch.gr/dedomena.htm>
- <http://el.wikipedia.org/wiki>
- <http://www.physics4u.gr/articles/shannon.html>
- <http://www.dpa.gr>
- <http://www.e-yliko.gr>
- <http://tilaphos.blogspot.com>: “Τρόποι πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία”